

Vergadering van Vrijdag 24 Januari 1908, 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter: Generaal DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open de vergadering. Het Bestuur verheugt zich zeer in de groote opkomst, hetgeen zeker voor een groot deel te danken is aan het onderwerp, dat heden avond besproken zal worden. Dat dit onderwerp zoo veel belangstelling trekt, zal ongetwijfeld voor den geachten spreker zeer aangenaam zijn.

Wij moeten volgens het convocatiebiljet beginnen met de verkiezing van nieuwe leden. Ik stel U echter voor, dit in de pauze te doen en noodig U tevens uit, reeds nu uwe stembriefjes gereed te maken, opdat de Heeren RAM en VAN DOBBEN, een ieder aan zijne zijde, zoo spoedig mogelijk de stembriefjes kunnen verzamelen en alhier brengen.

Ik geef thans het woord aan den Heer FABIVS tot het houden zijner voordracht over:

EEN NEDERLANDSCH VOLKSLEGER.

„— en als

Er een Behouder opstond nit zijn graf,
Waarin hij sints 'n eeuw zich.... konserveerde,
Hij zou zich ergren aan z'n afgevallen kleinzoon,
Die toch in eigen oog behoudend bleef.”

MULTATULI (in Vorstenschool).

De Heer FABIVS: Mijnheer de Voorzitter en overige geachte toeoorders! Toen ik een negental maanden geleden de vereerende uitnoodiging ontving, om in uw midden te spreken over het Volksleger, toen was mijne eerste gedachte, dat ik aan die, op zich zelf zoo aangename, roepstem geen gehoor mocht geven. Verschillende bezwaren toch kwamen mij dadelijk in 't zicht.

De geachte Voorzitter grondde zijne uitnoodiging op het
1907/08. V.

vermoeden, dat ik voor dat vraagstuk van den dag, zooals hij 't uitdrukte, veel belangstelling koester. In die belangstelling heeft Z. H. E. G. zich niet vergist, maar die belangstelling is op zich zelf niet voldoende — hoe groot zij ook zij — om in een 9-tal maanden den onmisbaren arbeid te verrichten, die er noodig is, om zich voor te bereiden voor eene voordracht in uwe Vereeniging, vooral niet wanneer die maanden in hoofdzaak loopen over het zomertijdperk, waarin allerlei beroepsbezigheden recht hebben op onze werkkraft. Vooral voelde ik dit bezwaar zeer sterk, omdat thans pas een jaar geleden de toenmalige majoor van den Generalen Staf VAN TERWISGA zijne denkbeelden over de organisatie der Nederlandsche strijdkrachten in eene doorwrochte studie voor u heeft ontvouwd, aan welke studie Z. H. E. G. jaren had gearbeid, en waarop een zeer belangrijk debat is gevolgd. Het vraagstuk is alleen reeds door de groote omvangrijkheid uiterst moeilijk, het raakt bijna elk gebied der militaire wetenschap. Als zelfs den majoor VAN TERWISGA door sprekers van verschillende richtingen de opmerking niet werd gespaard, dat hij onvolledig was geweest, en niet gegeven had, hetgeen hij beloofd had, wat zal mij dan niet verweten kunnen worden.

En dan nog, zou er wel eenig punt zijn van dit vraagstuk, hetwelk niet reeds vroeger zeer uitvoerig is behandeld. In uwe Vereeniging hebben tal van mannen van naam het belangrijke vraagstuk van verschillende zijden gezien — 10 jaar geleden deed dit nog uw geachte Voorzitter — en daarbuiten heeft het ook niet ontbroken aan tal van voorlichters. Elke verdere bespreking moet lijden door het bezwaar, dat bij geenerlei onderdeel de frissche nieuweid uwe belangstelling kan prikkelen.

Ik loop thans daarenboven veel gevaar, dat ik beschuldigd word van overneming zonder bronvermelding, omdat ik niet op elke bladzijde kan verwijzen naar sprekers of schrijvers, die het zelfde denkbeeld reeds vroeger hebben aangegeven.

Maar er is nog een bezwaar, reeds sedert jaren ben ik geen lid meer uwer Vereeniging, en nu zal ik als buitenstaander in uw

midden optreden met een onderwerp, dat, door wien ook voorgedragen, minstens naar de zijde van één richting eene onsympathieke kleur vertoont. Want de strijd over het vraagstuk onzer verdediging heeft een verbitterd karakter aangenomen, en zelfs wapens van spot, minachting, e. d., worden van verschillende zijden gebruikt. Waar ik nu van oordeel ben, dat wij niet kunnen medewerken aan de noodzakelijke verbetering, indien we niet eerlijk de wonden, die wij te goeder trouw waarnemen, openleggen, en waar ik derhalve zoo noodig gaarne gebruik zal maken van de groote vrijheid van spreken, die de Voorzitter nog eens in de vergadering van 1 Februari j.l. heeft aangemoedigd, daar bestaat gevaar voor toenemend misverstand met de daaraan veelal verbonden onaangename gevolgen. Voor mijn persoon steeds meer nijgend tot eene bespiegelende behandeling der dingen, lokt een dergelijk misverstand, binnen of buiten deze zaal, mij alles behalve aan.

Dat ik ondanks die voor mij gewichtige bezwaren toch aan de vereerende uitnoodiging heb gehoor gegeven, schrijf ik toe — indien althans geene sprekers ijdelheid mij parten speelt — aan een zeker plichtsgevoel, om in deze dagen van strijd te getuigen, daar alleen door het getuigen van velen de oplossing mogelijk zal worden. Ondanks mijn grooten eerbied voor het doorwrochte werk van den majoor VAN TERWISGA meen ik toch in alle bescheidenheid, dat het niet geheel overbodig kan zijn, nog eens een anderen kijk op verschillende punten te geven, voornamelijk wat betreft het hoofdpunt: de geoefendheid van den weerbaren man. Het vele belangrijke, dat op de avonden van 30 November 1906 en van 1 Februari 1907 daarover is ten beste gegeven, heeft mij niet geheel bevredigd, omdat ik daarin te weinig den klank heb herkend, dien ik in den troep meen te hebben hooren klinken.

Ten slotte nog dit, enkele uitdrukkingen van den majoor VAN TERWISGA doen 't mij bijzonder op prijs stellen, dat ik hier het woord mag voeren. Wie bedoeld worden, zegt de majoor VAN TERWISGA niet, maar er schijnen enkele voorstanders van eene soort volksleger te zijn, die, volgens hem, 't met de ge-

oefendheid en met de tucht zoo'n beetje op een accoordje gooien, die met „*raisonneeren*” in de plaats van krijgstuhtelijke gehoorzaamheid genoegen nemen en die, bevangen door „*la rage du nombre*”, slechts vragen naar zeer groote troepen. Ik hoop nu in staat te zijn, te kunnen aantonen, dat men nog al afwijkende meeningen kan hebben omtrent de eischen, welke aan een weerbaar man te stellen zijn, zonder nochtans door eene soort getallen-kolder te zijn bezeten en de verdediging van ons land te willen toevertrouwen aan kudden-massa's zonder krijgstuht.

Evolutie.

Alvorens mijne meening omtrent verschillende zaken te zeggen, wil ik gaarne eene poging doen, om de afmetingen van een mogelijk misverstand zoo klein mogelijk te doen zijn, ondanks mijn voornemen, om openhartig te blijven.

Reeds sedert jaren heb ik het berustend gevoel gekregen, hetwelk ligt opgesloten in de door den Nederlandschen wijsgeer SPINOZA uitgesproken gedachte: alles wat is, moet zoo zijn.

Wij hebben de dingen te aanvaarden, zooals wij ze vinden. Op het oogenblik onzer waarneming zien wij tot stand komen de laatste opname op het oneindige film der geschiedenis-cinematograaf. Die laatste opname, op het oog wellicht niet verschillend van de voorlaatste, heeft toch niettemin reeds eene vervorming ondergaan, gelijk de eerstvolgende zal zijn eene vervorming van die van dit oogenblik. Voor den geschiedvorscher, die later het film doet afloopen, verdwijnt elk afzonderlijk beeld en komt de wordingsgeschiedenis, door de ineenvloeiing te voorschijn. De herinnering aan die waarheid doet ons voelen, dat menig thans nog onbegrijpelijk, ontstemmend of prikkelend beeld reeds nu bevredigend zou kunnen worden verklaard door het verleden, of harmonisch zal worden opgelost in de volgende beelden, die de toekomst zal doen opnemen.

Wij leeren daardoor ook beseffen, dat onze nakomers een ruimeren kijk, ik zeg niet moeten, maar kunnen hebben op den aard der dingen dan wij, gelijk aan ons een ruimere kijk

is vergund dan aan onze voorgangers. Neemt men daarbij in aanmerking het feit, dat de menschelijke natuur de neiging medebrengt, het beeld op het film, hetwelk den meesten indruk heeft gemaakt, vast te leggen in de hersenen en wel zoo sterk, dat de vroegere beelden maar voor een gering deel en de latere voor een nog geringer deel indruk vermogen te maken, dan wordt voldoende verklaard niet alleen de groote uiteenloopendheid der meeningen, maar ook de scherpe strijd der meeningen.

Zoodra we iets meer gaan denken aan dat voortdurend vervormen der dingen, dan neemt niet af het uitwisselen der meeningen, hetwelk de geestelijke dood zou zijn, maar wel de verbittering tegen en de verkettering van andersdenkenden.

Ik voor mij voel zeer sterk, hoe ik in een keten volg op mijne voorgangers en dat ik, indien zij niet gevormd hadden een schakel tusschen de voor-voorgangers en mij, ik thans zou innemen hunne plaats in den keten en niet die, welke ik thans inneem.

Staande op de schouders van hen, die ons vooraf gingen, wordt ons — *dank zij hún* — de gelegenheid geboden, ruimer in het rond te zien, dan zij vermochten te doen. Dat moet ons tot dankbaarheid stemmen jegens hen. Mochten wij er toe komen, ons op dat ruimere standpunt te laten voorstaan, dan zouden wij erg dwaas doen. Voor zoo'n dwaasheid kan alleen als verontschuldiging gelden de ontbottende persoonlijkheid van de jeugd, die aan geen verleden en aan geene toekomst denkt. Maar past een verwijt tot den op de schouders staande, die zich verhoovaardigt op het mooie plaatsje met ruimeren uitkijk, het is ook niet goed te keuren, dat de onderstaande den bovenstaande dien ruimeren blik misgunt en hem verwijt, dat hij de dingen anders ziet, dan zijn leermeester, die hem draagt.

Zoowel door miskennis in nederwaartsche richting als door die in opwaartsche richting wordt een gezonde vooruitgang tegengehouden. Voor eene gezonde ontwikkeling toch moet het geheel anders zijn: de leermeesters moeten er genot in vinden, de jongeren zoo hoog mogelijk op te beuren tot een standpunt met zeer ruim uitzicht, eensdeels ter wille van die jongeren,

anderdeels ter wille van zichzelf, om met behulp van het nieuw waargenomene een beter inzicht te verkrijgen in het bestaande en in het vroegere; de jongeren moeten, genietend van het ruimere uitzicht, de behoefte gevoelen, om van het nieuwere kond te doen aan de leermeesters, eensdeels als een plicht der dankbaarheid, anderdeels ten bate van zichzelf, om met behulp van de ervaring der leermeesters het nieuwere beter te kunnen begrijpen.

Met opzet heb ik bij dit punt eenige oogenblikken vertoefd, niet, omdat het in algemeenen zin iets nieuws zou bevatten, maar wel, omdat het mij wil voorkomen, dat wij hier bespreken een van de invloeden, welke de ontwikkeling van onze krijgsmacht tot eene macht voor den krijg tegenhoudt.

Immers, wij militairen zondigen maar al te veel in beide richtingen. Dat komt niet, doordat wij van eene andere makelij zouden zijn, maar wel door de karakteristieke indeeling van eene krijgsmacht, waarbij de voor den arbeid in vrede en in oorlog onmisbare hiërarchische ondergeschiktheid wel eens hier en daar geleid heeft tot de meening, dat die zelfde hiërarchische ondergeschiktheid ook dient te heerschen op het gebied van het denken over militaire en aanverwante vraagstukken.

Zacht uitgedrukt zou ik willen zeggen, dat ik er nooit veel van bemerkt heb, dat de uiting van een nieuwen kijk op de dingen met open armen ontvangen werd. Het spreekwoord: het is een vriend, die mij mijne feilen toont, is vermoedelijk niet van militairen oorsprong.

Wij houden veel van critiek, maar dan moet de beoordeelde niet tot onze naaste verwanten behooren.

Is het niet de aandacht waard, dat wij gedurende den Boerenoorlog met groote vrijmoedigheid de eigenaardige toestanden in het Engelsche leger, en gedurende den Russisch-Japanschen oorlog die van het Russische leger beoordeeld hebben, dat wij met open mond en ooren luisteren naar critieken op buitenlandsche fouten of misstanden, maar dat wij critiek in eigen boezem als iets verkeerds beschouwen.

Zou het niet gevaarlijk zijn, onszelf diets te maken, dat

wij die critiek niet van noode hebben. Welke onbetaalbare en onmetelijke diensten zouden Engelsche of Russische officieren niet aan hun land bewezen hebben, indien ze lang vóór die genoemde oorlogen met hunne critiek hunne landgenooten hadden opgeschrikt.

Wat kan later een ondergegaan Nederlandsch leger er aan hebben, dat zijn ondergang als leerstof wordt gebruikt en bijv. elke Amerikaansche 2e luit. dán wel zal mogen spreken over allen en over allerlei uit ons tegenwoordig leger.

Gezonde critiek is de zuurstof voor het leven, zonder die zuurstof treedt onvermijdelijk verslapping, verdooving, versuffing in. Hoe meer gelegenheid er wordt gegeven voor critiek, hoe meer deze elk hatelijk karakter zal gaan verliezen.

De militaire litteratuur noch de vele voordrachten loopen parallel met de gesprekken in officierswachtkamers en andere verzamelplaatsen en dat acht ik te betreuren, o.m. omdat daar door het eigenaardige leven verborgen blijft.

Alleen door eene voortdurende opgewekte uitwisseling van denkbeelden wordt vergroeiing, versteening, „Verknöcherung” voorkomen. Waar zou het heen met andere wetenschappen, indien de opwerpers van nieuwe stellingen als scheur- en ruziemakers werden ontvangen en bejegend.

Bij een onbevangen onderzoek zal men, vrees ik, veel versteends en vergroeids in onze weermacht ontdekken.

In de laatste 15 of 20 jaar is de terugslag gekomen, de critiek is hand over hand toegenomen en thans zou men bijna kunnen zeggen, 't is alles critiek. En, zooals op elk gebied, lang tegengehouden krachten, die eindelijk uitbarsten, veroorzaken schokken en scheuren en geven slechts weinige percenten nuttig effect.

De ouderen 1) zien in die onstuimige en vaak niet gebreidelde critiek iets oproerachtigs, gebrek aan eerbied voor het bestaande en ondermijning van de grondslagen, waarop elke krijgsmacht moet berusten; de jongeren zien in de ouderen dikwerf uit-

1) In dezen zin niet gelijkwaardig met ouderen in rang of leeftijd.

sluitend verstokte behoudsmannen, die, uit sleur, uit ijdelheid, of uit andere minder aanbevelenswaardige oorzaken, niet willen veranderen.

De strijd wordt thans over de geheele breedte meer of minder verbitterd gevoerd en 't wetenschappelijk karakter dreigt hier en daar plaats te maken voor een persoonlijk karakter.

In dien strijd zijn aan beide zijden — indien althans van 2 zijden mag worden gesproken — strijders uit heilige overtuiging en meeloopers van allerlei slag.

Kenmerkend is, dat wel veel onderbevelhebbers plaatselijke gevechten leveren, maar dat van een gemeenschappelijk arbeiden aan een gevechtsplan noch aan de eene zijde noch aan de andere zijde veel gemerkt wordt.

Twee partijen, maar ieder dier partijen weer verdeeld en gescheurd, en te gelijk worden in de omgeving van het slagveld, met lozangen van „eeuwigen vrede”, nieuwe machten samengeropen, die onder de strijdleuze „de wapens neer” strijd gaan voeren tegen de strijdende strijders.

Een baaierd!

Zelfs het geloof in de vindbaarheid der waarheid verdwijnt.

Van al te nabij gezien moge dit alles ons doen wanhopen, van een meer wijsgeerig standpunt bezien, voelen we ons de getuigen van een groot vervormingsproces met krachtige groei-reacties.

Wat is, moest zijn!

Wij leven in een tijd, waarin het maatschappelijk vervormingsproces snelle vorderingen maakt. Eene steeds grooter wordende massa vraagt of eischt haar aandeel in 't bestuur van Stad en Land, haar aandeel in de opbrengst der productiemiddelen, haar aandeel in het genot door ontwikkeling en door kunstgevoel.

We zouden kunnen spreken van een streven naar medezeggenschap en naar ontvoogding.

Dat streven brengt als van zelf mede een nuchteren kijk op oude instellingen en een daarmede gepaard gaand onderzoek naar hare beteekenis en naar hare voor- en nadeelen,

terwijl als nevenstroom merkbaar is eene minachting tegenover alle overblijfselen van een vroeger tijdperk, enkel en alleen omdat het overblijfselen zijn. In onze dagen kan geene waarde meer worden opgehouden door kleur noch klinkklank, maar moet de innerlijke waarde zich zeer sterk naar buiten openbaren, wil er nog vertrouwen zijn. Geene instellingen van maatschappelijken aard, noch leger noch vloot kunnen zich aan dezen eisch onttrekken.

De militair-deskundigen kunnen omtrent de waarde van deze sociale verschijnselen zeer uiteenloopende meeningen koesteren, al naar gelang hunne sympathieën zijn bij één of geen der politieke partijen, maar al zoekende naar den weg, die uit het moeras leidt, hebben zij het bestaan dier sociale verschijnselen te erkennen en er volkomen rekening mede te houden, op straffe van reeds vooraf gedoemd te zijn, tot het niet vinden van den uitkomstweg.

Wij kunnen ons bij ons streven naar eene krachtige weermacht niet bepalen tot theoretische bespiegelingen over hetgeen wel mooi zou zijn, indien 't zoo ware, maar we moeten daartoe gaan staan midden in 't werkelijke leven, om dat innig goed te leeren kennen; doen wij dat niet, dan verliezen we de voeling met het volk en verliezen ook den invloed, dien we noodig hebben als leiders.

De zaak van de weermacht toch is *krachtens haar wezen* de zaak van 't geheele volk, omdat het betreft de bestaansvoorwaarde van dat volk. Mochten we dat ook al niet van zelf inzien, dan zou de onmeedoogende werkelijkheid ons dat toch wel hardhandig doen voelen, omdat geen plan, hoe theoretisch mooi misschien ook op zichzelf, levensvatbaarheid bezit, indien het niet de sympathie heeft van het volk. Die sympathie laat zich niet dwingen, en zeker niet door machtspreuken of door koude hoogheid van echte of valsche wetenschap.

En al ware nu eens een dictator in staat, het door hem gedachte weerstelsel met den sterken arm in te voeren, wat zou dat stelsel dan nog baten voor de zaak, waartoe het in elkaar werd gezet? Het zou gedoemd zijn tot verdroging,

omdat het niet gevoed wordt met de levenssappen van het volk.

Indien de groote meerderheid van het volk geene weermacht wil, dan hebben wij, hoe noode ook, daarin te berusten. Dat wil niet zeggen, dat we dan bij de pakken neer moeten gaan zitten, integendeel, maar we dienen dan onze denkbeelden te prediken onder 't volk, omdat wij eene krachtige weermacht *om zijn zelfs* wil noodzakelijk achten.

Het is niet alleen een recht, maar ook een plicht van een ieder, die denkt, dat er in andere richting gestuurd moet worden, zijne denkbeelden luide te verkondigen, ik onderschrijf gaarne hieromtrent, hetgeen de majoor VAN TERWISGA heeft opgemerkt, edoch 't zou een verkeerde en daarenboven een onpractische weg zijn, te trachten, die denkbeelden langs wettelijken weg doorgevoerd te krijgen, gesteld al een oogenblik, dat dit in onze dagen nog mogelijk ware.

Ik wil hier niet met U onderzoeken, of de maatschappelijke evolutie en de militair-technische evolutie twee geheel zelfstandige stroomingen zijn, dan wel aan eene gemeenschappelijke bron ontsproten zijn, voor mijn doel acht ik het voldoende, voor zoo veel noodig, uwe aandacht er op te vestigen, dat beide thans ongeveer in de zelfde bedding loopen en elkaar versterken, al mogen zij niet met elkaar verward worden.

We kunnen 't betreuren of niet, dat de politiek zich met de landsverdediging bemoeit, door dat betreuren zelf verandert niets aan de daadzaken. Ik voor mij behoor niet tot de treurende, ik sluit me in deze geheel aan bij den Heer VAN DER HOOG, die in eenige bladzijden de stelling verdedigde, »dat eene militaire paragraaf in het programma van geene enkele politieke partij mag ontbreken.» Ik juich het toe, dat aan dit verlangen meer en meer wordt voldaan.

Er zijn meer zuiver technische vraagstukken, die politieke vraagstukken van den eersten rang zijn geworden, ik noem alleen als type het vraagstuk: vrijhandel of beschermende rechten?

De periode, toen Leger en Marine zoo'n beetje buiten de politiek stonden, moge rustiger zijn geweest, ik vrees dat 't roestende rust is geweest, waarvan wij nu nog de gevolgen dragen.

De koppeling aan de politiek zal de voormannen altijd wakker houden en dat zal niet anders dan gunstig werken, zij 't dan soms ook al met schokken.

Trouwens, ik ben er nog niet zoo geheel zeker van, dat alle voorstanders van de-politiek-buiten-het-Leger inderdaad zoo brandschoon zijn op dit punt, als zij zich zelf wel gaarne gelooven. Gesprekken met verschillende personen hebben bij mij nog wel eens den indruk gevestigd, dat door hen meer bedoeld werd: de politiek van andersdenkenden buiten het Leger.

Dit vraagstuk is echter niet aan de orde, ik wil alleen wijzen op de evolutie-stroomingen, waarmede wij rekening dienen te houden.

Al het geschrijf en gewrijf onzer dagen, dat op elkander de schuld werpen, de geest van moedeloosheid en ontstemming, 't zijn allen uitingen van de voortdurende vervorming. Er zijn feitelijk geene schuldigen, er zijn slechts menschen, die door de evolutie-stroomen worden voortgedreven. Die evoluties zijn natuurverschijnselen en zij zijn niet gemaakt door leiders.

Er kan nu nog geene eenheid zijn, zelfs niet bij de deskundigen, 't moet nog zijn een chaos.

De geweldige omkeering in denkbeelden bij de leidende deskundigen blijkt wel het sterkst uit het navolgende voorbeeld.

In het jaar 1896 verklaarde de Voorzitter uwer Vereeniging nog, „dat onze Infanterie voor een zeer groot deel in versterkte plaatsen zal zijn opgesteld”, „dat zij zich vooral in versterkte positiën of achter dijken zal hebben te verdedigen” en dat dus de technische opleiding van den infanterist daarvan uit moest gaan; en thans, slechts een twaalfstal jaren later, wordt men reeds als conservatief uitgemaakt, als men nog gelooft aan eene Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Men hoore bijv. den majoor VAN TERWISGA over „den muizenval”, Z. H. E. G. spreekt uitdrukkelijk de hoop uit, dat 't zelfs nooit zoover zal komen, dat de *Vesting*-artillerie moet worden gebruikt in liniën.

Staat de waarde der N. H. W. niet buiten al die leekeninvloeden der laatste jaren, waaraan vele deskundigen een groot deel van den ongunstigen toestand van heden toeschrijven?

De chronische veranderingen in reglementen en voorschriften,

waarmede ik zelf ook vaak gespot heb, zij waren voor een aanmerkelijk deel het gevolg van het groei-proces. Dat tasten en zoeken was nu eenmaal onvermijdelijk, omdat het stilstaande niet kon blijven voldoen bij snel wisselende inzichten.

Toen bij de mannen der jongste generatie de ontevredenheid met de toestanden tot uiting kwam, toen kwam de leuze „een volksleger” langzamerhand op, al was het verlangen daarnaar ook al van veel ouderen datum.

Onder die leuze konden zich een vijftiental jaren geleden al diegenen scharen, die niet tevreden waren met hetgeen zij in het bestaande waarnamen, en uitsluitend heil verwachtten van een geheel nieuwen toestand.

Een scherp omljnd begrip was die leuze toen echter niet, maar dat was ook nimmer het geval en kan dat ook niet zijn bij eene beweging in haar oorsprong.

Zoo'n leus is eene baak heel in de verte, 't doet er nog niet toe, of zij wel juist op hare plaats staat, 't is voldoende, dat zij gezien wordt door velen, opdat in hare richting kan worden gemarcheerd.

Naarmate echter de afstand tot het doel vermindert, ontstaat de behoefte aan scherper aanwijzing van het juiste doelpunt, aan nauwkeuriger opgave der marschwegen. Die behoefte ontstaat eensdeels, doordat zoo velen niet-mede-marcheerenden den opmarsch luide voor eene verdooling uitmaken en anderdeels, doordat onder die optrekkenden zelf meningsverschillen ontstaan, die niet verdonkeremaand mogen worden. Soms ook blijkt het, dat halve of heele tegenstanders beweren, naar het zelfde doel te willen gaan, hoewel zij op geheel andere wegen marcheeren.

De denkbeelden komen niet voldragen ter wereld, zij moeten verstreken worden.

Op dit oogenblik is de toestand zoo, dat de leuze „een volksleger” niets meer zegt, omdat zoo goed als alle verschillende groepen thans naar het zelfde einddoel heeten op te rukken, en die leuze dus niet meer karakteristiek is voor één

der groepen. Op die wijze is het woord volksleger bijna een zinledig begrip geworden.

Dit feit stemt hen, die reeds tal van jaren die leuze hebben aangeheven, blijde, omdat zij daarin zien een algeheelen vooruitgang der denkbeelden. Maar dat ontheft hen zeker niet van de verplichting, om pogingen te doen, tot het steeds nauwkeuriger plaatsen van de richtbaak, die zij anderen aanprijzen als *het* goede doelpunt.

Thans wil ik eene bescheiden poging wagen voor die plaatsbepaling, onder herhaling der opmerking, dat ik geen tijd heb gehad, die plaatsbepaling te verrichten met de zelfde nauwkeurigheidsinstrumenten als de majoor VAN TERWISGA en vele zijner voorgangers hebben gedaan voor hunne baken. 1)

Omschrijving Volksleger.

Mijn verlangen gaat uit naar een *echt Nederlandsch Volksleger*, waarin de zedelijke en lichamelijke volkskracht tot haar hoogtepunt is opgevoerd en waarin de onmisbare aanvullende militaire kundigheden zijn verkregen met zoo weinig mogelijk onttrekking van arbeidskracht en geld aan de gemeenschap.

Volk en Leger één, Leger en Volk één, doordat heel het Volk in en met dat Leger leeft en doordat heel het Leger zich voelt als een levend orgaan van het Volk.

Deze aanduiding van mijn verlangen is ook nog vaag, ik geef dit toe, ik hoop haar echter iets in scherpte te doen toenemen door mijne onderstaande beschouwingen. Maar reeds nu wijs ik er op, dat deze omschrijving toch niet gelijk is aan anderen, waarbij m. i. te veel is gelet op de materieele en militair-technische belangen en te weinig op de idealistische en de maatschappelijke zijde van dit vraagstuk.

Met mijne omschrijving is verder geheel in strijd de aanneming

1) Mag ik hier herinneren aan de woorden van den grooten PLANTENGA in zijne lezing van 15 November 1888 over „Militielegers, in verband met Nederlandsche toestanden”: „Verwacht echter niet van mij een breed uitgewerkte proeve van legerorganisatie. Daartoe schat ik mijne krachten niet hoog genoeg.”

van eene groep Nederlanders, tienduizenden sterk, die niets te verdedigen zouden hebben dan hun eigen lichaam.

Die groep Nederlanders ken ik niet, het eigen lijf wordt uitsluitend verdedigd in een strijd voor iets hoogers.

Ziel weermacht.

Ik begin met de ietwat paradoxale bewering, de ziel van de weermacht is alles, ten opzichte van die ziel komen de andere deugden op den achtergrond te staan.

Ik stel deze bewering zoo sterk voorop, omdat ik tot mijn leedwezen tot nu toe in de practijk te weinig heb bespeurd van de erkenning harer waarde. Hebben wij leermeesters in 't algemeen ons wel voldoende bekommerd over de vraag, hoe de soldaat als maatschappelijk persoon dacht en denkt over het Leger in zijne beteekenis voor de gemeenschap en over het nut van het oefen-proces, waaraan hij wordt onderworpen?

Om de zaak zuiver te stellen, kunnen wij voorloopig de laatste 10 jaar weglaten, omdat in dit laatste decennium de voorloopers van eene nieuwe richting zich in theorie en practijk vertoond hebben. Ziet, al ware reeds thans op dit gebied door allen het goede standpunt ingenomen en het bereikbare bereikt, dan nog zou ik het recht hebben, mijne vraag te doen, tenzij men eens en vooral de voorafgaande decenniën wil afsnijden en erkennen, dat onze goede begrippen in deze dagteekenen van de laatste 10 of 15 jaar. Gaarne wil ik mij dan daarbij aansluiten, maar dan ook met al zijne gevolgtrekkingen; dan ook erkend, dat wij bezig zijn met een geheel nieuw stelsel te verwerken, waarbij niemand onzer het recht heeft, formules uit het afgelopen tijdperk te gebruiken als axioma's voor het nieuwe tijdperk.

Komt, laat het ons erkennen, dat we er vroeger anders over dachten. Niet, dat we geene theorie hebben gehouden over vaandel, vaderlandsliefde en dergelijke onderwerpen, helaas, er is maar al te veel gedaan aan „theorie-honden”. Bij onderdeelen, waarbij men plichtmatig aan die onderwerpen groote waarde hechtte, stonden ze in hokjes van het dienstableau, zoodat ze wederkeerden

met de regelmatigheid van een uurwerk. Het verloren uurtje na de wapeninspectie leende er zich bijv. zoo goed voor. En nu doe ik een beroep op de onpartijdigheid van uw geheugen, voor zoover ge aan die theorieën hebt medegedaan, om de vraag te beantwoorden, of op die wijze in den soldaat ziel werd gelegd, bezieling voor de groote zaak? Die theorieën kwamen in hare beste vormen neer op theorieën over belangrijke punten van het vak, maar zij stonden voor het overgrootste deel buiten het werkelijke leven met zijne groote vragen en zijn grooten twijfel. Werd met die theorieën eene poging gedaan, om in de hoorders over te storten het geloof in de heiligheid van den gemeenschappelijken arbeid?

En dat toch had het eerste, het voornaamste moeten zijn. Indien de milicien na zijn eersten oefeningstijd de gelederen verlaat met niet meer warmte voor de zaak, dan hij medebracht bij zijne inlijving, en indien in den loop der jaren, als deel van Leger en Landweer, zijne belangstelling daarin niet is toegenomen, dan zijn wij te kort geschoten in onze taak. Ik vrees met groote vreeze.

Dit is geene aanklacht, geene acte van beschuldiging, het is slechts het aantoonen van eene leemte, ten einde mede te helpen aan de verdwijning daarvan.

Mag ik vooral hierbij op nieuw in u opwekken het beeld van het staan van den leerling op de schouders van den leermeester; het is misschien noodig, om te voorkomen, dat ik u ontstem door mijne beweringen.

Het volksleger der toekomst moet zich ontwikkelen uit het huurleger der geschiedenis; die ontwikkeling kan slechts langzaam geschieden en het zou onnatuurlijk zijn, indien we in den overgangsvorm, dien we thans aanschouwen en in de overgangsvormen, die meer of minder ver van ons affiggen, niet een groot aantal overblijfselen terugvonden van het huurleger der geheel afgesloten tijdvakken.

Is onze maatschappij zelfs niet nog vol met overblijfselen uit den tijd der Germanen?

De betaalde huurling, die zijne handwerkdiensten beweest

aan den best betalenden patroon of aan den bevelhebber, die het meest liet rampassen en stroopen, moet vervormd worden tot den weerbaren man van het volksleger, die gereed staat, om de zaak van hem en van de zijnen te verdedigen. De aanvoerder en aandrijver van huurlingen moet vervormd worden tot den opvoeder, den leider, den voorganger van zijne landslieden, die hem volgen, omdat zij bij hem *hunne* zaak veilig weten.

Dat vervormingsproces gaat steeds door, nu eens bijna onmerkbaar, dan weer met schokken en stooten. Als we daarvan eenmaal overtuigd zijn, dan wordt veel onverklaarbaars ons verklaarbaar, dan komen wij tot rust en verandert de ontstemming in eene blijde stemming met hoopvolle verwachting op het mooie, dat eens komen zal.

Het is begrijpelijk, dat wij slechts langzamerhand tot het inzicht der vervorming komen en eerst daarmede verkrijgen het juiste inzicht in de beteekenis der vormen van het oogenblik.

Dat die vormen voor een groot deel nog zijn als in het verleden, maakt het juist voor hen, die de vervorming willen aantonen, dikwerf gemakkelijk.

Leerzaam is vooral de beschouwing van de grondslagen, waarop het leger-gebouw heet opgetrokken.

Art. 1 van het Regl. o. d. I. D. begint nu al 100 jaar met het aanduiden van het karakter van de trapsgewijze ondergeschiktheid. Dat artikel is vrij wel letterlijk vertaald uit het Fransche reglement op den I. D., uitgegeven op last van het . . . Directoire, terwijl dit revolutionnair bewind het met de zelfde woorden had overgenomen van le comte DE SAINT-GERMAIN.

Toen deze zijne denkbeelden in 1776 openbaarde, waren de grondslagen der ondergeschiktheid reeds aan het vervormen, de groote revolutie was in aantocht. Juist in dat bijzonder den nadruk leggen op zachtheid en vaderlijkheid wijst op eene periode, waarin het met die zachtheid en vaderlijkheid nu juist niet zoo nauw werd genomen.

Teekenend in de tegenstelling, die er in aangeduid en toch ook

weer te gelijk er in verworpen wordt, n.l. de tegenstelling tusschen de kracht der ondergeschiktheid en haar vaderlijk karakter. Men hoort daarin den man eener nieuwe richting, die het nieuwe predikt, doch zich veiligheidshalve vooraf dekt tegen het verwijt van ondermijning der tucht, waartoe de oppervlakkige lezing zijner denkbeelden wellicht aanleiding zal geven.

Dat echter die man der toenmalige nieuwe richting toch nog voor een groot gedeelte met zijne gedachten zat in het oudere stelsel, blijkt zonneklaar uit de aansporing: „dat de officieren hen leiden, besturen en beschermen met die zorg en belangstelling, welke zij verschuldigd zijn aan mannen, van wier dapperheid en gehoorzaamheid zij een gedeelte van hunnen roem te verwachten hebben.”

Deze zin laat geen twijfel over en de omstandigheid, dat hij thans, in 1908, nog voorkomt in de grondslagen der ondergeschiktheid van het Nederlandsche Leger, is een niet te ontzenuwen getuige, om waar te maken, dat ons inzicht in de vervorming naar een volksleger nog erg en erg jong is.

Een soldaat met zorg en belangstelling behandelen, opdat men zelf met meer roem zal worden overladen! Geene zorg en belangstelling om der wille van hen, die geleid, bestuurd en beschermd moeten worden, maar uit eigenbelang. Zoo weinig hoog eene drijfveer was op hare plaats in een huurlinger, toen de huurlingen tot taak hadden, eene zoo groot mogelijke huurwaarde te vertegenwoordigen, doch met de zaak, waarvoor de strijd gevoerd werd, niets te maken hadden. Die drijfveer, zij vloekt met het wezen van een volksleger, waarin de aanvoerder zijn gezag verkreeg, ten bate van de zaak der aangevoerden. Die drijfveer kan niet worden neergeschreven door een, die dat volksleger reeds voorvoelt in zijn hart, maar juist daardoor maakt dat thans nog geldende art. 1 van den grondslag van onze tucht verklaarbaar, dat onze weinige inwerking op den soldaat vroeger al niet anders kon geweest zijn, dan ze was.

Ook in het woord „minderen” ligt op zichzelf eene geschiedenis.

Er zouden tal van voorbeelden zijn aan te halen, om aan te
1907/08. V. 24

toonen, dat we nog voor $\frac{3}{4}$ behooren tot eene periode, die we zeggen niet meer te erkennen. Bij plechtige gelegenheden maken wij ons mooi met rudimentaire uitrustingsstukken, als hangmatten, fouragestrikken en ruimnaalden. Tegen alle maatschappelijke regelingen in, behoudt het leger, ondanks tal van ongeriefelijkheden, de 5-daagsche uitbetalingen. Vast geroest is dit overblijfsel uit het anarchistische tijdperk der Fransche revolutie, toen het Opperwezen, en met Hem al wat oud en eerbiedwaardig was, moest verdwijnen, ook zelfs in de benamingen. Liever dan tot de eenvoudige uitbetaling van het zakgeld op den Zaterdag over te gaan, wordt in onze dagen dat revolutie-overblijfsel nog steeds opgelapt, om het zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, aan te passen aan het nieuwe leven.

Niet die uitbetaling per halve decade op zichzelf is van gewicht voor ons onderwerp, maar zij is wel voor ons van groot belang als één der hulpmiddelen tot verklaring van het heden uit het voorafgegane.

Als we het voortdurend veranderen eenmaal duidelijk inzien, dan verwondert het ons ook niet meer, dat niet vóór 1906 geschreven werd het eerste werk over militaire opvoedkunde. De techniek van het vak is altijd diep opgehaald en in den loop der tijden is daarover een schat van leercursussen aan de K. M. A. verschenen. Ik heb alle bewondering voor hen, die steeds op zoo verdienstelijke wijze de militaire leerstof hebben vastgelegd in degelijke leerboeken. Het is dus niet uit kleinachting, dat ik er a. v. op wijs, hoe in een der leerboeken nauwkeurig is aangegeven, wat een tweeradig voertuig in zijn eenvoudigsten vorm is — naar welke openbaring van wijsheid de leerlingen wel met open mond zullen luisteren, gelijk naar de mededeeling, dat een voerman op het paard kan zitten, of op den bok, ja . . . zelfs naast het paard kan loopen — maar dat over de kennis van den lichamelijken of van den geestelijken mensch geen leerboek aanwezig is. Zielkunde en opvoedkunde werden tot voor kort ganschelijk niet van noode geacht. Hoogstens wat korte recepten voor flinkheid en pootigheid als zijnde technische bekwaamheden van het vak.

Maar ook in deze is de kentering begonnen. Eindigde tot in 1903 art. 1 van den I. D. met eene aansporing aan de officieren, om den soldaat dienstbaar te maken aan hun roem, in de laatste uitgave wordt die aansporing reeds gevolgd door eenige nuttige wenken van eene andere natuur. Wel is het geheel nu nog meer dan vroeger een samenvoegsel van heterogene begrippen, zonder klaarheid, maar dat mag ons niet blind maken voor den vooruitgang. Dat het oude ook behouden bleef, behoeft ons niet te leur te stellen, dat het nieuwe zich in de officieele voorschriften baan brak, moet echter tot groote dankbaarheid stemmen.

De drie jaar geleden verschenen „Grondslag opleiding Infanterie” gaat ook al weder eenige stappen verder in de nieuwe richting.

Er ontstaat echter wel een weinig kans op gevaar door de opname dier nieuwe begrippen in de voorschriften, en wel dit, dat er misschien velen zullen zijn, die 't nu te goeder trouw doen voorkomen, alsof er in de afgelopen 100 jaar volgens die beginselen is gehandeld, wjl zij missen het geschiedkundig inzicht in de vervorming.

Niet, dat ik er op zichzelf iets tegen heb, dat we 't doen voorkomen, alsof onze voorgangers reeds hooger op den ontwikkelingsladder stonden, dan 't geval was, 't laat me vrij koud, al spijt 't me voor die voorgangers, dat ze in het zonnetje worden gezet, maar wel zou ik 't zeer betreuren, als door die verkeerde voorstelling der feiten het heden niet werd begrepen en daarmede de toekomst werd benadeeld. Want als de opvoeding is een nieuw begrip bij de vorming van den soldaat, dan past het ons, te gaan luisteren bij hen, die daarin voorgangers zijn, en kunnen we ook hierin niet meer volstaan, met het klakkeloos overnemen van formules uit een vroeger tijdperk.

Opleidingstijd.

Ik ben hier aangeland op het vraagstuk van den eersten oefeningstijd. Alles, wat hierop betrekking heeft, dienen wij goed uit te pluizen, willen we tot klaarheid komen over de waarde

van een volksleger. De duur toch van den eersten oefeningstijd beheerscht in hooge mate de mogelijkheid van een volksleger.

Om niet misverstaan te worden, verklaar ik dadelijk, dat een volksleger ook theoretisch mogelijk is met een zeer langdurigen eersten oefeningstijd, omdat deze, uitsluitend militair-technisch bezien, vereenigbaar is met het levende beginsel van eene volksweermacht, dat is: volk en leger één. Maar algemeene dienstplicht met langdurigen eersten oefeningstijd kost schatten geld en onttrekt millioenen arbeidsuren aan de nationale voortbrenging. Dit gaat nu eenmaal niet. Reeds thans wordt het $\frac{1}{4}$ der staatsuitgaven besteed aan Leger en Vloot en eene dergelijke verhouding is uit een sociaal oogpunt bezien in de buurt der limiet.

Daartegenover staat, dat een volksleger zonder algemeene deelname van alle geschikten een onvoltooid bouwwerk is, niet gereed voor zijne hooge bestemming. Daarom kan ons leger, ook al zijn daarin alle standen opgenomen, geen volksleger worden genoemd. Ware de weermacht er ten dienste van een caesar, tot het verwezenlijken van imperialistische plannen, de sociale eisch zou van geen invloed zijn, en de militair-technische eischen zouden hoogtij kunnen vieren, tot aan het oogenblik, dat de verarming van het volk van zelf een einde zou maken aan het snood bedrijf.

Maar *wij* staan tegenover dit vraagstuk ganschelijk anders. Wij willen ons volk gelukkiger maken, en het doen genieten van blijden arbeid in ongestoorden vrede. Daartoe achten we tal van maatregelen noodzakelijk: ouderdoms-pensioenen, ongevallenverzekering, bestrijding der tuberculose, eene weermacht enz. Hoe heteroog ook op het uiterlijk, het is alles één: in doel en strekking slechts dienend tot verhooging van het volksgeluk. Dat één zijn legt den regeerders den plicht op, het geheel in harmonischen in op te lossen. Wel kan op goede gronden worden gezegd, dat het meest klemmend is eene bescherming der gemeenschap tegenover storingen van buiten, maar ook daarbij mag niet worden vergeten, dat ook die bescherming naar buiten alleen krachtig kan zijn door inwendige kracht.

Ook de majoor VAN TERWISGA bespreekt het verband tusschen

de hoegrootheid van de lichten en den duur van den eersten oefeningstijd. Maar Z. H. E. G. gaat daarop niet diep in, omdat hij voor zichzelf overtuigd is van een noodzakelijk minimum duur van dien eersten oefeningstijd. Hij roert deze vraag maar met een enkel woord aan. Tot 2 maal toe noodigt echter Z. H. E. G. de voorstanders van een aanmerkelijk korteren eersten oefeningstijd uit, om toch eindelijk eens te beantwoorden de vraag: „*wat* er dan toch in de oorlogsvoering, in de methode van het gebruik van troepen, in de gevechtsvoering, zoowel als in de troepenaanvoering, in de laatste jaren *vereenvoudigd* is, dat de oefentijd zoo veel vermindering kan ondergaan.”

Daar ik in den korten duur van den eersten oefeningstijd, laat ons hem eenvoudiger *opleidingstijd* noemen, de oplossing van het zoo moeilijke vraagstuk onzer weerbaarheid zie, acht ik mij verplicht, in te gaan op die vraag van den majoor VAN TERWISGA, althans eene poging te doen, om door eene sterke belichting meer helderheid te brengen.

Ik wil beginnen met een paar wedervragen: 1e van welk tijdstip af wordt bedoeld, en 2e welke lengte van opleidingstijd uit die nog niet aangegeven periode wordt als vergeelijkingsmaat gebezigd? Zooals de vraag thans luidt, zou zij de meening kunnen doen postvatten, dat er vroeger eene lengte van opleidingstijd was, die door de groote meerderheid van de wetenschappelijke mannen van het vak als norm werd aangenomen. Maar daar is nu juist geene sprake van. De verschillende theoretische en practische opleidingstijden hebben altijd zoo sterk uiteengelopen, dat er gewoon weg geen touw aan vast te knopen is. Vergelijken we bijv. Frankrijk en Duitschland na de Napoleontische oorlogen, dan zien we bij genen 6 jaar, zegge zes jaar, bij dezen 3 jaar. NAPOLEON overwon o.a. te Lützen en Bautzen met geheel versch gelichte recruten, die ten deele op marsch zelf nog werden geoefend. In 1869 werd in deze Vereeniging door VAN WILLIS de opleidingstijd van 6 maanden geroemd. Waaruit blijkt nu eenig houvast, eenige maatstaf, om uit te maken, of het gelijk is aan de zijde

van den majoor VAN TERWISGA met zijn 11 maanden voor een infanterist, of aan den V. D. B. met zijn $1\frac{1}{2}$ maand; aan den majoor VAN TERWISGA met zijn 23 maanden voor den cavalerist, of aan den cavalerist D. met zijn 12 maanden.

Door deze belichting verliest de vraag van den majoor VAN TERWISGA m. i. veel van hare beteekenis in het debat. Dit wordt nog duidelijker, als we gaan speuren bij eenige deskundigen uit den voortijd. VON STROTHA, Pruisisch minister van Oorlog, verkondigde de meening, dat men tot eene volledige oefening in den wapenhandel slechts 3 maanden noodig had en dat de rest van den tijd noodig was om den „soldatengeest” te vormen. Een Oostenrijksch generaal verklaarde kort vóór den Italiaanschen veldtocht van 1859: „dat wanneer 't eten van kommiesbrood en 't kazerne-leven den soldaat moeten vormen, zijne troepen onoverwinlijk zouden zijn; kwamen echter die langgedrilde soldaten vóór den vijand, dan zou 't blijken moeten in hoeverre zij tegen de Italianen al of niet bestand waren”. Onze groote KNOOP, die zeker geen vreemdeling was in de krijgsgeschiedenis, verklaarde „de ondervinding verkregen in de kazerne en de wachtkamer, op geen hoogen prijs te stellen.”

STIELTJES noemde de kazerne de antipode van het krijgberoep. Niet, dat 't gelijk juist moet zijn aan de zijde van déze vakmannen, dat wil ik met hunne uitspraken niet aantoonen, maar wel, dat er geen verleden is geweest, waardoor de vraag van den majoor VAN TERWISGA beteekenis verkrijgt.

Waar is toch wel het overtuigende materiaal uit de krijgsgeschiedenis, dat de korte of de relatief korte oefeningstijd het heeft afgelegd tegenover den langeren oefeningstijd?

Zoo heeft bijv. de heer SCHÖNSTEDT reeds aangetoond, dat het voorbeeld van den majoor VAN TERWISGA, ontleend aan den slag van St. Privat (Pruisische garde) niets bewijst omtrent gebrek aan oefening, maar wel wijst op gebrek aan goede tactiek.

Zocht men bijna niet altijd de oorzaken der nederlagen bij de hoogere leiding?

De majoor VAN TERWISGA zegt, dat 't hem te ver zou voeren,

om te analyseeren welk aandeel in de verliezen of in het eche moet worden toegeschreven aan mindere geoefendheid in het gebruik maken van de wapens of van het terrein, aan minder solieden samenhang, of minderwaardige encadreering, welk aandeel in de gevechtsleiding, welk aandeel aan minder goede bewapening enz." Dit spijt me en ik geloof, dat velen eene dergelijke analyse over veel gevallen zeer welkom zouden heeten.

Edoch, ik wil mij er zoo niet van afmaken. Ook ik geloof niet, dat het handwerk zoo veel eenvoudiger is geworden dan vroeger, maar wat zegt dat, als niet vaststaat, of het handwerk vroeger niet in korter tijd had kunnen worden geleerd. Maar zelfs aannemende, dat het handwerk moeilijker is geworden en dat er vroeger een wetenschappelijk norm van opleidingstijd was, dan is ook daarmee het ongelijk niet aangetoond van de voorstanders van den verkorten opleidingstijd, omdat hierbij volstrekt niet overwogen is, of het karakter van de geoefendheid soms is veranderd. De som aan kennen en kunnen van een soldaat van vóór 100 jaar zal wel niet grooter zijn geweest dan die van een uit onzen tijd, maar de termen dier sommen zijn voor een gedeelte niet gelijksoortig. De kennis en kunde van den weerbaren man zijn — als in den oertijd — voor een gedeelte meer algemeen menschelijk geworden en hebben haar streng kaste-karakter weer verloren. Reeds RADETZKY schreef in 1828, toen hij de voordeelen opsomde van eene volkswapening boven een staand leger: de krijgskunst van den tot krijgsman gevormden gewapenden burger „blijft eenvoudig en zonder omslag, met de natuur in overeenstemming en ver van alle gekunsteldheid."

Ook hiermede wil ik niet bewijzen, dat de majoor VAN TERWISGA ongelijk heeft met zijne eischen omtrent den duur van den opleidingstijd voor de verschillende wapens, maar wel, dat er nog behoefte bestaat aan eene uitgebreide historische toelichting van zijne hand.

Ik zelf zal helaas ook in gebreke moeten blijven, om wijskunstig te bewijzen, dat de door mij noodig geachte opleidingstijd voldoende is, omdat zoo'n bewijs uit den aard der zaak niet

te leveren valt. Het minimum getal dagen toch, hetwelk men als eisch stelt, is een gevolg van eene reeks bewuste en onbewuste indrukken, eensdeels verkregen uit de krijgsgeschiedenis, anderdeels uit de opleidingspractijk, terwijl die indrukken ten slotte door verwerking zijn omgezet in eene meer of minder besliste meening. Slechts in ééne richting zou ik een krachtig bewijs kunnen leveren voor het goed recht van een korteren opleidingstijd, dan door den majoor VAN TERWISGA noodig wordt geacht, en wel door als maatstaf van geoefendheid aan te nemen de gemiddelde geoefendheid uit de periode, welke voorafging aan de daad van den minister SEYFFARDT, die den knuppel in het hoenderhok wierp. De mij algemeen als voldoende geachte gemiddelde geoefendheid van kader en manschappen van dien tijd was in enkele maanden te verkrijgen; en die tijd, hij ligt nauwelijks vijftien jaar (zegge 15 jaar) achter ons.

Na deze — m. i. noodzakelijke — uitweiding terugkomende tot het vraagstuk zelf, dan deel ik mede, dat ik voor de vorming van een weerbaar man geen langdurigen opleidingstijd in de kazerne noodzakelijk acht, althans niet bij het hoofdwapen, waarvan de getalsterkte den meesten invloed uitoefent op het cijfer der begrooting.

Eischen weerbaar man.

Ook ik ga hier natuurlijk uit van den eisch, dat de weerbare man ook voor den aanval geschikt moet zijn. Dat die aanval onder de meeste omstandigheden hogere eischen stelt aan den soldaat, geef ik den majoor VAN TERWISGA toe, maar 't zijn moreele eischen. Dat echter de verdedigers ook dikwerf een hooger moreel moeten hebben, toont de krijgsgeschiedenis op vele plaatsen aan.

De eischen, welke men aan een weerbaar stelt, zijn :

- 1e. *krijgstucht* en
- 2e. *technische vaardigheid*.

Het is noodzakelijk, om nauwkeurig uit te zoeken, op welke wijze en voor welk aandeel de militaire opleiding die eischen moet bevredigen, anders behouden wij verwarring.

Er zijn vele woordvoerders op het gebied van den korten opleidingstijd, die juist aan het eerste punt hunne argumenten ontleenen voor een langen opleidingstijd. Zij zeggen, dat de krijgstucht moet worden „*ingelebt*”. In deze sta ik met alle bescheidenheid op een geheel ander standpunt.

Zooals ik de zaak inzie, dan is een oefeningstijd, ook zelfs van 1 jaar, onvoldoende, om die moreele eigenschappen *ein zu leben*, die den grondslag moeten vormen van den weerbaren man.

De weerbare man heeft noodig groote *toewijding* voor de gemeenschappelijke zaak, zonder deze mist hij de innerlijke kracht, die noodig is, om daarvoor te blijven strijden, niet-tegenstaande alle ellende en verschrikking. Zonder toewijding, maar met de niterlijke tucht der huurlingen, is onder gunstige omstandigheden de zaak gaande te houden, maar — ik behoef het vooral voor U, mijne heeren, niet nader te ontwikkelen — die gunstige omstandigheden zijn maar zelden aanwezig. Met toewijding daarentegen wordt het hoogste bereikbaar. Wat heeft de Japanners gemaakt tot zulke geweldige strijders; dat was die onzichtbare band, die elk soldaat één maakte met het vaderland. Leest de toespraak van Admiraal KAMIMURA tot die dappere schaar enfants perdus, die de branders zou brengen in de haven van Port-Arthur, en Ge voelt, wat eene grenzelooze liefde voor het Land van de Rijzende Zon gekoesterd moest worden in alle geledingen van de Japansche strijdmacht, om zoo'n toespraak mogelijk te maken.

Die heerlijke, groote toewijding, zij kan niet *ingelebt* worden in de kazerne, maar zij moet worden medegebracht door de jongelieden, die in het Leger treden. Die toewijding moet leven in het Volk. Is dat, helaas, niet het geval, de weermacht zal haar evenzeer moeten missen.

Dat de weermacht gevoed moet worden met de beste sappen van het Volksleven, komt hierin vooral uit.

Dat in ons volk prachtige eigenschappen zetelen, 't komt duidelijk uit in de vele en herhaaldelijke mooie getuigenissen omtrent het type van den Ned. soldaat. Bijv. in deze Ver-

eeniging o. m. : SCHRAVER in 1870, WÜPPERMANN in 1888, en BRENDER à BRANDIS in 1896.

Reeds lang nadat de krijgstucht haar recht tot eischen verloren heeft, maakt de toewijding het onmogelijke nog mogelijk.

Men doet daarom m. i. niet goed, om als eersten eisch voor een goed soldaat zoo voorop te stellen de krijgstucht. Neen, 't moet de toewijding zijn, wier werk in onverhoopt zwakke oogenblikken wordt voortgezet door de krijgstucht.

„De subordinatie is het wezen en de ziel van de militaire dienst.” Ook deze grondstelling moge waar geweest zijn in een leger van huurlingen, het wezen en de ziele van een volksleger is de toewijding. Die toewijding moet zich o. m. uiten in krijgstucht, dat is, de toewijding aan de gemeenschappelijke zaak moet ook worden geuit door toewijding aan het bevel. En verder, elke krijger heeft van die oogenblikken, waarin de toewijding wel aanwezig is, maar sluimert ten gevolge van eene moreele depressie, meestal gevolg van of gepaard gaande met lichamelijke ellende. In die oogenblikken moet het vlieg-wiel der krijgstucht ongemerkt de taak der toewijding overnemen.

Wil echter de krijgstucht zoo hoog eene taak kunnen vervullen, dan moet zij zijn opgevoerd tot een *ebenbürtige* van toewijding.

De heftige, verbitterde, bijna zou ik zeggen de venijnige polemiek van enkele jaren geleden over de voorwaardelijke gehoorzaamheid en de gehoorzaamheid-zonder-meer was een natuurlijk gevolg van het vervormingsproces.

Er moest botsing ontstaan, en zij zal nog vele malen ontstaan, tusschen hen, die te star het oog gevestigd houden op één der filmbeelden en dat beeld als lievelingsbeeld hebben aanvaard en hen, die bijna uitsluitend staren naar de beelden, die hun geestesoog reeds op het nog af te rollen film heeft getooverd.

Oók de krijgstucht moet veranderen met het overige, al klinkt dat op het eerste gehoor misschien revolutionnair. Als wij dit vraagstuk nuchter en zonder opwinding bekijken, dan wordt die verandering een heel gewoon ding.

De huurder van strijders moest de zekerheid hebben, dat

zijne huurlingen hem niet in den steek lieten in de moeilijke oogenblikken, als bijv. de huurbetaling wat achterstallig was, de ellende en het gevaar groot waren en de kans op schadevergoeding door rampassen en plunderen gering was geworden. De huurder wilde van af het geven des Godspennings tot en met den laatsten huurdag zekerheid hebben van huurpraestatie. Wegloopen en zich verhuren aan anderen, soms zelfs aan den concurrent, was 't verschrikkelijkste misdrijf en we kunnen in de geschiedenis van het militair strafrecht die periode geteekend vinden met eene groote hoeveelheid desertie-artikelen, die in allerlei gevallen den huurder in de gelegenheid moesten stellen, zich op den schuldige te kunnen wreken.

De tucht der huurlingen had tot grondtoon: *je zult je zaken doen, daarvoor betaal ik je.*

Maar dat is in wezen veranderd.

Zeker, de gehoorzaamheid aan 't bevel, waar noodig gehoorzaamheid tot in den dood, of nog erger: tot in levenslange ellende, blijft noodig, omdat zij is eene levensvoorwaarde voor elke samenwerking onder eenhoofdige leiding. Maar de onderlinge verhouding tusschen leider en geleiden is veranderd. De leider van thans leidt ten bate der geleiden.

De grondtoon der gehoorzaamheid kan dus niet meer zijn: *je zult je zaken doen, daarvoor betaal ik je*, maar moet worden: *vergeet je zaak niet: al spant 't er om.*

Men moge zeggen, dat er dan toch in beide gevallen gehoorzaamheid geëischt wordt, mij best, mits men daarmede maar niet wil ontkennen, dat er een hemelsbreed verschil tusschen beide gehoorzaamheden bestaat, in wezen en in uitvoering. De eerste nadert de gehoorzaamheid van den slaaf aan zijn meester, de tweede nadert de gehoorzaamheid van 't kind aan zijne ouders. Onvoorwaardelijk-gehoorzamen en getrouwelijk-volbrengen zijn niet beide van adel.

Dat bij de ontpopping van dit mooiere beginsel uit het ruwere omhulsel nog niet dadelijk volkomen zuiverheid wordt betracht, spreekt van zelf. Ook acht ik het zeer waarschijnlijk, dat in de overgangstijdperken door de bootafhouders getracht

zal worden, zich te onttrekken aan de eerste gehoorzaamheid met een beroep op de gehoorzaamheid van hoogere orde, die echter bij hen nog lang niet aanwezig is.

Ik betreur dat bootafhouden, maar 't is niet het eenigste gebied, waarin zij worden aangetroffen en niet om hen worden de begrippen veranderd.

Een onbevangen terugblik op hetgeen de ijzeren tucht ons bracht, doet zelfs den voor de nieuwere tucht-grondslagen minder sympathiek gestemde geene vrees koesteren voor ontwrichting.

Zou 't ook kunnen zijn, dat die z.g. ijzeren tucht wel de zwakkeren heeft geketend, doch de brutalen heeft vrijgelaten?

Als ik lees, dat in een leger 20% der dooden door zelfmoord omkwamen, dan is voor mij reeds uit dien hoofde alleen de krijgstucht in dat leger veroordeeld.

Mag ik eens wijzen op de bekende dranktypen in onze gelederen, die steeds vrij rondliepen in tegenstelling met de gelegenheds- en andere proevers.

Van waar de algemeen aanvaarde uitspraak: een Hollandsche order duurt slecht 24 uur?

Zouden we met een gerust hart op den omslag van elk orderboek durven overschrijven de navolgende zinnen van den toenmaligen 1e luit.-adjutant Baron VOORST TOT VOORST: „De meerdere moet daarom waken, dat de gegeven bevelen worden nagekomen; het is van wezenlijk belang, dat een order, hoe die ook zij, niet veronachtzaamd worde: men trekke haar in, zou zij niet meer noodig is, zoolang zij echter bestaat, handhave men haar streng. De noodzakelijkheid om deze of gene order voortdurend ter opvolging in herinnering te brengen, bewijst zoowel, onvoldoende krijgstucht, als ongeschiktheid in het voeren van een bevel”?

In 1851 waarschuwde de groote opvoeder KEMPEES, de krijgsgeschiedenis op het gebied der gehoorzaamheid niet te veel te vertrouwen, omdat zij alleen de mooie gevallen boekt en de schandestukken veelal weglaat.

In 1871 schreef een warm belangstellende in onze verdediging: „nog altijd loopen lichaam en ziel in de kazerne groot

gevaar van verloren gaan." Wat was toen de kazerne nog oneindig ver verwijderd van eene school voor 't „einleben" van krijgstucht.

Waar blijkt onze krijgstucht toch wel bij 't opvolgen van de *wet* op den G. D. Is de inleiding der nieuwere uitgaven niet typeerend? Daarin zegt de M. v. O. 't is eene *wet*, ik heb haar veranderd, omdat ik zulks voor de practijk noodig acht, maar let wel, 't is eene wet, die onveranderd moet worden opgevolgd. Dat schipperen met „het wezen en de ziel van de militaire dienst" is wellicht noodzakelijk geweest, best, als wij nu maar niet zoo opsnijden over de onveranderlijke en onverbiddelijke subordinatione volgens het oude stelsel. In het nieuwe vloekt zoo'n gemarchandeer als iets ongehoords. Het kruit op de pan doen kan met een M. 95 moeilijk meer geschieden, maar het generaals-salut bijv. had onveranderd en zonder schade behouden kunnen blijven en het bezoeken van hospitalen door officieren is van blijvende waarde.

Hebben de besten onder ons niet uit de honderde bepalingen van gebod en verbod een stelletje gekozen, hetwelk zij ieder op hun eigen gebied als maatstaf gebruiken voor de beoordeeling der krijgstuchtelijkheid. Maar dan zijn hunne zondaren niet zondaren tegen dé krijgstucht, doch zondaren tegen hünne krijgstucht. Reeds 20 jaar geleden schreef een Duitsch overste, dat de kunst van het krijgstuchtelijk soldaat zijn bestond uit 't leeren kennen van de stokpaardjes van de eigen meerderen.

KNOOP hechtte niet veel aan die kommies-eterij, ik vermeldde het reeds, RADEZKY e. a. evenmin.

Wederom ik verwijt niemand iets, maar ik zou onwaarheid spreken, als ik mij bewonderend uitliet over de krijgstucht van het heden.

De taak tot het aanbrengen der nieuwere krijgstucht is eveneens te veel omvattend voor den opleidingstijd, ook al werd deze verlengd tot 2 of 3 jaar. Toewijding en krijgstucht in het Leger zij kunnen slechts gedragen worden door de hooge eigenschappen van het Volk zelf. Het maatschappelijke leven eischt tucht-menschen, deze maatschappelijke tucht moge in uiterlijkheid verschillen van de krijgstucht, in wezen is zij

niet zoo heel veel anders. Willen wij derhalve de moreele waarde van den soldaat verhoogen, dan moeten wij inwerken op het Volk. Wij, die ons de verhooging der weerkracht tot arbeidsveld hebben gekozen, dienen ook mede te werken aan dien arbeid buiten het Leger. De harmonische samenwerking tusschen Volk en Leger, tusschen moeder en zoon, komt ook hier tot niting.

In het Leger zullen die zelfde eigenschappen tot hare grootste hoogste en in hare mooiste vormen moeten worden teruggevonden, opdat er nuttige wisselwerking ontsta. In het Leger moet de jongeling kennis maken met de vormverandering, die de maatschappelijk tucht ondergaat, indien ze wordt omgezet in krijgstuicht. Eene school voor tucht, zeker, maar in eene andere beteekenis, dan men daaraan in den regel hecht. Allen, die in het Leger eene rol hebben te vervullen, zullen zich moeten doordringen van de noodzakelijkheid, om volkomen te passen in die school der tucht. Zoo ergens, dan geldt het wel op het gebied der opvoeding, dat het voorbeeld alles is. De uitspraak van nu nog geen 15 jaar geleden: 't gaat den soldaat niet aan, wat ik doe, hij heeft maar te doen, wat ik zeg, was wel de grofste miskenning van de waarde van het voorbeeld in de opvoeding. Zelfs als men, pessimistisch gestemd, den nuttigen invloed van het goede voorbeeld ontkent, dan nog kan men niet ontkennen de afbrekende werking van het slechte voorbeeld. Hoe meer wij zullen kennis maken met de werken der groote opvoeders, hoe meer we zullen leeren inzien, dat onze kazernes nog te veel hebben overgehouden van de gevangenis-kazernes uit den huurlingentijd, dan dat wij ze reeds nu zouden mogen beschouwen als opvoedingsinrichtingen. Te veel staat daarin nog op den voorgrond de uitvoering als „*ding an sich*” en te weinig de geest, die tot de uitvoering aanleiding geeft. Daardoor worden tal van onopvoedkundige misstanden geboren.

In elke georganiseerde of ongeorganiseerde vereeniging van menschen heerscht eene eigenaardige psychologie van de vereeniging of van de massa, die den stempel drukt op het geheel. Die

psychologie leeren we niet kennen bij oefeningen, inspecties en wapenschouwingen, of men moet zijn een buitengewoon opwerker, of het kwaad moet reeds zeer diep zijn doorgedrongen. Die psychologie moet men bestudeeren en waarnemen juist in de niet-oefeningsuren.

Al doet het mij innig leed, ik kan niet anders zeggen, dan dat de psychologie, zooals ik die heb leeren kennen, nadert tot duffe onverschilligheid. Tot vervelens toe herhaal ik hier, dat dit geen verwijt is, doch slechts eene teboekstelling van een verkregen indruk. Mag ik dengeen onder U, die me niet begrijpt, of een anderen indruk heeft verkregen, eens nitnoodigen, om met eene oude lichting, of nog liever met eene herhalingslichting, theorie te houden over eenig ethisch onderwerp en dan aan zichzelf waar te nemen, of hij iets uit zich voelt vloeien naar een gelijkgestemd gehoor. Als 't zoo ware, we zouden de dankbaarste oogenblikken als opvoeder moeten hebben met de oudere leerlingen en niet, zooals thans 't geval is, met de jongsten, wier onbedorven naïveteit ons nu en dan doet vergeten, dat ook zij zullen komen onder de psyche der dorre, duffe onverschilligheid.

Willen wij den toestand verbeteren, dan moeten we voor alles op de hoogte trachten te komen van de naakte waarheid; met braafheden pleistert men de bekende graven toe. En dit is mijne grief tegen zoo veel beschouwingen in het openbaar, dat ik daarin niet terugvind het beeld der werkelijkheid, zooals 't zich voordoet in de practijk en zoo als deze wordt besproken in intiemen kring.

Zeker, ook in deze is er eene verandering te bespeuren. Die verandering wordt o. m. eigenaardig gekenmerkt door het feit, dat de waarnemers de nieuweid hunner waarneming verwisselen met de nieuweid van het waargenomene. De idealen botsen tegen de ruwe werkelijkheid en dan zijn de idealisten spoedig geneigd, dat alles toe te schrijven aan het heden.

Voor hen, die reeds lang hun oor te luisteren hebben gelegd, is er iets lachwekkends in de klachten, dat de geest in het Leger achteruitgaat. Daar die opmerkers in den regel nalaten,

een vergelijkingsjaartal te noemen, is het niet gemakkelijk, om de onjuistheid hunner waarneming langs directen weg aan te toonen. Indirect gaat het gemakkelijker.

Bekend is de braafheid uit den goeden ouden tijd, die onze grootouders ons als tegenstelling voorhielden, maar die niet bestand is tegen de nuchterheid der geschiedvorsching.

Nu een maand geleden maakte zich de generaal VAN VLIJMEN tot tolk van veler gevoelen, door in de 2e Kamer der Staten-Generaal te zeggen :

„dan is het niet verbazingwekkend, dat er tengevolge van dezen toestand in de strijdwapens een geest van ontevredenheid heerscht bij de officieren.”

„Van dien wrevel en die ontevredenheid ben ik de tolk.”

„Voor den officier, die zich met ernst wil wijden aan het vak zijner keuze, die overtuigd is dat alleen de practijk hem kan doen worden en blijven wat hij verlangt te zijn, een be-
kwaam, geschikt troepenaanvoerder, is de tegenwoordige stand van zaken onuitstaanbaar.

„Gedurende het grootste deel van het jaar geplaagd wordende met theorie, met pseudo-wetenschappelijke vergaderingen, en zelden of nooit gelegenheid hebbende om practisch op te treden op het terrein met een voldoende aantal troepen, gevoelt hij, dat hij mist de vaardigheid in de aanvoering welke hij krachtens zijn ambtsplicht moet bezitten.”

Zoo'n droeve uitspraak in onze Volksvertegenwoordiging van zoo hoog geplaatst een militair klinkt inderdaad verontrustend, indien men zich voorstelt met eene acute ziekte te doen te hebben, maar zij verliest haar verontrustend karakter, als men 't verschijnsel waarneemt van uit het gezichtspunt der vervorming.

Gedurende mijn diensttijd heb ik dat zelfde liedje in verschillende toonaarden hooren zingen. Deze persoonlijke mededeeling legt echter te weinig gewicht in de schaal. Daarom wil ik *enkele* stemmen uit het verleden oproepen.

Indien men het eerbiedwaardig archief dezer Vereeniging opslaat, dan vindt men o. a. het jaar 1883 in eene lezing van

den toenmaligen kapitein der Infanterie VAN TUERENHOUT de volgende teekenende uitingen :

„Ook heeft men in de laatste jaren bij herhaling de bewering kunnen hooren, dat onder de officieren een zekere *malaise* veld wint.”

„Wel echter valt op verschillende factoren te wijzen, die ontegenzeggelijk een ongunstigen invloed in dit opzicht uitoefenen.”

In de eerste plaats wierp de toenmalige kapitein VAN TUERENHOUT de schuld op den langdurigen vrede, waardoor o. a. door de officieren zoo moeilijk de frissche opgewekte geest kan worden bewaard bij hunne functiën, die „dikwerf weinig geestverheffend en zeer tijdroovend zijn.”

Een eigenaardig genoegen vind ik er in, op deze plaats eveneens af te schrijven eene klacht, die thans letterlijk kan worden gehoord uit velerlei mond :

„Waar vroeger bij alle afdeelingen ten minste grootendeels beproefde onderofficieren en korporaals gevonden werden, die men kende en op wie men vertrouwen kon, en een grooter of kleiner getal vrijwilligers, die een aantal jaren bij de zelfde afdeeling bleven, heeft men nu voor een groot deel jong en weinig bedreven kader, dat herhaaldelijk afwisselt; terwijl de vrijwilligers meer en meer uitzondering worden en, behalve enkelen, die op bevordering dienen, in den regel niet de beste elementen zijn.”

Als ik U had gezegd, dat ik dit had uitgeknipt uit eene courant van heden avond, wie zou me dan verwonderd hebben aangezien. Immers, het zelfde liedje klinkt ook thans, alleen schrijft men het zelfde verschijnsel thans aan andere oorzaken toe, thans ligt het aan de inwerking van dat nieuwere gedoe, in VAN TUERENHOUT'S tijd lag de oorzaak aan . . . den langdurigen vrede.

Ook de kundige schrijver van toen bemerkte niet voldoende, dat er voortdurende vervorming plaats greep. Hij bekeek bij het neerschrijven dezer regels te veel de filmbeelden in zijne onmiddellijke nabijheid en te weinig naar de vele voorafgegane beelden. Op andere oogenblikken doet hij 't wel, vooral als

hij in zijn geestesoog de afschaffing der plaatsvervanging ziet, en daarmee ziet wegvallen de scheidsmuren tusschen leger en volk; als hij militie-officiëren ziet vormen in één jaar, waardoor de vredessterkte per compagnie minstens met een officier zou kunnen verminderen. Ik wilde echter te dezer plaatse alleen wijzen op het chronisch karakter dier klacht over malaise.

De generaal VAN VLIJMEN had, zooals wij zagen, een voorganger van vóór 25 jaar, die uiting gaf aan eene herhaalde klacht.

Maar deze voorganger had weer een voorganger, wiens klacht thans reeds ruim 30 jaar oud is.

S. zegt in 1876 in „De opleiding onzer Infanterie”: „Er wordt over en in ons leger veel geklaagd, en werkelijk er is reden toe.”

„Het is geen vreemd verschijnsel meer, dat men onder officieren redeneeringen hoort, die van moedeloosheid getuigen, dat men zelfs den jongsten officier er zijn fort van ziet maken om alles en alles aan zijne critiek 1) te onderwerpen en bemerkt, dat hij daar zijne hoofdstudie van maakt, dat zelfs de jongste luitenant het ton rekent om als hij voor een of anderen dienst gecommandeerd wordt, dien dag te rekenen tot een kwaden dag, terwijl hij onderwijl zich verdiept in de berekening „of hij wel aan de beurt is.” Die in de gelederen staat, beoordeele of wij overdrijven, wanneer wij verklaren, dat zulke verschijnselen zich, hier en daar sterker, maar zeker te veel voordoen.”

„Niet, dat wij beweren, dat in ons leger die toewijding geheel ontbreken zou, maar wat wij beweren is: dat zij bij het gros dreigt te verdwijnen.”

Vele adjudanten — S. is nog aan 't woord — klagen: „het stramme in het exerceeren wordt niet meer geëischt, en de man stelt zich in het gelid op zijn gemak. Het exerceeren in de Bataljonsschool wordt: een op en neer wandelen op het exercitie-terrein.”

1) Deze schrijver verwacht, als zoo velen, critiek met mopperen. De belangstellenden critiseeren, de bootafhouders mopperen. Voor critiek is oordeel noodig, voor mopperen slechts luiheid.

Eigenaardig is het, dat zoowel S., als later de kapitein VAN TUERENHOUT de evolutie in het maatschappelijk leven waarnemen als van grooten invloed op de toestanden in het leger. S. steekt daarbij met groote onpartijdigheid de hand in eigen boezem, dat wil zeggen in dien van het officierskorps.

De generaal VAN VLIJMEN van 1907 had dus een voorganger in den kapitein VAN TUERENHOUT van 1883, deze weer een voorganger in S. van 1876, maar ook deze had weer een voorganger in VAN ECK (een burger) van 1871, die vermeende, „dat vele, ja de meeste militairen in den regel ontevreden zijn met hunne positie en de daaraan verbonden voordeelen”. Deze zelfde schrijver klaagde: „er is op onze landsverdediging naar algemeen erkend wordt, ontzaglijk veel aan te merken, er is naar 't gevoelen van velen zelfs daarin *niets* goeds.” Strijdkrachten uit de heffe des volks, „die zooals ze nu zijn samengesteld, volgens het bijkans eenparig getuigenis van alle deskundigen, nergens toe kunnen dienen” dan tot geldverslinding.

Enz.

De heer SCHÖNSTEDT heeft reeds in de vergadering uwer Vereeniging van 1 Februari 1907 een brokje geschiedenis ontrold over het kadervraagstuk. Dat was zeer leerzaam en deed uitkomen, dat de oorzaken, die o.a. de majoor VAN TERWISGA opnoemde, als afgejaagd in woekering met den tijd en gedesillusionneerd door de militaire toestanden van heden, aan den afschrik voor den bloedraad, e.a., nu juist niet boven verdenking verheven staan en dat dit evenmin het geval is met de oorzaken, welke de kapitein SCHÖNSTEDT op eene andere plaats ontdekt in het veldwinnen der S. D. A. P. denkbeelden.

Al dat geklaag over den gebrekkigen toestand van 't heden, die, *mutatis mutandis*, 't zelfde is als in het verleden, doet mij altijd denken aan het gejammer over de dienstboden. Ook dat getob met de boeien is niet van onzen tijd. Leest de werken van AAGJE WOLFF en BETJE DEKEN, leest de oude keuren tegen de weelde der dienstboden, enz. Dat wil niet zeggen, dat onze dames ongelijk hebben, evenmin als de boeien ongelijk hebben, maar wel, dat de eersten ongelijk hebben, als

ze dadelijk gereed zijn met het opgeven der oorzaken, terwijl haar daartoe de noodige geschiedkundige kennis ontbreekt.

Ook tot den groeienden jongeling wordt gezegd: „Ik vond je vroeger veel liever”, maar dat feit behoeft nimmer bij den opvoeder ongerustheid te verwekken.

Het is inderdaad eene loonende studie, die lijdensgeschiedenis van de weermacht, zij is wellicht even belangrijk als de krijgsgeschiedenis.

De ouderen — Ge weet in welken zin ik dit bedoel — kunnen er uit waarnemen, dat heel die geschiedenis is de opteekening van eene voortdurende vervorming; dat steeds nieuwe denkbeelden de aandacht vragen. Eerst verkondigd door den eenling, wordt het nieuwe bestreden door de meerderheid, en geduld door enkelen, daarna verschijnt het op nieuw, vervormd en gezuiverd, schiet wortel, en gaat over in de practijk, om later te worden bewaakt als een heilig huisje, waartegen niets mag worden gedaan. De jongeren kunnen er uit leeren, dat geen nieuw denkbeeld dezer dagen feitelijk nieuw is, omdat het reeds zijn voor-verkondiger heeft gehad in vroegere tijdperken, vaak minder scherp omljnd, maar als beginsel toch reeds aanwezig. Van af het schouder-standpunt bezien, lijkt al het nog niet geziene vaak nieuw, maar daarom is dat nog niet het geval. Die vergissingen kunnen op zichzelf niet veel kwaad, de onstuimige prediking van de jongeren is een noodzakelijk natuurverschijnsel, mits het niet leidt tot zelfoverschatting. De rem en de motor zijn levensorganen van de auto, laten we dat toch iets meer inzien, de motor heeft den rem, de rem den motor niets te verwijten, mits beide zijn deugdelijke organen. Maar de onnoodige, de onnutte, de versleten deelen moeten worden vervangen.

Alvorens over te gaan tot een volgend punt, wil ik nog één merkwaardige uitlating van S. (1876) overnemen, omdat ook deze als 't ware geknipt is uit de strijdartikelen onzer dagen.

„Aan het krijgsbestuur en aan de volksvertegenwoordiging zij het overgelaten, of zij ons in het vervolg willen doen werken met een nationale militia, den zelfkant der natie; aan

hen dan ook de verantwoordelijkheid voor mogelijke gevolgen.”

„Aan ons echter is het, om met de gegeven krachten te woekeren en kalm onzen plicht te doen — dat is *onze* verantwoordelijkheid.”

We zijn nu gekomen tot de meer zuiver technische eischen, welke aan een weerbaar man te stellen zijn.

Meen ik bij de behandeling der moreele eischen te hebben aangetoond, dat vroeger door ons de voornaamste eisch, de toewijding voor de zaak, onvoldoende op den voorgrond is gebracht, bij de technische eischen valt eene dergelijke leemte waar te nemen.

De eerste technische eisch toch voor een weerbaar man is de krachtige en harmonische lichaamsontwikkeling met als gevolg de kerngezondheid.

Zeker, we hebben altijd gedaan aan gymnastiek en schermen, maar slechts met de bedoeling, om de nitoeffening van het handwerk te verbeteren.

Tegenwoordig, nu het vak der lichaamsoefeningen is uitgebreid en bij het schiften van verschillende begrippen de behoefte aan nieuwe namen is ontstaan, spreekt men van militaire-gymnastiek, waarmede dan wordt aangeduid de gymnastiek van het handwerk als zoodanig. Maar we hadden vroeger niet algemeen het inzicht, dat de eerste eisch voor den soldaat is kerngezondheid, omdat we niet voldoende inzagen, dat de grootste sloop in den oorlog niet is onze vijand, met zijn lood en zijn staal, maar de uitputting en de ziekten, die de schijngezonden vernietigen. In het dagelijksche leven is de kerngezondheid niet zoo veel hooger geprijsd dan de schijngezondheid, maar in de geweldige wrijving van den krijg smelten de schijngezonden weg als sneeuw voor de zon. De typhus, de gevreesde metgezel van den Oorlogsgod, herkent met groote zekerheid de schijngezonden als zijnde zijne slaven en wat hij niet opeischt, doen de andere niet minder wreede metgezellen van Mars.

Wij weten nu, wat te velde de hoofdoorzaak is van de gewel-

dige verliezen door allerlei ziekten en door uitputting, het is 't brengen van schijngezonden, dus van ondeugdelijke strijders op het slagveld.

Grondslag van de technische vorming van den weerbaren man moet zijn de lichamelijke opvoeding, niet de militaire-gymnastiek, hoe nuttig deze ook al op zichzelf is, maar in de eerste plaats de gezonde ontwikkeling van hart en longen.

Die grondslag heeft ontbroken aan onze opleiding, waardoor deze wel kon komen tot schijnuitkomsten, maar niet tot het afleveren van inderdaad weerbare mannen.

Maar ook deze hoofdeisch voor den weerbaren man staat buiten het vraagstuk van den eersten-oefeningstijd, omdat zelfs de langste opleidingstijd, dien wij kennen, dus zeker een van 2 of 3 jaar, toch geheel onvoldoende is voor de lichamelijke opvoeding van den man. Wat in deze gezegd is ten opzichte van de moreele opvoeding, geldt in nog veel hooger mate voor de lichamelijke opvoeding. Eene verwaarloosde moreele opvoeding is onder gunstige voorwaarden te herstellen, een verwaarloosd lichaam is hoogstens op te lappen, maar niet te herstellen.

De lichamelijke opvoeding moet, evenals haar bondgenoot, beginnen bij het begin van het leven en voortgezet worden minstens tot na afdloop der puberteitsjaren.

Het is dus eene taak van de volksopvoeding en niet van de opleiding in het leger.

Ook hier weer het steunen van de weermacht op het volk. Maar in deze hoogst belangrijke aanlegenschap treedt de innige band, de wederkerige steun en de krachtige wisselwerking tusschen beiden nog sterker op den voorgrond, indien we bedenken, dat ook voor het volk de kerngezondheid eene levensvraag is. Daar is geene enkele uiting van het maatschappelijke leven, die niet moet berusten op eene gezonde lichaamsontwikkeling. Handel en bedrijf, kunst en wetenschap, zij allen worden gedragen door een volk met fut. De mededinging op de wereldmarkt kan niet gevoerd worden door een slap volk. En dan : de tering sleept in ons land per jaar 10000 jonge levens weg ; helaas niet de tering alleen. We beginnen honderdduizende guldens

bijeen te brengen tot het oprichten van volkssanatoria, gelukkig, maar we moeten 't kwaad in zijne bron aantasten, en die is voor de toring en vele andere besmettelijke ziekten de gebrekkige lichaamsontwikkeling. Dat sociale maatregelen van andere natuur daarbij niet gemist kunnen worden, spreekt van zelf, maar is op deze plaats niet aan de orde.

De lichaamsontwikkeling is dus eene levensvraag voor ons volk, gelijk zij 't is voor de weermacht, beiden zullen derhalve hun voordeel moeten trekken van de zelfde maatregelen tot verbetering in den helaas achterlijken toestand.

Maar er is meer. Het groote nut der kerngezondheid spreekt niet tot de verschillende lagen der bevolking. De maatschappelijke eischen brengen juist af van de lichaamsopvoeding: de knaap uit welgestelde ouders wordt in de beste jaren voor de lichaamsontwikkeling gedoemd tot school- en huiswerk met het hoofd, de knaap uit arme ouders brengt die zelfde levensjaren door in fabrieken en werkplaatsen met overmatigen en sterk eenzijdigen lichaamsarbeid. Dat eischt onze maatschappij, het aanlokkend naastbijgelegen doel doet het hooger gelegen doel voorbijzien. Kerngezondheid staat op geen toelatingsprogramma, alleen de weermacht bemoeit zich er eenigszins mede. In de natuur dwingt de strijd om 't bestaan in directen zin tot harmonische lichaamsontwikkeling, in onze maatschappij niet meer, al is zoo wel in de natuur als in de maatschappij vernietiging het lot voor de ondengdelijken. Het lichaamsruwe in den strijd om 't bestaan is voor den cultuurmensch verdwenen, alleen in den oorlog komt het weer te voorschijn. Wellicht zou hiermede aangetoond kunnen worden, hoe uit een biologisch oogpunt de oorlog nog is een onmisbaar natuurverschijnsel, om den mensch niet te doen vergeten — al gaat 't een tijdje wel zoo — dat het lichaam de tempel is der ziel en dat derhalve met het toekennen van steeds meer waarde aan de ziel zelf, te gelijk aan den tempel eene evenredig aangroeiende beteekenis moet worden toegekend.

Waar nu bijna de eenigste prikkel tot lichaams oefening te voorschijn komt uit het dreigend oorlogsgevaar, daar is mis-

schien uit een sociaal oogpunt niet te boud de uitspraak: als er geen oorlogsgevaar was, dan zou het moeten worden uitgevonden.

Hier komt voor mij de innige samenwerking tusschen Volk en Leger tot haar hoogtepunt.

De pas opgerichte „Ned. Militaire bond voor lichaamsopvoeding” heeft eene mooie taak te vervullen.

Enkele van mijne vrienden, met wie ik het verst samen ga in gedachten over de tot stand koming van een Volksleger, laten mij van af dit punt alleen trekken.

Zij zeggen, dat, indien aan de andere legereischen voldaan is, wij tevreden kunnen zijn en het tot stand komen van een volksleger dan niet verder mogen laten afhangen van het al of niet voldoen aan de sociale eischen, welke met de lichaamsopvoeding in verband staan.

Voor mij echter, die het tot stand komen van een volksleger beschouw als één der sociale maatregelen, welke moeten worden genomen tot verhooging van het volksgeluk, moet het tot stand komen van een volksleger tevens noodzakelijk dienstbaar worden gemaakt aan het bevredigen van de daarmede in nauw verband staande sociale eischen.

Het legervraagstuk is niet een afzonderlijk vraagstuk, het is er één der velen. Wij mogen den onderlingen band niet losmaken ten bate van één onderdeel, hetwelk ons meer nabij staat dan andere onderdeelen.

Straks zal u duidelijk worden, welke noodzakelijke gevolgen ik daarbij dien te aanvaarden en dan ook aanvaard.

We zijn nu genaderd tot de technische opleiding in engeren zin, zooals die o.a., voor wat de Infanterie betreft, is aangegeven in den „Grondslag opleiding Infanterie.”

Dat ik in hoofdzaak spreek over mijn eigen wapen zal u duidelijk zijn, dit heeft niet veel bezwaar, omdat dit het leeuwendeel eischt van onze zorgen.

Ik acht het exerceren, zooals dat thans nog plaats heeft, dat is dus zelfs na de besnoeiingen, die daarop gelukkig in de

laatste jaren zijn uitgevoerd, van geene waarde voor de vorming van den weerbaren man, en in enkele opzichten zelfs schadelijk, zoodat ik den daarvoor benoodigden tijd beoordeel als eene onnoodige verlenging van den opleidingstijd.

Ik heb nog nimmer bij groote of kleine oefeningen in 't veld gebruik zien maken van het exerceeren, zooals dat beoefend wordt ten koste van veel tijd én ten koste van veel belangstelling voor het vak. Zelfs op geene parade, hoewel die dan toch te boek staat als bevorderlijk voor het stramme in de exerceerkunst.

Het spreekt wel van zelf, dat ik niet aanrand de noodzakelijkheid, om gesloten troepen bij en op het gevechtveld te kunnen gebruiken en dat deze dus zeer bewegelijk moeten zijn, maar die eisch van het slagveld staat geheel buiten de vraag, die we nu bespreken. Op het gevechtveld zullen gesloten troepen moeten worden bewogen, verzameld enz., maar de daartoe noodige kennis en kunde is, zeker voor wat den soldaat betreft, al heel gering en wordt thans niet bijgebracht door het exerceervak van heden, bijna zou ik zeggen: integendeel. De man in 't gelid kan na enkele dagen op de hoogte van de bedoeling zijn, zonder zich te hebben moeten onderwerpen aan het verschrikkelijke proces: soldatenschool, compagniesschool, bataljonsschool, regimentsschool, of hoe al die verschillende beproevingen ook geheeten hebben.

Hoe afbrekend deze bewering ook klinkt, aan den onpartijdige is het bewijs reeds te leveren door te laten zien, welke geweldige staart- en pluimveeren de exerceerkunst in den loop der jaren heeft moeten laten vallen. Onze voorgangers van 30 jaar geleden zouden ons reeds niet meer willen erkennen als vakgenooten, als ze ons „slap gedoe” van heden zagen, de Heer S. zag reeds 30 jaar geleden met leede oogen de exerceerders heen en weer wandelen; en ondanks dat heb ik het geheele proces der belangstelling-uitlooting daarna nog moeten medemaken.

En nu een meer direct bewijs. De moeilijkheid der bewegingen van groote gesloten massa's — niet van touwtjes — zit in het

moeilijke terrein, maar juist dat werd zoo goed als vermeden. Niet het Malieveld, niet een gehuurd mooi vlak land, niet eene uitgezochte platte heide zijn de oefenplaatsen voor de bewegingen der gesloten massa's Infanterie, maar wel het geaccidenteerde terrein. Mag ik typeeren. Als te Breda het zeldzaam prachtige terrein voor . . . openluchtspelen, nu endan tijdelijk onbruikbaar werd gemaakt voor de inrichting van een concours hippique of van eene wedren, dan achtte ik juist het oogenblik aangebroken voor de beoefening van de Soldatenschool over en door de hindernissen heen, welke ik dan nog aanvulde met SABRON-bruggetjes. Maar deze soldatenschool was van eene geheel andere natuur dan die te doen gebruikelijk is. Met groote waardeering erken ik, dat de redactie van het exercitie-reglement dergelijke oefeningen vrij wel toelaat, al verbergt zij deze hoofdzaak ook achter eene verzameling onnoodige kunststukken.

De tegenwoordig als regel beoefende exerceerbewegingen hebben vrij wel nimmer voorkomen, dat bijv. de ondersteuningstroepen tot aan het oogenblik van verspreiden, vooral indien de afstanden grooter dan ± 75 M. waren, niet als gevechtseenheden in gesloten vorm verplaatst werden. Laten wij ons geheugen ook op dit punt eens eerlijk raadplegen.

En den blik naar het andere uiterste van het vak werpende, dan zullen we — mits even onbevangen blijvende — moeten erkennen, dat bij parades en gewichtige gebeurtenissen de opstelling nu maar niet altijd zoo met behulp van enkele punten uit het reglement werd tot stand gebracht, tenzij men het heen en weer geschuif van troepen ook daartoe rekent. Om van andere dingen niet te spreken, zou ik willen zeggen, dat 't richten daarbij repeteerend werd beoefend. Ik ben geen tegenstander van parades of wapenschouwingen op zich zelf, maar ik loop niet warm voor die van heden, waarin ik steeds bemerk 't in elkaar gezette, 't kunstmatige, 't onware, bijna zou ik zeggen 't parvenu-achtige.

Eene parade mag niet zijn de uitvoering van eene liefhebberij tooneelgezelschap na eenige overhaaste repetities zonder en in

costuum, neen zij moet zijn de uiting van innerlijke kracht en van geoefendheid. Zouden wedstrijden in openluchtspelen niet met vrucht de parades kunnen vervangen?

De tegenwoordige exerceerkunde geeft aan kader en manschappen eenige onbeholpenheid, zoodra 't prentje niet letterlijk kan of niet mag worden uitgevoerd ten gevolge van gevechtsomstandigheden. Een handig troepen-officier zeide eens in deze vergadering, dat het exerceeren o.a. nuttig was voor het marcheeren door eene stad. Ik houd mij aanbevolen, om een compagnie Infanterie zuiver exerceerende den Dennenweg of de Prinsenstraat door te zien gaan op commando van haar commandant. De beruchte exerceerderij met lijntjes velt een afdoend vonnis over onze vroegere opvattingen in deze. Niet de moeilijke kunst van het leiden van de levende massa door allerlei bezwaren werd beoefend, maar het nateekenen van figuurtjes, in den regel zelfs nog maar op $\frac{1}{2}$ van de ware grootte, op een groen grasveld, waarbij dan als hooge school kwam: het oplossen van allerlei puzzles van plaats enz. enz., waarom we nu reeds gedeeltelijk lachen, en waarover onze nakomelingen ook nog menig grapje zullen kunnen vertellen.

Een beeld van de tegenwoordige exerceerkunst is m. i. het volgende.

10 miliciens, op een rijtje, wandelen in eene rust regelmatig op en neer op de binnenplaats. De rust eindigt en aan de orde komt het rechtsomkeertmaken als nieuwe kunst, immers ieder in dienst getredene, zoowel de student als de eenvoudige boer, worden geacht niet rechtsomkeert te kunnen maken. Daar wordt menig uurtje aan besteed eer dat kunstje in 3 bewegingen er goed inzit. Vroeger was het nog moeilijker, in 5 bewegingen, en velen onzer zullen zich nog herinneren, hoe enkele onderwijzers er eene bepaalde mooie telwijze op nabielden, met den klemtoon op de 5, om ons dat kunstje goed te leeren. Dit uitsprekende, vermoed ik uwe tegenwerping, dat we dat gewone menschenlijke rechtsomkeertmaken niet kunnen gebruiken in onze hoogere bewegingen. Ik zou daarop afdoend kunnen antwoorden, door te zeggen, dan dengem die hoogere

bewegingen niet, maar ik wil dichter bij honk blijven en u de oplossing der vraag voorleggen, waarom de onderwijzer 't zelf dan anders doet — gelijk bij zoo veel meerdere punten — en waarom de leerlingen 't ook anders doen *juist* als ze zijn overgegaan in die hogere scholen?

Wat eene kleinigheid, zegt ge misschien, een spreker over een Nederlandsch Volksleger behandelt 't rechtsomkeertmaken van den recruit. Ik kan deze beschuldiging niet aanvaarden. We staan hier midden in het vraagstuk over de lengte van den opleidingstijd, deze tijd beheerscht wellicht bij u allen en zeker bij mij het omvangrijke vraagstuk van de organisatie en alles wat daarmee verband houdt.

Waar ik nu een korten opleidingstijd voorsta, daar heb ik het recht, de oefenstof uiteen te rafelen en stuk voor stuk te bekijken. Maar zoo zwaar op de hand wil ik niet zijn, ik grijp slechts hier en daar; aan enkele kleine verschijnselen herkent de dokter 't ziek zijn. 't Vinden van één doode mot op eene kostbare deponeerkamer is een verontrustend verschijnsel, al is die ééne mot op zichzelf ook volkomen onschadelijk.

Ik acht echter de exerceerkunst als zoodanig niet alleen overbodig, en voor de vrije beweging der massa in het veld zelfs remmend, ik acht haar daarenboven schadelijk voor de opvoeding in krijgstucht. De eerste eisch der opvoeding is waarheid, deze wordt benadeeld door het leeren van dingen, die door de voorgangers niet worden gedaan, door de oudere leerlingen niet worden gedaan en door de jongere leerlingen niet meer zullen worden gedaan, zoodra ze, overgegaan in eene hogere school, het tijdperk der verslapping zullen zijn ingetreden, . . . of eerder nog.

Ik acht dit ondermijning van de krijgstucht, die niet meer hersteld kan worden door theorieën of door herhaalde orders.

Het is daarmee 't zelfde — om even een klein zijwegje te verkennen — als met de groet.

Ziet eens de schrille tegenstelling tusschen het *leeren* „salueeren” en de *toepassing* door meerderen en minderen. Ik

acht de groet tusschen de leden der weermacht een mooi opvoedingsmiddel en ik betreur ernstig, dat daartegen zoo veel en zoo veelzijdig wordt gezondigd, maar nog liever zou ik het groeten willen zien afgeschaft, dan te laten voortbestaan den krijgstuhtelijken achteruitgang, welke gelegen is in het niet opvolgen der gegeven orders over 't groeten.

Wil men bepalen, dat bijv. in den Haag niet gegroet behoeft te worden in Vlaming-, Spui-, Veenestraat enz., mij best, heel wat liever dan het status quo, de vloek tusschen: „je moet” en „ik doe 't niet”. Ik heb de overtuiging, dat dit verschijnsel over een groot gebied invreet.

Nu wij toch over 't salueeren spreken, wil ik er nog even op wijzen, dat niet alleen de Fransche naam herinnert aan den oorsprong van uit den huurlingentijd, maar dat ook de Hollandsche betiteling met eerbewijs sterk herinnert aan de verhouding tusschen huurling en huurder. In de komende tijden zal men wellicht ook in deze meer denken aan de schoone woorden van het Reglement van Krijgstucht — hulde aan de makers daarvan met hun ruimen kijk in de toekomst: — „elkander wederkeerige achting toedragen.” Men zal dan niet meer spreken van een eerbewijs, waar bedoeld wordt een getuigenis van wederzijdsche achting.

De Franschman der toekomst zal spreken over *les saluts*, gelijk hij thans spreekt van *les ciseaux*.

Maar ik heb nog niet behandeld het exerceeren als opvoedings- en als tucht middel op zich zelf. Ook in deze heb ik mijn vertrouwen opgezegd aan de exerceerkunst.

Ik geloof, dat we van het gesloten exerceeren ten onrechte vooruitgang in tucht verwacht hebben. We hebben verward het tijdelijk bewaren der niterlijke orde met het opvoeden in tucht.

In de gesloten orde wordt de uiterlijke tucht het gemakkelijkst gehandhaafd. Het in een geëncadreerd geheel meedoen eischt heel wat minder krijgstuht dan het gehoorzamen in volle vrijheid, zooals bijv. het geval is, indien bij het maken van een „lolleje” in de cantine of bij het aardappelschillen aan

het bevel van een jeugdig korporaal moet worden voldaan. Het bewaren van orde bij schijnbare wanorde, o.a. toepasselijk bij de veelvuldige noodzakelijke overgangen van zeer beperkte vrijheid tot groote vrijheid en omgekeerd, is een heel wat hoogere trap van krijgstucht dan zelfs de mooist uitgevoerde exercitie. Het exercitie-reglement der Infanterie zegt dan ook zeer terecht, dat het verspreide gevecht hoogere eischen stelt aan de gehoorzaamheid.

Gelijk van elke goede en getrouwe — vooral **getrouwe** — bevelsuitvoering, 't zij dat deze betreft heel eenvoudige en aardische bezigheden a d. z. aardappelschillen, kamerzwabberen, vervoeren van gevulde onmisbare-meubelen-in-tonvorm en diergelijke, 't zij dat deze op meer hoogere zaken betrekking heeft, is aanwinst voor de krijgstucht te verwachten. Daarom is ook van eene goed en getrouw — mag ik nog eens drukken op dat *getrouw* — uitgevoerde exercitie uit eene hoogere of lagere school aanwinst voor de krijgstucht te verwachten, maar die aanwinst is van geene grootere waarde, uitsluitend door de omstandigheid, dat de bevelsuitvoering eene exercitie betrof. Integendeel, juist omdat het ongehoorzaam zijn in het gelid, gekneld tusschen „guides”, „jalonneurs” en „commandanten”, moeilijker is dan onder andere omstandigheden, juist daarom is de oefening in tucht in 't gelid minder dan bij de hier boven reeds als voorbeeld genoemde uitvoeringen: aardappelschillen, kamerzwabberen, enz. Dat veelal de indruk wordt gevestigd, dat het tegenovergestelde waar is, zou ik willen toeschrijven aan de begrijpelijke verwarring tusschen oorzaak en gevolg.

Bij het aardappelschillen, broodhalen enz. komen de wondplekken der krijgstucht te voorschijn, die bij de gesloten exercitie bedekt werden. Er is bij de opleiders geringschatting op te merken voor dergelijke bezigheden, zij maken geene punten van het opleidingsprogramma uit, zelfs niet bij de ijverigsten. Wanneer de aardische zaken aan bod komen, dan hebben de officieren, en in den regel ook de hoogere onderofficieren, de kazerne reeds verlaten, en de wijze, waarop bij die werkzaam-

heden volstaan wordt met een droef krijgstuchtelijk gedoe, ontgaat daarom aan de opleiders. Wat zou een luitenant niet gek staan te kijken, indien hij werd aangewezen voor het toezicht bij het aardappeljassen. De brave man zou denken aan zinsverbijstering of aan iets anders, en er zou stof te over zijn voor zijn daaropvolgend tafelgesprek. We kunnen hierom lachen, maar het is mijne innige overtuiging, dat ik hier behandel eene etterende wonde onzer krijgstucht. Ik ben altijd in de kazerne wat langzaam geweest in het afdoen van zaken en daardoor heb ik menigmaal met groote droefheid kunnen waarnemen, hoe in die latere uren van den dag de psychologie der onverschilligheid, der dufheid en der niet-in-'t-oogvallende-ongehoorzaamheid wordt aangekweekt. En als men dan als peinzend opvoeder daartegenover stelt de pas voorafgegane en de daarop volgende uitdeeling op de vastgestelde uren van volgens recept klaargemaakte krijgstucht-porties, dan valt het moeilijk, om niet in hoonlachen uit te barsten. Tegen de etterende wonde, die ik, en ik twijfel er niet aan, ook velen van U, zoo menigmaal heb waargenomen helpt geen exerceeren.

Alleen indien meer of minder duidelijke sporen van verzet tegen de tucht te voorschijn treden, heeft de gesloten exercitie als tijdelijke *noodmaatregel* groote waarde, omdat zij 't momentaneel feitelijk verzet zeer bezwaarlijk maakt. Zij ontleent dan echter hare waarde niet aan het exerceeren als zoodanig, maar wel aan het zijn onder 't oog van veel meerderen, waarbij ruggespraak met anderen onmogelijk is en zelfs de meest oproerige niet weet, of hij bij eene eventueele poging tot verzet steun zal ondervinden van zijne kameraden. Daarop berust het in verschillende vormen meermalen vertelde verhaal, dat bij eenig verzet de commandant den soldaat op den rechter vleugel 't bevel geeft en dezen dood schiet bij weigering enz., totdat de krijgstucht . . . neen, totdat de niterlijke gehoorzaamheid is teruggekeerd.

Maar aan elke exercitie komt een eind en het is de vraag, of na dat einde de krijgstucht verbeterd is. Gevallen zijn bekend, waarbij onmiddellijk na 't inrukken van eene gesloten

exercitie 't verzet begon, hetwelk zich soms alleen uitte in een ongepast en bijna niet strafbaar hoerageroep, maar soms ook in een ernstiger vorm geuit werd.

Voor zoover ik bekend ben met de ervaringen, opgedaan bij het Depot van Discipline — ook een naam typisch kenmerkend voor het verleden — heb ik niet den indruk gekregen, dat het exerceer-systeem daar op zoo veel gunstige uitkomsten kan bogen.

De majoor VAN TERWISGA wijst er op, dat de treurige aanrandingen van de krijgstucht in de Landweer niet plaats hebben gehad bij die afdeelingen, welke het voorrecht hadden te worden aangevoerd door actieve officieren. Laat dit volkomen juist zijn — ik betwijfel het wel een beetje —, dan vraag ik, of dit iets bewijst voor de tucht van de landweermannen bij die afdeelingen. Dat is geene tucht, doch alleen vrees voor onaangenaamheden.

Als de leeraar A. geene orde kan houden in eene klasse, dan zijn de leerlingen ontuchtelijk. Die fout blijft, ook al kan leeraar B. wel de orde bij hen bewaren. Dit mag B. nooit vergeten, hij moet daarentegen zich zelf afvragen, welk aandeel in die negatieve waarde misschien hem toekomt.

Onze miliciens komen op als gewillige jongelieden, voor hen zijn geene tijdelijke nood-tuchtmaatregelen noodig, later bij de Landweer wel. Dat is welsprekender dan mijne pen.

Er zijn nog enkele schaduwzijden van het exerceeren op te noemen. Het leidt de aandacht af van andere zaken, omdat het alle aandacht op zichzelf vereenigt. De schutterij bracht het niet verder dan tot exerceeren; het V. M. O. is voor $\frac{3}{4}$ exerceeren, en de vrijwilligerkorpsen dachten weldra 't hoogtepunt bereikt te hebben, als ze ons in 't exerceeren konden nadoen.

De Vesting-Artillerie heeft jaren geleden in eene bui van jaloerschheid 't exerceeren, zelfs in bataljonsverband, overgenomen. Zoo ziekte de kwaal door.

De grootste spot tegen de Schutterij was wel het commando: rechtsom de Brugstraat in (alsof de afspraak vooraf met den kapelmeester: langs de Groote Markt en Brugstraat den Haagdijk

op, niet juist 't zelfde was.) Het exerceeren heeft „reputaties” bezorgd, welke meer verschuldigd waren aan muzikale talenten dan aan groote gaven als aanvoerder in den strijd. En wat wellicht nog zwaarder weegt, door die aanbidding der gesloten exercities heeft menig meerdere zichzelf en anderen wijs gemaakt, dat hij zoo bijzonder de tucht kan handhaven, terwijl hij, van ons standpunt beschouwd, nog geen schijn of schaduw van bewijs daarvan had geleverd.

Voor het beoefenen van de samenwerking aan één doel is het exerceeren in zijn ouden vorm niet meer van noode, daar het in zijn nieuwen vorm 't zelfde doel bereikt en daarenboven onze gevechtsoefeningen en tal van andere oefeningen daartoe de meest ongezochte leerstof aanbieden.

Ik acht mogelijk eene zeer eenvoudige regeling van de gesloten troepenverplaatsing, welke door niemand bestudeerd behoeft te worden, maar begrepen wordt door iedereen, die haar eens heeft medegemaakt. Door het practisch toepassen daarvan zal van zelf de noodige groote vaardigheid worden verkregen. Dat ik op die wijze de leerstof nog al inkrimp, zal duidelijk zijn; ik zou er aan toe willen voegen: ook zeer veraangenaam.

Het tijdsbestek laat me niet toe, elk onderdeel der leerstof voor den weerbaren man in kleinigheden te behandelen. Ik volsta hier met te zeggen, dat ik van de andere vakken ook enkele punten wil doen vervallen.

De meeste bezuiniging in tijd verwacht ik echter van een verbeterd opleidings- en opvoedingssysteem. Het is niet onze schuld, maar daarom blijft 't toch waar — zooals gezegd —, dat opleiding en opvoeding tot nu toe geene vakken waren voor den korporaal of den onderofficier, ja zelfs niet voor den officier. In dat verband wees ik reeds op het kenmerkende feit, dat in 1906 het eerste werk over militaire opvoeding is verschenen, althans indien ik niet medetel een dictaat, uitsluitend bestemd voor de cadetten der K. M. A., welks verschijning, nu een 5-tal jaren geleden, ik hartelijk heb toegejuicht.

Dat ook in deze eene kentering is ingetreden, valt te bewijzen o. a. met de groote verandering, welke heeft plaats gehad in den „Grondslag opleiding Infanterie” na de jongste herziening in 1904. Maar deze herziening mag slechts worden beschouwd als een eerste stap, zelfs nog pas als een aarzelende stap.

Onze gebrekkige kennis van opleiden en opvoeden is oorzaak, dat wij in lange tijdsduren slechts kleine uitkomsten verkrijgen en daarenboven het onderwijs zelf vervelend maken voor leerlingen en leermeesters. In deze gelden echter geene rekenkundige wetten, zoodat gerust gezegd kan worden, dat bijv. vier oefeningen, met halve kracht geleid, altijd nog van minder waarde zullen zijn dan één goed geleide oefening.

Bij elk stukje oefenstof moet de onderwijzer de belangstelling benutten, welke als van zelf bij de leerlingen wordt gewekt door de nieuwhed der te behandelen stof. Is eene oefenstof met de leerlingen slecht behandeld, dan is de nieuwhed verbruikt zonder nut, dan moet de behandeling der zelfde stof worden herhaald, weer met een minder goed onderwijzer, maar thans zonder de belangstelling. De onderwijzer heeft eerst de lekkere jus laten opeten en kan voor den vervolge slechts met lange tanden laten kauwen op droge aardappels.

Van eene verdieping van het onderwijs verwacht ik zeer veel, déze moet worden het geneesmiddel tegen het jaar in jaar uit vastgestelde verschijnsel, dat de uitkomsten slechts matig zijn.

Nu komen we er toe, steeds op nieuw herhalingen te gelasten, ons wijs makende, dat dit iets geeft. IJdele waan. Den uiterlijken schijn trachten we dan nog te redden door veel theorie te laten houden, opdat althans de man antwoorden kan. Ik zou bijna zeggen, ik haat die theorieën en vooral die theoretische onderzoekingen naar de geoefendheid. Het soldatenvak is een vak van kunnen, niet van kennen; van doen, niet van praten (liever gebruikte ik hier een meer teekenend synoniem).

Voor mij wordt het karakter onzer oefeningen eenigszins getypeerd door het bekende spoorwegje-spelen op de binnenplaats met gerijde banken, alsof daarmee het spoorwegvervoer

in de spannende oogenblikken van mobilisatie en concentratie kan worden voorbereid.

Toen ik uit de Japansche concentratie las, dat op zeker oogenblik het publiek van een spoorwegstation verzocht werd, in de wachtkamers te blijven, omdat een bataljon moest instijgen, en zeer kort daarna de wachtkamers weer konden worden geopend, omdat het bataljon vertrokken was, al had niemand het gemerkt, toen heb ik in dat eenvoudige staaltje het kranige optreden te velde voorgevoeld. Het was mij 't tegenovergestelde van hetgeen ik tot nu toe van troepenvervoer gezien had.

Ook in dat banken-spelletje zat misschien wel wat goeds, 't gaf althans enkele oogenblikken van vroolijkheid, totdat de toeren werden uitgedeeld, bij de standaard-moppen over raampjes open of dicht en 't al of niet in een rookcoupé zitten, maar dat ietsje verdwijnt in het niet bij het vele, dat veel onmisbaarder is en vergeten werd.

Wanneer leeren wij den soldaat toch wel echte zelfstandigheid? In de kazerne zegt men: als een soldaat naar de W. C. gaat, moet een korporaal mede, dat typeert. En juist door zeer veel zelfstandigheid worden de sluimerende krachten als met een tooverstaf tot ontwikkeling gebracht. Geef den leerling belangstelling, zegt de psycholoog prof. HEYMANS, en zijne intelligentie voor het onderwerp komt van zelf. Wij durven nog geene zelfstandigheid te geven, o. m. niet, doordat wij nog niet weten, hoe wij doen moeten, als de zelfstandigheid te goeder of te kwader trouw verkeerd wordt gebruikt. De opleiding in zelfstandigheid stelt heel wat hoogere eischen aan den onderwijzer dan 't nog al eenvoudige exerceerkunstje, waarvoor ieder onderwijzer een klapper bezit, waarin nauwkeurig staat, hoe de leerling het had moeten doen.

Een enkele paradox: ik heb wellicht meer oefeningen zien mislukken door te veel dan door te weinig kader.

Onder de factoren, die het peil van het onderwijs laag houden, behooren ook eigenaardige inwendige dienstregelingen,

die zijn overgebleven uit het tijdperk van poetsen, exerceeren en inspectie-maken.

Dat de onderwijzer van heden morgen portier is aan den kazerne-ingang, overmorgen op transport gaat als geleider van een gearresteerde, enz., is meer regel dan uitzondering, hoewel het in strijd is met de eenvoudigste denkbeelden over opleiding. Vroeger was die afwisseling van baantjes misschien wel aardig voor het kader, toen, om met VAN TUERENHOUT te spreken, de langdurige vrede de oefeningen zoo vervelend maakte, thans is het een anachronisme, waaraan dadelijk een einde zou zijn te maken.

De compagnieën zijn tegenwoordig de opleidingscellen, zij mogen zoo min mogelijk worden gestoord in haar nuttigen arbeid. De I. D. hebbe uitsluitend tot taak, dien rustigen arbeid mogelijk te maken; d. w. z.: *alles in de kazernes moet draaien om de opleidingscellen*, en die cellen mogen niet, zooals nu nog regel is, bekneld zijn tusschen allerlei I. D.-aangelegenheden.

Van zoo'n cel kan niet worden afgenomen van daag een sergeant voor portier, morgen voor schrijver op het plaatsbureau, overmorgen voor sergeant in de cantine, enz., enz.

Ik voor mij werk liever met kader van halve waarde, hetwelk gedurende de geheele opleiding ter mijner beschikking blijft, dan met 1e klasse kader, hetwelk volgens de bestaande methode ook de onderwijzers betrekkingen er bij moet waarnemen.

Dat ik ook in het aanwijzen van luitenants bij toerbeurt voor compagniesdiensten een bewijs zie voor ons nog weinig ontwikkeld gevoel voor opleiding, spreekt welhaast van zelf. Een H. B. S., waarbij de leeraren in een zelfde vak bij toerbeurt les geven aan parallelklassen, zou terecht onzen lachlust opwekken.

Dat in de laatste jaren de toepassing van dat toerbeurtstelsel sterk afneemt, is een verblijdend teeken van vooruitgang, die verbetering ontnemt echter niets aan de waarde van mijn betoog, dat wij in zake opleiding aan een *beginpunt* en niet op een *hoogtepunt* staan.

Zoodra we dat erkennen, niet uit valsche nederigheid, maar

ten gevolge van een scherp inzicht in de vervorming, dan zal de strijd over een korten of langen opleidingstijd spoedig van eene geheel andere natuur worden. Het wil mij toch voorkomen, dat menig artikel geschreven is van af dat denkbeeldige hoogtepunt in stede van af het beginpunt onzer kennis.

Mag ik aan het slot van dit deel van mijn betoog, gedeeltelijk als voorbeeld, nog eenige oogenblikken uwe aandacht verzoeken voor het onderwijs in den velddienst. De velddienst is het lievelingsvak onzer Infanterie, maar slechts in de eerste maanden; later komen er wel eens verschijnselen voor, die aan verkoelde liefde doen denken.

Het onderwijs in den velddienst is de laatste jaren sterk op den voorgrond gebracht, terecht. Aan de hand van ervaren voorgangers danken we enkele leergangen voor deze leerstof. De leerlingen vinden het een leuk vak en de leermeesters ook. Hoe komt het dan, vraag ik, dat de uitkomsten, in 't groot genomen, verre van mooi zijn? Omdat naar mijne meening in deze, ongeveer zooals bij het exerceeren, wel eens het uiterlijke voor het innerlijke is genomen. In de litteratuur over dit onderwerp is dikwerf de uitgebreidheid dezer leerstof voor den soldaat aangetoond door eene verwijzing naar de vele functies, waartoe deze in den velddienst kan worden geroepen en de talrijke verplichtingen van iedere functie. Uit een en ander werd dan afgeleid de onmogelijkheid van een meer verkorten opleidingstijd. Oogenschijnlijk weegt eene dergelijke bewijsvoering zeer zwaar. Mijne ondervinding brengt mij echter tot het gevoelen, dat de genoemde bezwaren van theoretische en niet van practische waarde behoeven te zijn.

Het is zeer nuttig, dat ons „Voorschrift op den velddienst” de verschillende functiën achtereenvolgens behandelt en voor ieder dezer de verplichtingen puntsgewijze vaststelt. Op die wijze verkrijgt zoo'n voorschrift voor de leermeesters groote waarde, omdat het *hun* alle kleinigheden van het vak uiteenzet. Maar met die waardeering voor het uitvoerige voorschrift als zoodanig is nog volstrekt niet beweerd, dat daarom de leerstof voor den soldaat evenredig uitgebreid is.

Zet men het begrip van den velddienst in (gekuischte) soldatentaal om, dan komt het neer op deze aansporing: *wees je vijand te slim af en laat je geen poets bakken*. Dat begrip komt tot zijn recht door sluipen en loeroogen. De kunst van sluipen en loeroogen moge in een voorschrift verschillend geformuleerd worden voor de verschillende betrekkingen, als noodzakelijk gevolg van de uiteenlopende omstandigheden, dat neemt niet weg, dat van meer waarde dan alle verplichtingen in puntjes het gemeenschappelijke, levende begrip is. De soldaat, die kan sluipe en loeren, maakt geene beginselfouten, begaat hoogstens kleine onnauwkeurigheden, maar de man der verplichtingen in allerlei gevallen kan zeer ernstige fouten maken, zoo lang de verplichtingen bij hem niet zijn *uitingen* van het grondbeginsel, in stede van als zoodanig geleerde verplichtingen zonder meer. Dat sluipen en loeren wordt met geene prentjes in het terrein, al of niet op schaal, beoefend, maar alleen: *door voor den soldaat een oefeningsterrein te scheppen, waarin hij de poëzie voelt van het ietwat romantische en waarbij óók hoog en laag in den stijl van dat romantische optreden*. De koude nuchterheid, waarmede wij nu en dan te midden van een door een ijverig onderwijzer geschapen brokje romantiek optreden, is voldoende, om bij onze leerlingen eens en vooral de romantiek te dooden en . . . met prozaische naturen is velddienst *onmogelijk* te leeren.

Als ik nu bijv. zie hoe eene compagnie — soms zelfs 2 of meer compagnieën — op en om den Waalsdorper rij- en wandelweg, met hare transporten van schijven, stijfselpotten en diergelijke nuchterhedens; met hare heen en weer marcheerende, fietsende en rijdende schutters met haar appelenmeisje, enz., enz., benut wordt als een velddienst terrein, dan speur ik helaas geen vonkje romantiek, maar eene nuchterheid, die doodend is voor de ambitie en ook voor den opleidingstijd. Dat ik, als compagnies-commandant hier in garnizoen zijnde, te zelfder plaatse en onder de zelfde omstandigheden zou oefenen, ontnemt — voor zoo veel dat nog op te merken valt — natuurlijk elk persoonlijk karakter aan mijne opmerking.

En dan onze oefeningen bij duisternis! Het reeds zoo geringe, voorgeschreven minimum oefeningen wordt tevens practisch maximum. Kenschetsend vind ik het bijv., dat ik, die steeds in den troep geleefd heb, nog geene 10 velddiensten bij nacht met den troep heb medegemaakt. Mijne ervaring, bij vrijwillige vereenigingen opgedaan, wier leden door beroepsbezigheden al niet veel anders dan des nachts kunnen oefenen, heeft me doen zien, dat aan de romantiek heel wat grooter waarde moet worden toegekend, dan aan de puntjes met verplichtingen.

Ik verzoek U vriendelijk, eens in uw geheugen op te roepen de examens, waarbij gij als examiner of als examinandus medegemaakt hebt een onderzoek naar de bekwaamheid in den velddienst. Denkt daarbij vooral eens aan de velddienst-examens voor het militie-kader, waarbij zoo duidelijk uitkomt, dat deze *voormannen van de daad* hun radicaal behalen met den *mond*.

Als gevolg mijner vorenstaande denkbeelden, zoowel wat betreft den aard der leerstof als wat betreft de wijze, waarop deze den leerlingen moet worden bijgebracht, acht ik voor den geheel onvoorbereiden milicien der Infanterie een opleidingstijd van 6 maanden voldoende.

Den zelfden tijdsduur zou ik willen zien voorgesteld voor de overige onbereden wapens.

In zake de Bereden-Artillerie en de Cavalerie moet ik afgaan op vakmannen. Dat ook in den boezem dier wapens gestreden wordt over den duur van den opleidingstijd, is in mijne oogen een teeken van vooruitgang. Let ik op dien strijd in mijn eigen wapen en op het standpunt, dat ik daarbij inneem, dan kom ik, o. m. langs den weg der analogie, er toe, om mij aan te sluiten bij die bereden vakmannen, die voor hunne wapens een opleidingstijd van 12 maanden voldoende achten.

Volgens eene ruwe berekening dient de milicien van heden gemiddeld 355 dagen niet, medegerekend de herhalings-oefeningen.

Vermindert men de opleidingstijden in den door mij aangegeven geest, dan wordt dat gemiddelde 195 dagen, zoodat het contingent bijna vermenigvuldigd kan worden met 2 en gebracht op 32000, zonder dat daardoor veranderingen worden gebracht in de uitgaven voor onderhoud. Brengt men de lichting op eene sterkte van 40000 man en laat men de legersterkte, zooals die thans is, dan is voor eene lichting van die sterkte, met inbegrip der uitrustingen, voor zoover die nog niet aanwezig zijn, 2 millioen per jaar meer noodig, als overigens niets wordt veranderd. Ik ben bij deze ruwe berekening uitgegaan van de afschaffing van het blijvend gedeelte.

Afschaffing blijvend gedeelte.

Al zouden andere redenen mij ook doen aarzelen, om eene zoo ingrijpende verandering te brengen in ons tegenwoordig stelsel, hetwelk juist gedurende de laatste jaren in dit lichaamsdeel bijzonder veel last heeft gehad van groeistuipeu, er is eene reden, die mij reeds lang reikhalzend doet uitzien naar den dag, waarop geen blijvend gedeelte meer in onze kazernes zal te vinden zijn.

Zoo lang het blijvend gedeelte een schakel vormt tusschen lichting n en lichting $n + 1$, zoo lang zal de psychologie van de massa en de vereeniging, laat ik haar verkort noemen: de kazerne-psyche, jaar in jaar uit het zelfde karakter behouden. Dat karakter is op dit oogenblik verkeerd en heeft neiging, in de verkeerde richting te groeien.

Van de 24 uur zijn de soldaten er 8 in eene oefeningssfeer, en 16 in eene kazernesfeer. Laat ons nu eens een oogenblik heel braaf doen en aannemen, dat wij allen door onze groote toewijding, onze groote gave van opleiding en opvoeding en onze degelijke vakkennis die oefeningssfeer van 8 uur maken tot eene zeer gezonde sfeer, dan blijft de invloed dier andere sfeer toch altijd minstens even groot. Zoo lang die laatste sfeer eene negatieve is, zal zij den invloed der eerste zeer sterk aantasten. We behoeven daarbij nog niet eens aan te nemen, dat de negatieve en de positieve term tegen elkaar opwegen, reeds

als de kazernesfeer neutraal is, op 0 staat, oefent zij door kilheid en dufheid een verlamdenden invloed uit op 't pogen der beste leermeesters en der beste leerlingen.

We moeten werkelijk dit kwaad zeer ernstig onder de oogen zien, omdat het eene levensvraag geldt.

Het baat ons al bitter weinig, of zoogenaamd „de zaak marcheert”, omdat dit „marcheeren” der zaak hoogstens één der hulpmiddelen is, om het groote einddoel te bereiken. Als we dit niet nader gekomen zijn, dan baat al het andere niet, zelfs niet al ware het betrekkelijke onderdeel wat men noemt „gericht.” Wij werken niet voor 4, 8 of zoo veel maanden, als de leerlingen in de kazerne moeten doorbrengen, wij werken aan een langdurig proces, waarvan de einduitslag slechts wordt benadeeld door ongeduldige kweekers, die te veel kijken naar de voordeelen, welke vlakbij zijn te behalen.

Maar zelfs die voordeeltjes-van-nabij blijken ook al van twijfelachtige waarde, zoodra men zich niet laat misleiden door wat schijn, doch de zaak op de keper gaat bekijken.

Ik heb hierboven gezegd, dat ik een oogenblikje heel braaf wilde doen, door aan te nemen, dat door ons geheele optreden die 8 uren van de oefeningssfeer zoo krachtig mogelijk in de plus richting werkten. Maar die braafheid past nog niet bij de werkelijkheid; ieder, die de practijk kent en geene door vooroordeel beslagen kijkers heeft, zal moeten toegeven, dat het vervormingsproces in deze nog erg merkbaar is. Wij mogen dit niet bemantelen, omdat, zooals ik reeds opmerkte, het hier eene levensvraag voor de toekomst geldt.

Als wij de kazerne-psyche goed bestudeeren, dan kunnen wij bemerken, dat zij het gevolg is van velerlei oorzaken. De invloeden buiten de kazerne weglatende, dan blijven nog over: 1e de resultante der inwerking van alle meerderen, welke met de opleiding zijn belast, 2e de resultante van de inwerking van alle meerderen in de kazerne buiten de eigenlijke oefeningsuren, en 3e de aard van de kazerne-psyche, zooals die van vroeger is gegroeid. Dat wij meerderen het in onze hand hebben, de eerste en tweede oorzaak in gunstige richting

te doen werken en dat naar mijn inzicht in deze eene groote hervorming noodig is, zal na het voorgaande wel geen betoog meer behoeven. Die hervorming zal heel geleidelijk gaan, al zouden we graag 't anders zien gebeuren. Wij zullen nog veel fouten moeten maken en na iedere nieuwe opleiding eerlijk en nauwgezet critiek moeten uitoefenen over ons eigen optreden, om de eerstvolgende opleiding onder gunstiger voorwaarden te kunnen beginnen, en zoo, van jaar tot jaar voortschrijdende, ons steeds meer moeten bekwamen voor onze moeilijke, maar mooie taak.

Edoch, met al onze zelf-critiek aan het einde eener opleidingsperiode, en met al onze goede voornemens voor de volgende, veranderen we niets aan de uitkomsten, zooals die, als gevolg van velerlei oorzaken, op zeker tijdstip zijn verkregen. De kazerne-psyche is het meest gevoelig voor onze en anderer tekortkomingen, en maar heel weinig voor de goede invloeden. Zoo lang die psyche gevormd wordt met jeugdige individuen, zonder levenswijsheid of diep inzicht, en in eene nog niet uitgewerkte „Sturm und Drangperiode” zal dat wel altijd het geval blijven. In deze wordt de toestand misschien heel goed gekenschetst door de twee volgende bekende uitspraken naast elkaar te plaatsen: één zwaluw maakt nog geen zomer, maar één slechte koffieboon bederft het geheele zetsel.

En als we dan eene nieuwe periode beginnen, gesterkt door de lessen der vorige, dan mag daar niet *overgebleven* zijn eene negatieve kazerne-psyche, die spot met onze goede voornemens. Willen wij van onze zijde kunnen beginnen met eene nieuwe schrijfstift, dan moet ook de lei schoon zijn. Dat is eene onafwijsbare voorwaarde tot steeds krachtiger vooruitgang.

Die voorwaarde wordt niet vervuld, zoo lang er een blijvend gedeelte is, hetwelk ook de kazerne-psyche doet blijven. Daarom weg met het blijvend gedeelte, al was het uit anderen hoofde ook nuttig. Ik heb 't aan den lijve gevoeld, hoe ik in mijne beste oogenblikken als opleider bij de jongste lichting werd verlamd door de dufheid van eene oudere lichting.

Zou ik vroeger van de opleiding eener nieuwe lichting

hebben gebruik gemaakt, om de oude lichter nog zoo veel mogelijk te oefenen in de gebleken leemten, door ze bij de jongeren in te deelen, in de laatste jaren heb ik daar ganschelijk van af gezien, omdat het misschien dadelijk-te-plukken-voordeeltje niet genoeg opweegt tegen het onherstelbare nadeel, hetwelk wordt toegebracht door die menging van naieve, ijverige jongeren met ontnuchterde, trage ouderen. In den laatsten tijd verzamelde ik onmiddellijk vóór de opkomst der jongeren de ouderen en verklaarde hun, dat zij van af heden beschouwd werden als geoeffenden, dus als voorgangers der jongeren. Op die wijze voorkwam ik een gedeelte der negatieve werking en kon ik hopen op een klein beetje positieve werking door den invloed op bescheiden schaal van het *noblesse oblige*.

Is het blijvend gedeelte nu onmisbaar uit anderen hoofde? Ik meen van niet. Dat zonder blijvend gedeelte de dienst in de kazernes van heden wel eens spaak loopt, vooral nu men zich er nog niet heeft ingeleefd, is zeer natuurlijk. Maar men vergete niet, dat het blijvend gedeelte zelf opeet een groot deel van den arbeid van het blijvend gedeelte.

Zijn er geene blijvende miliciens en zijn de kaderleden in kaderscholen vereenigd, of voor andere diensten des winters afwezig, dan zijn geene arbeidskrachten meer noodig tot het laten „marcheeren” van den inwendigen dienst. En de deponeerkamers dan? roepen de C. C. uit, en de wapenkamers dan? roepen de officieren van wapening uit.

In mijn stelsel gaat de weerplichtige naar zijne haardstede terug, volkomen gekleed en gewapend. Dit is geen universeel middel tegen alle kwalen, niemand der voorstanders beweert 't, maar op deze wijze wordt het deponeer- en poetsgedoe in de kazernes en aanhoorigheden voor goed afgeschafft en dat is op zichzelf een zeer groot voordeel, dunkt me, zelfs niet alleen uit een oogpunt van winst aan arbeidsuren.

Wij weten allen, dat eene snelle mobilisatie zeker niet bevorderd wordt door ons tegenwoordig stelsel van deponeren. Het verslindt heel veel geld en arbeidsuren, het is eene bron

van aanhoudend zeer vervelend werk, zonder dat het nochtans voldoende waarborgen oplevert, dat de weermannen binnen enkele uren goed gekleed zullen zijn. Reeds in vollen vrede zien we bij het opkomen van herhalingsoefeningen, dat gedeponeerde kleeding nu juist niet het zelfde is *als* passende kleeding. Reeds in vollen vredestijd zeg ik, omdat de miliciens der herhalingsoefeningen niet reeds den volgenden dag op marsch gaan, maar beginnen met kalme dienstjes en daardoor geleidelijk veel gebreken aan hunne kleeding hersteld kunnen krijgen.

Indien men de miliciens naar huis zendt met hunne kleeding en nitrusting en hun de verplichting oplegt, die te onderhouden en zorg te dragen, dat alles volkomen passend blijft, dan wordt de arbeid over duizenden verdeeld en daardoor voor ieder zeer gering.

In den geest der bondsrijwielherstellers, die in de kleinste gehuchten voorkomen, zou er eene regeling te treffen zijn, waarbij overal werkbazen te vinden zijn met een diploma als rijkskleedinghersteller.

Enkelen vreezen voor gevaren bij onlusten, indien iederen weerman een geweer in huis heeft. Ik acht dat gevaar niet bijzonder groot. Een geweer zonder patronen is geen schietwapen en patronen zijn nu maar niet in groote hoeveelheden plotseling te verkrijgen, als er onlusten mochten uitbreken.

Een bajonet is een heel gevaarlijk wapen, zeker, maar de reeds nu in veel grooter aantal verspreide broodmessen nog erger. Heeft men vroeger in streken, waar zelfs het mes niet uitsluitend als gereedschap wordt gebruikt, ooit gehoord van vechtpartijen met schutterij- of met jachtgeweren?

En nu nog de strooperij. Dit bezwaar kan wellicht met een lach worden beantwoord.

Een vraagstuk van een volksleger is van eene te grootsche natuur, dan dat weggepikte haasjes en konijntjes daarop ook maar eenigen invloed zouden mogen uitoefenen. Ja zelfs geene gestroopte herten. Bijna zou ik willen zeggen, dat met geweer M. 95, al was er in ieder huis een, voor geen f 100 per jaar gestroopt zal worden.

Er wordt met koperdraad, paardenhaar en lijmsokjes heel wat meer wild van allerlei aard door de niet daarvoor aangeezenen dood gemaakt en niemand denkt er toch aan, om koperdraad, paardenhaar en lijm in rijksmagazijnen achter schildwachten op te leggen. Anders zou dat dan toch ook moeten geschieden met hengels en vischnetten.

We zullen moeten komen tot eene reorganisatie van de politie, misschien in den geest, als zoo uitvoerig is uiteengezet door den kapitein van de Marechaussée VAN OORDT in *De Militaire Gids*.

Eene goed georganiseerde politiemacht zal 't in de meeste gevallen overbodig maken, dat het Leger wordt opgeroepen tot handhaving van de inwendige rust.

Mocht dit onverhoopt toch noodig zijn, dan is in eene plaatselijke en lichtingsgewijze mobilisatie het middel gelegen, om zeer snel te kunnen beschikken over eene voldoende sterke troepenmacht.

Voor de mobilisatie acht ik het blijvend gedeelte van geene waarde, de uitvoerige beschouwingen voor en tegen, die daarover gedurende de laatste 2 jaar ten beste zijn gegeven, doen mij hier volstaan met de eenvoudige vermelding van mijn standpunt.

Hieronder zal ik aangeven, op welke wijze ik de dekking der mobilisatie wensch te verzekeren.

Voor de oefeningen zelf hecht ik geene waarde aan het blijvend gedeelte. De oefeningen heb ik in die tijdperken nooit boven het peil der treurige middelmatigheid zien komen.

Van mijn standpunt bezien is er dus weinig te zeggen tegen de algeheele afschaffing van het blijvend gedeelte, maar heel veel voor, ja is het zelfs te beschouwen als eene onmisbare voorwaarde, om te komen tot verbetering.

Vóór alles moet de kazerne-psyche worden verbeterd.

Die psyche vreet in op al het goede in het Leger, ten slotte op de ziel van het Volk, dat is op het levend beginsel der Weermacht.

Organisatie.

Ons land heeft zijne langste zijde gekeerd naar een der machtigste rijken met eene vredessterkte van een half millioen soldaten, terwijl de kleinste afmeting juist gaat van die gevaarlijke zijde naar de westelijke zeegrens. Uit die geographische ligging volgt 1e het gevaar voor een gewapend bezetten met ongemobiliseerde troepen, althans eene verstoring van onze mobilisatie en concentratie en 2e het nadeel van weinig operatieruimte, waardoor den Nederlandschen bevelhebber te weinig gelegenheid wordt aangeboden, om de kwade kansen te ontgaan en de goede kansen al opereerende af te wachten.

Onze oostelijke nabuur kan het op zeer goede gronden verdedigen, dat het humaner is, ons land plotseling gewapend te bezetten dan door eene oorlogsverklaring-op-tijd z. i. veel nutteloos bloedverlies te veroorzaken. Dat gevaar moeten wij bij al onze maatregelen in het oog houden, want als de geregelde mobilisatie mislukt, dan is zoo goed als alle kans verkeken.

De eerste voorwaarde voor eene Nederlandsche organisatie moet derhalve zijn, dat op de vlugste wijze van den vredesvoet op den oorlogsvoet kan worden overgegaan. Daarom kan ik mij niet vereenigen met eene organisatie, waarbij onderdeelen als 't ware nog geboren moeten worden op het oogenblik der mobilisatie. Het is dan een heel ongelegen tijd voor barensnooden. Zoo kan ik dus in 't geheel geene bewondering koesteren voor ons huidig stelsel, waarbij elk regiment Infanterie in den mobilisatie-tijd 3 welpen moet ter wereld brengen: 1 Depot- een Ve-, en een VIe bataljon.

Dit moet volgens mijne meening eene oorzaak worden van hopeloos veel gewrijf en geschrijf, juist in de kostbaarste oogenblikken, waarop de machine als van zelf in gang zou moeten komen, om binnen enkele uren tot de maximum krachtsinspanning in staat te zijn.

Maar al zou dit systeem niet tot noodlottige verwarring en vertraging aanleiding geven, wat voor verschrikkelijke operaties past men dan toch daarmede niet toe op de levende

deelen, op die organisaties in 't klein. Als waren compagnieën slechts stukken pakpapier, zoo worden de reeds bestaande compagnieën in stukken geknipt en nieuwe compagnieën gevormd door 't aaneenplakken van afgeknipte stukken. Is dit niet de schromelijkste miskennenning van den eisch van band en samenhang in iedere compagnie, een eisch, waarover in de litteratuur steeds zoo gewichtig wordt gedaan, vooral tegenover hen, die verdacht worden van de aanbidding der kuddenmassa's. Juist als de compagnies-commandant voor 't eerst van zijn leven zijn onderdeel eens tot een geheel zal vereenigen, moet hij een zijner vier sectiën geheel compleet afstaan en van ieder der overblijvende sectiën een derde partje afknippen, om daarmee een vierde sectie aaneen te plakken. De commandanten der pas geboren onderdeelen hebben niets dan aaneengeplakte stukjes. Als in eenig stelsel aan de getallen-zonder-meer waarde worden toegekend en niets wordt gegeven om de ziel der onderdeelen, dan is dat wel in ons tegenwoordig stelsel het geval.

Naast de indirecte bescherming der mobilisatie, welke ten zeerste wordt bevorderd door de grootst mogelijke opvoering der snelheid van de mobilisatie zelf, acht ik eene meer directe beveiliging noodzakelijk.

In de door mij voorgestane organisatie wordt de directe beveiliging opgedragen aan een Grensleger, hetwelk in geen enkel organisch verband staat met het Veldleger.

De weinige operatie-ruimte, die ons land aanbiedt, doet er mij een voorstander van zijn, om de Nieuwe Hollandsche Waterlinie te behouden, zoodat het Veldleger bij een ongunstig begin van den veldtocht niet dadelijk tegen de zee kan worden geworpen.

De eisch, om alle gekunsteldheid bij de mobilisatie te vermijden, brengt mij er toe, om voor die linie geheel zelfstandige troepen aan te wijzen, die dadelijk bij mobilisatie beschikbaar zijn, zoodat voor de bezetting daarvan geen man aan het Veldleger wordt onttrokken en bij de concentratie geene rekening behoeft te worden gehouden met verschillende gevallen.

Op die wijze wordt de snelle mobilisatie en concentratie van het Veldleger bevorderd en de bewegingsvrijheid daarvan zoo hoog mogelijk opgevoerd. Het Veldleger toch voert de verdediging, zonder in eenig opzicht belast te zijn met iets anders; de andere deelen der weermacht dienen tot steun van het Veldleger en niet omgekeerd.

Ook de Stelling van Amsterdam krijgt hare eigen zelfstandige bezetting, eveneens te gelijk met de andere deelen der strijdmacht te mobiliseeren.

Met de stellingen langs de kust zou ik geheel willen belasten de tot Kust-marine hervormde Zeemacht.

Uit het voorgaande volgt, dat ik wil komen tot een Veldleger, een Grensleger en een Bezettingsleger; het Veldleger te splitsen in een Oostleger en in een Westleger.

Bij eene mobilisatie worden de drie hoofddeelen gelijktijdig gemobiliseerd. Het Grensleger heeft tot taak, een cavalerie-overval te belemmeren, het bestaat bijna uitsluitend uit Infanterie. De Cavalerie van het Oostleger verleent zoo spoedig mogelijk steun.

Het Oostleger komt in eerste linie bij een aanval uit het Oosten of bij handhaving der neutraliteit aan de landzijde.

Het Westleger komt in eerste linie bij eene bedreiging van de kust of bij eene handhaving van de neutraliteit aan de zeezijde.

Alle deelen der weermacht worden uitsluitend gevormd uit miliciens uit de daarvoor aangewezen deelen des lands. Het kaartje geeft daarvan eene schematische voorstelling. In die landsdeelen wordt verder de localisatie der militie zoo streng mogelijk doorgevoerd.

Op die wijze zal het mogelijk zijn, het Grensleger binnen enkele uren gemobiliseerd te hebben, terwijl daarbij uit den aard der zaak aan de concentratie-eischen spoedig kan worden voldaan.

Aan de hoogere en lagere commandanten van het Grensleger zal eene groote mate van vrijheid moeten worden gelaten, o. m. voor wat betreft de vernieling van wegen en kunstwerken in de grenstrook.

Wat er van het Grensleger na het binnenrukken van den vijand mocht over zijn, moet als winst worden beschouwd, waarop vooraf niet werd gerekend.

De localisatie der militie voor het Vestingleger en voor de kuststellingen zal o. m. het groote voordeel medebrengen, dat de verdedigers eene zeer groote terreinkennis bezitten en dat onmiddellijk gebruik zal kunnen worden gemaakt van de verschillende ambachten en beroepen.

Voor wat het Veldleger betreft, hecht ik er waarde aan, de verschillende onderdeelen namen te geven in verband met de provincies, waaruit zij recruteeren. Ik denk me Zeeuwsche Bataljons, een Friesch Regiment, eene Divisie Noord-Brabant, enz. De groote band, die alle deelen der Weermacht moet verbinden, zal op die wijze vergroot worden, omdat in die benamingen zoowel tot haar recht komt de zelfstandigheid der verschillende provincies als haar band tot het groote geheel.

Daar naar mijne meening de samenhang in de verschillende onderdeelen niet hoog genoeg kan worden opgevoerd, wensch ik dien door de organisatie zelf krachtig te bevorderen.

Dat wordt verkregen door de compagnieën, batterijen en eskadrons ieder te doen bestaan uit slechts één lichting. Dit denkbeeld wordt, in verband met de opleiding, uitvoeriger behandeld op bladz. 402 e. v.

Omtrent de verschillende wapens nog enkele opmerkingen:

De Cavalerie zou, met het oog op de eigendommeljkheid van dit wapen, ook in haar geheel uit één lichting moeten zijn samengesteld.

Van de oudere lichteningen, waarvoor geene paarden beschikbaar zullen zijn, zou ik bij voorkeur wielrijders-eskadrons willen maken, omdat op die wijze het meeste, blijvende voordeel zal kunnen worden getrokken van de opleiding der huzaren in den velddienst, in 't bijzonder voor wat betreft de opheldering en de verkenning. Eene innige samenvoeging van ruiter-eskadrons met rijwiel-eskadrons zou op die wijze zeer gemakkelijk tot stand kunnen komen. Voor gebrek aan rijwielen behoeft zeker geene

vrees te bestaan en welke jonge man kan tegenwoordig niet wielrijden.

De oudere lichten der Veld-Artillerie zouden, zoodra ze niet meer noodig zijn voor de eigen organisatie, kunnen overgaan bij de verschillende treinen.

Voor wat de Vesting-Artillerie betreft, voel ik nog altijd zeer veel voor het denkbeeld van den oud-minister SEYFFARDT, om den vesting-artillerist te hervormen tot een vesting-soldaat. De eischen van geoefendheid zullen voor een deel worden beheerscht door de mogelijkheid, om het vredesberoep dienstbaar te maken aan de verdediging van dat deel eener linie, waarvoor de betrokkene is aangewezen. 1)

Zonder dat dit afzonderlijk werd vermeld, blijkt uit de hierboven aangestipte organisatie, dat door mij niet veel waarde wordt gehecht aan de bestaande splitsing in Leger, Landweer en Landstorm.

In het Grensleger is reeds voor eene dergelijke splitsing, uit hoofde van het eigenaardige karakter daarvan, geene plaats.

In het Vestingleger heeft die splitsing eveneens weinig zin, omdat zij niet in overeenstemming is met het karakter der verdediging.

Blijft over het Veldleger. Ons kleine land zal dadelijk behoefte hebben aan een zoo groot mogelijk veldleger, zoodat daarin van den aanvang af alle georganiseerde en geëncadreerde onderdeelen moeten worden opgenomen. Het overige personeel zal tot de depots moeten overgaan, ten einde de aanvulling zoo lang mogelijk te verzekeren. Eene oproeping in verschillende bans, al of niet met afzonderlijke namen, lijkt me voor ons klein landje niet voor verwezenlijking vatbaar. Dat stelsel is m. i. meer aangewezen voor die landen, waar behalve het eigenlijke operatie-tooneel nog een achterland is van beteekenis.

Wel zie ik de noodzakelijkheid in, om reeds nu bij de wet

1) Zie bijv. de voordracht van den kapitein P. J. IN DE BETOU, 3e Verslag 1883/84, „Zou de mogelijkheid niet bestaan, dat het Nederlandsche leger, dat is Neerlands weermacht, eene volksinstelling worde bij uitnemendheid?“

de verplichtingen vast te stellen, welke aan de niet strijdende bevolking kunnen worden opgelegd, zoowel ten dienste van de weermacht, als van het tijdelijk gedesorganiseerde maatschappelijke leven. Dat daarbij ook aan de vrouw eene taak kan worden opgelegd, is m. i. van zelf sprekend.

De bovenstaande organisatie is slechts met enkele houtskoollijnen geschetst. De reden daarvoor gaf ik reeds aan. Trouwens, ik acht voor ons doel op dit oogenblik eene gedetailleerde organisatie ook niet broodnoodig. Wij zullen eerst eene beslissing moeten nemen over de grondslagen, waarop ons Volksleger zal moeten worden gebouwd, de organisatie zal van zelf daaruit voortvloeien, indien daaraan de noodige arbeidsuren kunnen worden gegeven. Een debat met tegenstanders over de uitwerking der grondslagen lijkt mij een onvruchtbaar werk, en onder medestanders in dit debat nog niet aan de orde.

De aangegeven denkbelden dwingen volstrekt niet tot verdere uitbreiding der sterkte dan uit anderen hoofde — bijv. beschikbare oorlogskader — gewenscht is. Daarentegen is bij inlijving van alle miliciens geene enkele uitbreiding op zich zelf meer onmogelijk.

Vooroefeningen.

In het Volksleger zal eene ruime plaats moeten worden toegekend aan de oefeningen vóór den dienstplichtigen leeftijd. Die eisch steunt op meer dan één grond.

In het begin mijner beschouwingen heb ik U herinnerd aan de groote beteekenis, die de kerngezondheid heeft, zoowel voor de weermacht als voor de verhooging van de volkskracht in algemeenen zin. Die kerngezondheid kan niet in het leger worden verkregen, maar moet het gevolg zijn van eene goede lichaamsopvoeding gedurende het geheele ontwikkelingstijdperk tot man, dus aanvangen met de geboorte.

Of men dat nu wil indeelen bij de maatregelen tot verhooging der volkskracht, of bij het voorbereidend militair

onderricht, dat is slechts een organisatorisch en administratief vraagstuk, mits die opvoeding maar plaats vinde.

Eenige jaren geleden mocht ik in *De Militaire Gids* eenige denkbeelden ontvouwen over dit onderwerp. Ik wees in mijne toenmalige artikelen in de eerste plaats op de noodzakelijke uitbreiding van de lichaams oefeningen gedurende den leerplichtigen leeftijd, welke oefeningenthans nog zeer stiefmoederlijk worden bedeed.

In deze is echter geene nieuwe organisatie te scheppen, de school is voor de kinderen ook de aangewezen plaats voor de lichaamsopvoeding, terwijl de onderwijzers in die jaren tevens hun invloed kunnen doen gelden op het doen genieten van nuttige uitspanningen buiten de schooluren.

Het verbeteren van dit gedeelte der vooroefeningen zal verkregen moeten worden door propaganda. Wij zijn op weg; al zijn nog vele gezaghebbenden in deze geheel onkundig, en daardoor ongevoelig voor de groote belangen, die met de goede lichamelijke opvoeding gemoeid zijn.

Het tijdperk na den leerplichtigen leeftijd en vóór den dienstplichtigen leeftijd, dat is het puberteitstijdperk, is voor de lichaamsvorming van zeer groote beteekenis. Het wordt echter zoo goed als niet benut, tot schade van groote sociale en militaire belangen. Daarin moet op de aangegeven gronden verandering komen; maar hoe?

Ik ben geen voorstander van wettelijke verplichting tot deelname aan oefeningen, zoowel op grond van organisatorische bezwaren, als omdat ik het meer in overeenstemming acht met ons volkseigen, om niet te veel keurslijf aan te doen. Niet dat ik zoo naïef ben, te veronderstellen, dat ons volk reeds nu doordrongen zou zijn van de onverbidde noodzakelijkheid der lichamelijke opvoeding, neen, daar zal nog heel wat water door onze molens moeten worden opgemalen, eer we èn bij de z.g. hoogere èn bij de lagere standen zoo ver gevorderd zullen zijn.

Daarom wil ik opleggen: de verplichting zich te oefenen, maar de vrijheid laten in de keuze der middelen. Ziet, ik

vind het zoo jammer, dat de verschillende vereenigingen op het gebied der lichaamsopvoeding, die vooral in de laatste jaren in aantal en beteekenis sterk zijn toegenomen, zoo buiten alles worden gelaten, waardoor zij zelve niet tot dien krachtigen groei en bloei komen, als anders wel het geval zou kunnen zijn, en waardoor de weermacht de arbeidskracht van duizende mede-arbeiders onbenut laat. Door samenwerking van die vrijwillige vereenigingen met het Legerbestuur zou metterdaad een natuurlijke band worden gelegd tusschen Volk en Leger, een natuurlijke en een gezonde band, die de wisselwerking tusschen beiden krachtig zou bevorderen.

Laten wij de hulp inroepen van alle vereenigingen, die ernstig arbeiden aan de verhooging van dit deel der volkskracht, om gedaan te krijgen, dat heel de Nederlandsche jeugd lichamelijk worde geoefend. Die hulp zal ons door die vereenigingen van ganscher harte en met vreugde worden verleend, omdat zij daarin zullen zien de erkenning van het Legerbestuur van hare groote beteekenis voor de volkskracht en zij door hare medewerking aan zoo groot eene taak van zelf aan invloed en macht op de bevolking zullen winnen. Die medewerking zij kan reeds morgen aan den dag tot stand komen, nog wel niet onmiddellijk in den vollen omvang, zooals die gewenscht is, maar toch zoo, dat op dit gebied vele wenschen dadelijk kunnen worden omgezet in daden.

Ik zou aan de vereenigingen, die toonen te bezitten eene deugdelijke en degelijke organisatie, tot wederopzeggens willen geven het recht tot afgifte van getuigschriften, 1) waaruit zou blijken, dat een jongeling zich in de vereeniging te goeder trouw had geoefend. Met een getuigschrift voor elk jaar tusschen den leerplicht- en den dienstplichtleeftijd schenkt de jongeling zichzelf den korten opleidingstijd in het Leger, zonder die getuigschriften wordt hij verzocht, de geheele opleiding mede te maken.

Stelt men den vollen opleidingstijd op 12 maanden, den

1) Hier in de beteekenis van testimonia.

korten op 3, dan zal de prikkel bij de jongelingsschap wel groot zijn, om te trachten zich het vereischte aantal getuigschriften te verwerven. En dan is het groote doel bereikt: de lichamelijke opvoeding wordt in alle kringen en op ruime schaal gevoeld als eene noodzakelijkheid, waaraan nu eenmaal niet te ontkomen is. Beter ware het natuurlijk, indien die lichamelijke opvoeding overal om zichzelf wil werd binnengehaald, maar zoo lang dat niet het geval is, dient de wetgever wel mede te helpen.

Van democratische zijde heeft men bezwaar gemaakt tegen dit stelsel van vooroefening, omdat bij niet-wettelijke verplichting de werkmansjongen in het nadeel zou komen en derhave klassebevoorrechtiging zou plaats hebben. Daar is wel iets van aan, maar we kunnen dit nadeel zoo goed als geheel wegnemen door het vrijstellen van hen, die zich niet hebben *kunnen* voorbereiden door hun harden strijd om 't bestaan. Eene wet op een vrijen middag per week voor lichaamsoefening kan elk werkgever dringen tot vrijlating zijner arbeiders. Er zijn echter voor lichaamsoefeningen nog wel wat uurtjes te vinden, ik heb dat bij het V. M. O. gezien in plaatsen met veel arbeiders.

In deze zeg ik: 't is niet een plicht, dien ik opleg. het kind ook van den armste heeft *recht* op lichaamsontwikkeling. Deze zal hem en zijn nageslacht ten goede komen.

Van af het oogenblik, dat aan eene vereeniging het getuigschrift-recht wordt toegekend, wordt deze vereeniging inwendig sterker, doordat de leiders 't heft in handen krijgen tegenover die leden, bij wie het doel der vereeniging nu niet altijd tot zijn recht komt, vooral niet in de tijden, dat vermaken van anderen aard die leden verlokken tot afwezigheid.

Ik zou het tijdvak tusschen den leerplichtigen en den dienstplichtigen leeftijd voor iedereen op 6 jaar willen vaststellen en door de beste deskundigen een programma doen samenstellen van de leerstof, welke voor ieder leeftijdsjaar 't meest geëigend is, het eerste jaar in aansluiting aan de genoten voorbereiding in den leerplichtigen leeftijd, de laatste jaren in 't bijzonder te

bestemmen voor 't beoefenen van de individueele kundigheden van den weerman. Het schietonderricht zou wellicht zonder bezwaar reeds in de eerste jaren kunnen aanvangen.

De op die wijze voorbereide jongeling moet in hoofdzaak nu nog in het Leger al datgene leeren, waartoe samenwerking met de kameraden wordt vereischt. Den daarvoor benoodigden tijd stel ik, met inbegrip van manoeuvre-tijd, in de eerstkomende jaren op 3 maanden.

Deze 3 maanden vormen dus voor de Infanterie *het* opleidings-tijdperk, waarnaar *al* het andere zich heeft te voegen en te regelen.

Daar ik verschil wil maken tusschen de jongelieden, welke in aantallen getuigschriften verschillen, zoodat niet de misser van 6 over een zelfden kam wordt geschoren als de misser van 1 getuigschrift, moet ik tusschen de uiterste opleidings-termijnen van 3 maanden en 12 maanden wel tusschen-termijnen inschakelen. Het bezwaar, dat daardoor in de zelfde opleidingseenheid op verschillende tijdstippen jongelieden zouden aankomen en dan nog wel met geheel uiteenloopende voorbereidingen, wil ik voorkomen, door den geheelen opleidingstijd van 12 maanden te verdeelen over 4 jaar, in 4 termijnen van 3 maanden. De 1e en 2e termijn zijn gymnastiekcursussen en worden in den winter gegeven, de 3e termijn is bestemd voor de individueele opleiding tot soldaat en wordt ook in den winter gegeven, terwijl de vierde en laatste termijn in den zomer plaats vindt.

In de 2 gymnastiekcursussen -- hoe nuttig ook op zichzelf -- kan natuurlijk niet ingehaald worden de schade, welke is veroorzaakt door niet tijdige en niet voortdurende oefening, maar die 2 cursussen zullen den prikkel vormen, om dat wél te doen *en dus zichzelf op den duur overbodig maken*. Ik weet wel, dat ik daardoor het stelsel veel ingewikkelder maak dan dat van andere voorstanders van een volksleger, maar ik aanvaard -- zooals ik in 't begin van den avond reeds opmerkte (bladz. 368) -- de noodzakelijke gevolgtrekkingen uit mijne stelling, dat het Volksleger niet iets afzonderlijks kan zijn,

maar een met het geheele volksleven samengegroeid organisme.

De volksofvoeding moet ten goede komen aan de weermacht, maar de weermacht moet ook ten goede komen aan de ontwikkeling der volkskracht.

Hoewel ik erken, dat de regeling veel eenvoudiger wordt, indien van uit een militair standpunt voorloopig wordt afgezien van de deugdelijke lichamelijke voorbereiding, daarbij maar hopen op de toekomst, komt het mij voor, dat wij dat niet aldus moeten doen, omdat dan de prachtige gelegenheid verwaarloosd wordt, tot het leggen van een krachtigen band tusschen Leger en Volk.

Laat ons nu toch niet de zaak ten halve regelen, doch integendeel de oplossing op eene breede basis doen berusten, we moeten toch immers bijna van meet af beginnen.

Op het gebied der lichamelijke en militaire voorbereiding der jeugd hebben o. a. het Algemeen Nederlandsch Gymnastiek Verbond, de Vereeniging Volksweerbaarheid en de Nederlandsche Weerbaarheidsvereeniging getoond, dat het hun hooge ernst is. Aan die vereenigingen e. d. zou ik op staanden voet het getuigschrift-recht — ieder op haar gebied — willen toegekend zien, al zou dat recht voorshands — als voorbereiding — alleen dienen, om de bekende getuigschriften af te geven voor lichaams oefening en militaire bekwaamheid. Ik weet wel, dat er tegelijk met de toekenning van dat getuigschrift-recht tal van bezwaren zullen ontstaan, maar ik ben er van overtuigd, dat de door mij genoemde vereenigingen er trotsch op zullen zijn, die bezwaren, voor zoover ze daartoe in staat zijn, op te lossen.

De statuten dier vereenigingen zouden zoo gewijzigd dienen te worden, dat de leiding en het toezicht van het Legerbestuur ten volle verzekerd waren. In het ruwe denk ik mij eene regeling, waarbij van rechtswege militaire deskundigen zitting hebben in de plaatselijke-, gewestelijke- en bondsbesturen.

Ondanks het eischen van getuigschriften zal toch hier en daar een jongmensch, die nog ongeoeffend is, doorglippen, dat is een bezwaar, maar gebeurt dit dan thans niet? Zijn wij er thans

van overtuigd, dat met de dure en vervelende examen-commissies uitsluitend bevoegden de kazernes binnentreden? In dergelijke groote zaken moet niet de hoofdbestuurder op halve centen doodvallen, doch deze moet voortdurend het oog gevestigd houden op den algemeenen vooruitgang van het bedrijf. En dat groote doel zal met de geschetste regeling m. i. zeker bereikt worden, omdat het getuigschrift-recht aan de bedoelde vereenigingen als 't ware nieuw leven inblaast, en met dat nieuwe leven de lichamelijke opvoeding van ons Volk tot een hoog punt zal kunnen worden opgevoerd.

Ik zie geene kans, om de lichamelijke opvoeding van de vrouw organisch op te nemen in de maatregelen ten dienste van het volksleger, hoewel ook hierbij voor het volksleger groote belangen op het spel staan.

In deze zullen we ons tot propageeren moeten bepalen en ons met de hoop vleien, dat de verbeterde lichamelijke opvoeding der mannen indirect ook het peil van de lichamelijke opvoeding der vrouwen zal verhoogen.

De vraag, of bij de wet de lichaamsopvoeding voor meisjes dient te worden uitgebreid, is hier niet aan de orde.

Het is echter wel eene voorwaarde, om te komen tot een echt volksleger, dat aan de vrouw de verplichting wordt opgelegd, zich te bekwamen als verpleegster, opdat overal in den lande aan den gewonden krijger goede hulp zal kunnen worden verleend.

De VOORZITTER: Ik stel voor, thans pauze te houden en verzoek de heeren, die ik straks daartoe heb uitgenoodigd, zich de moeite te getroosten, de stemmen op te nemen.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Gedurende de pauze heeft de stemming plaats gehad. Zooals mij is medegedeeld, zijn er 60 stemmen vóór uitgebracht op al de candidaten, zoodat met algemeene stemmen zijn aangenomen de Heeren: L. Levinson, Kapitein der Infanterie te Haarlem, D. Ritman, 1e Luitenant der Infanterie te Kampen, H. L. Warnier, 2e Luitenant der Infanterie te Leiden, H. J. Derks, 2e Luitenant der Artillerie

te Naarden en N. T. Carstens, 2e Luitenant-Adjutant der Artillerie te Zwolle.

Ik dank de Heeren RAM en VAN DOBBEN zeer voor hunne hulp bij de stemopneming en geef thans het woord weder aan den Heer FABIUS tot het vervolgen zijner rede.

De opleiding in het leger.

De Heer FABIUS: De miliciens eener lichter, die te zamen een compagnie Infanterie vormen, worden reeds bij de opleiding in vredeftijd als voor den oorlog ingedeeld. Ik verfta daaronder het volgende:

Stel het normale aantal jongelingen, hetwelk bij een compagnie wordt ingedeeld, op 250, dan worden dezen in de eerfte dagen in 16 groepen verdeeld en wel zoo mogelijk dusdanig, dat de gemiddelde eigenschappen per groep niet te ver uiteenloopen. De alsdan gevormde groepen zijn de blijvende elementen, de geledingen, waaruit de sectiën worden opgebouwd. Die *zelfde* groepen-indeeling wordt gedurende de geheele opleiding gehandhaafd, én zij is tevens de oorlogs-indeeling.

Schijnbaar gelijk aan het tegenwoordige groepen-stelsel, is het daarvan echter in werkelijkheid geheel verschillend. Wij kennen thans geene sectiën met geledingen, doch slechts sectiën, die naar omftandigheden in 4 of minder ftukken worden geknipt in verband met eene dag-opftelling volgens de grootte. Dit is te vergelijken met het snijden van een boterham in partjes, omdat je zoo'n groot ftuk niet in eens naar binnen kunt werken. Bij ieder partje wordt tegenwoordig ook nog iemand ingedeeld — elke keer een ander — die niet op de zelfde plaats loopt als de overigen en daarom als groeps-commandant te boek staat, hoewel de uitdrukking commandant eenigszins euphemistisch genoemd mag worden, daar die commandant zoo goed als niets te commandeeren heeft en meer overbrenger van orders is. In het nieuwe stelsel geheel anders. Daar is de groep eene *geleding* van eens en voor altijd bij elkaar behoorende mannen onder een eigen commandant, die elken dag met hen oefent, ongeacht of er slechts met één

groep of met een divisie wordt geoefend en ongeacht den aard der leerstof. Is eene groep heden wat zwak door ziekte of andere onvermijdelijke omstandigheden, aan de geleding-indeeling verandert dat niets.

Volgens de oude exercitie-begrippen was dat een onoverkomelijk bezwaar, omdat bij de oude vechtkunst gewerkt moest worden met gelijk en gelijkvormige deelen. Eene goede gesloten exercitie wordt nog heden ten dage ingeleid met de order aan een sergeant-majoor-instructeur, om zoo veel sectiën in te deelen als voor de op het terrein na te teekenen figuren noodig zijn; waarop deze eene sterkte-schaar neemt en gelijke lengtes knipt tot op 1 man breedte nauwkeurig. Als het, gedurende dit bedrijf, „volgens ancienniteit ingedeelde-kader bij die gelijk geknipte stukken — sectiën genaamd — aankomt, knipt een hunner, nu met eene volgens-de-grootte schaar, eene nieuwe onderverdeeling. Dat deze laatste verknipping niet erg eenvoudig is, al valt het moeilijk te gelooven, blijkt voldoende uit de omstandigheid, dat hiervoor achtereenvolgens verschillende voorschriften zijn gegeven.

Een dergelijk verknip-stelsel heeft volgens mijne ervaring wel gelet op de gelijkheid der stukken, die als eene kaart van WÜPPERMANN steeds netjes aan elkaar moesten kunnen sluiten, maar niet gevraagd, of er ook zoo iets kon zijn als een groeps-lichaam, een sectie-lichaam, enz., ieder met een eigen psyche. Dit verknip-stelsel, met zijne dadelijk voor de hand liggende exercitie-voordeeltjes, heeft ook medegewerkt aan de verduffing onzer oefeningen en derhalve ook haar negatief aandeel bijgedragen in de kazerne-psyche.

In het door mij gedachte eenvoudige voorschriftje omtrent de opstellingen en bewegingen met gesloten troepen zou de groep grondvorm zijn en haar commandant weer in eere hersteld moeten worden. Een dergelijk voorschrift denk ik me in de toepassing zeldzaam eenvoudig. In den grondvorm staat de groeps-commandant, de voorman, voorop, en achter hem op een rij de mannen der groep. In den gewonen sectie-vorm staan de vier groeps-commandanten naast elkaar.

Moet de sectie verspreiden, dan gaan de groeps-commandanten nit elkaar, ieder gevolgd door zijne mannen; moet de groep verspreiden, de opmarsch brengt de mannen ter plaatse in de breedte. De groeps-commandant kiest in de verspreide sectie den opstellings- of den marschvorm; hij, en niemand anders, commandeert de groep — het over zijn hoofd heen commandeeren tot de mannen is technisch, bij de ruime verspreiding onzer dagen, eene onvolkomenheid, krijgstuchteleijk een misverstand.

Huldigt men de zelfstandigheid der verschillende commandanten ook hooger op, dan wordt de verplaatsing van eene divisie voor den soldaat geheel 't zelfde als van eene groep, zoodat zeker voor hem geene hoogere exercitie-school meer van noode is.

Ik mag ook dit onderdeel natuurlijk slechts aanstippen, 't zou mij echter een groot genoegen zijn, hier als in eene arena u de eenvoudigheid van dit geleding-stelsel met onge oefenden aan te toonen.

Het is geene ontdekking, geen nieuwtje, het is het grondbeginsel onzer voorschriften, slechts gereinigd te voorschijn gebracht.

De groep wordt in de opleidings-compagnie, zooals ik die bezig ben voor u te schetsen, de opleidingsseenheid, de opvoedingseenheid, de arbeidseenheid en de gevechtseenheid. De groeps-commandant is voor zijne groep alles, en de mannen behooren bij elkander, niet eventjes gedurende eene oefening, maar *gedurende de geheele opleiding* elken dag, van af den ochtendroep tot aan den nachtroep.

Voor de oefening der sectie geldt geheel 't zelfde eenheidsstelsel, zij bestaat *altijd* uit de zelfde vier geledingen, en wordt steeds door den zelfden commandant opgeleid, opgevoed en aangevoerd.

De commandant der compagnie, de leider en opvoeder van het geheel, vereenigt immer de zelfde vier secties tot de oorlogssterke tactische eenheid.

Welk een band zal er in zulk een onderdeel kunnen worden

gelegd; een innerlijke band, wier waarde niet hoog genoeg kan worden aangeslagen. Een band voor vrede en voor oorlog, die stevigen weerstand zal bieden tegen verschillende ontbindende krachten.

Is de opleiding voltooid, de weermannen gaan naar hunne haardsteden terug, maar blijven gedurende hun geheelen volgenden diensttijd behooren tot de zelfde compagnie. Elk jaar is er een herhalingsoefening, desnoods maar van één dag, waardoor de eenmaal gelegde band zal blijven bestaan. De mannen zullen ouder worden, huwen, een anderen kijk op 't leven krijgen, dat is nu eenmaal de gewone loop der dingen, maar zij veranderen met elkaar, zoodat de onderlinge band ten gevolge daarvan geene verandering behoeft te ondergaan. Over 10 jaar zullen zij anders zijn dan in hunne jeugd jaren, minder dwaas, meer bezadigd en wat dies meer zij, maar zij zullen wederom gelijk gestemd zijn.

De mogelijkheid is zelfs niet uitgesloten, dat die eenheden ook tevens vereenigingen worden en dan zijn wij 't einddoel mooi genaderd.

Ik ga daarom niet mede met hen, die bij herhalingsoefeningen uitsluitend denken aan herhaling van het geleerde; eene belangrijke zaak is het psychologische doel: zich blijven voelen lid der weermacht.

Zoo'n band missen we volkomen in ons tegenwoordig stelsel en zal worden gemist in elk verdubbelingsstelsel.

In de oorlogscompagnie van heden, samengesteld en geoefend op geheel andere wijze, kan reeds uit dien hoofde nimmer een band ontstaan, zooals in de oorlogscompagnie, wier opleiding ik u geschetst heb, zelfs als men bij de eerste de onvermijdelijke fouten van het verdubbelingsstelsel wegdenkt.

Edoch ik wil de opleiding nog door een anderen maatregel op hooger peil brengen.

Elke compagnie betreft gedurende de opleidingsmaanden een afzonderlijk en geheel zelfstandig kampement in het midden van haar oefeningsterrein.

Daar is de compagnies-commandant naast God schipper op zijn

schip, om met heel zijn persoon te arbeiden aan zijne zeldzaam mooie taak, die vóór alles van hem vraagt: zijne medeopleiders en zijne leerlingen te bezielen, tot het zich blijde geven aan de zaak der gemeenschap. Daar, midden in de natuur, meer afgesloten van anderen, maar meer aangesloten tot elkander, wordt hem de gelegenheid gegeven, den grondslag te leggen voor een psyche der opgewektheid, vanwaar kracht ten goede uitgaat. Daar immers zal de hoofdman kunnen inwerken op het geheele samenzijn, zoowel in den morgen als in den avond, zoowel bij 't oefenen als bij het spel. Daar kan hij van den Nederlandschen milicien, die met veel belangstelling en veel goeden wil tot ons komt, een weerman maken, een mede-arbeider aan de lichamelijke en geestelijke volkskracht.

Ik heb in de eerste plaats gewezen op de groote moreele voordeelen, welke ik als van zelf zie voortvloeien uit het aangegeven stelsel, omdat door mij de moreele kracht van den weerman zoo hoog wordt gewaardeerd en omdat met aldus genoemde weermannen de band tusschen Volk en Leger zal worden versterkt.

Bekijken wij het stelsel van uit een technisch oogpunt, dan zien wij voor de opleiding ook bijna niets dan voordeelen. Het steeds oefenen met eenheden op oorlogssterkte is reeds lang een wensch van velen, omdat zij weten, hoe dit krachtig ten goede zal komen aan de bruikbaarheid, niet het minst doordat onjuiste begrippen over de aanvoering zullen verdwijnen. De waarde van dit voordeel wordt zeker verdubbeld, nu de in vreedestijd beoefende samenwerking de zelfde personen omvat, die in oorlogstijd in de zelfde onderdeelen zullen moeten samenwerken.

In een kamp wordt feitelijk alle tijd op de meest voordelige wijze benut, omdat men midden in het oefeningsterrein woont, en omdat een deel van het dagelijksche leven tevens is eene oefenschool in het oorlogshandwerk. De in een dergelijk kamp opgeleide jongelieden moeten van zelf t'huis raken in het handwerk, dus handiger worden, en het is juist de handigheid, die waarde heeft, niet de schoolbekwaamheid.

Wat moet óók ons vak mooier worden, als we zoo duidelijk voor oogen zullen krijgen de uitkomsten van onzen zelfstandigen arbeid.

Afgaande op de geschriften van deskundigen, 1) dan heb ik het vertrouwen, dat met de verplaatsbare barakken, die de techniek ons heden levert, op de minst kostbare wijze in de behoefte aan een hygiënisch beschermend dak zal worden voorzien. Voor hen, die de studie van den kapitein POLVLIET in *De Gids* van December 1905 hebben gelezen, vertel ik zeker geen nieuws, als ik er op wijs, dat de gezondheidstoestand in ons leger zal verbeteren door het verlaten onzer kazernes met hare onhygiënische toestanden. Reeds nu is de sterfte in het leger grooter dan bij mannen in de burgermaatschappij, let wel bij de door keuring uitgezochten grooter dan bij de niet-uitgezochten, die ook nog bevatten de afgekeurde militairen. Dat geeft zeer veel te denken.

Ik kan hierop te dezer plaatse moeilijk ingaan, het is een vraagstuk op zichzelf, waarbij o. m. uitkomt ons streven naar uiterlijkheid in plaats van te letten op 't innerlijke der dingen. Des avonds wordt de kamer aangeveegd, als de jongelui te bed liggen, om den luit. v/d dag een schoon gezicht te geven op de zindelijkheid. Het besmettende stof der vloeren in de longen der slapers, ten bate der uiterlijke zindelijkheid! Inspectie over den buitenkant der kleeding, prachtig, maar *eerst* die over de huid. Niet omgekeerd. Voor het onderwerp, dat ons heden avond bezighoudt wil ik echter met klem de aandacht vestigen op de groote voordeelen, die de genoemde schrijver, m. i. terecht, voor de geheele volksopvoeding toeschrijft aan het opvoeden der miliciens in goede hygiënische begrippen. Ook dit brokje der wisselwerking tusschen volk en weermacht is onze aandacht ten volle waard.

Deskundigen op het gebied der hygiëne wijzen ons vooral in den laatsten tijd op de noodzakelijkheid, om ons volk betere hygiënische begrippen bij te brengen. Welnu, de weermacht

1) Zie dat van den kapitein van de Genie REDELÉ.

kan daartoe krachtig medewerken, en dat niet om die weer-
macht nu maar met alles te belasten, te maken tot een
Manusje-van-alles, maar krachtens haar eigen wezen.

Twee vijanden immers leggen 't in oorlogstijd op ons leven
en op onze gezondheid toe, t. w. de besmettelijke ziekten en
ook de strijders der tegenpartij. De typhus en de andere
sloopers verstaan hun handwerk uitstekend, heel wat beter
zelfs dan de kranigste krijger 't zijne.

Als dat nu zoo is, zijn we dan verantwoord, door wel aan
onze soldaten te leeren 't bekampen der strijders van de tegen-
partij, maar hen zoo goed als geheel dom te houden in de
kunst, om die hardvochtige en onmeedoogende gezellen van
Mars met goeden uitslag te bestrijden. Naast de vechtkunst
de hygiëne als gelijkwaardige en niet meer de *geheels* oplei-
dingstijd benut voor het minst gewichtige en het meest
gewichtige hoogstens platonisch aangeprezen, hoewel het geen
tijd van ons vraagt, slechts zorg en belangstelling.

Is het derhalve voor een weerman noodzakelijk, om minstens
even bekwaam te zijn in de kunst van gezond te leven als
in de kunst om den vijand buiten gevecht te stellen, dan
volgt daaruit, dat het eene natuurlijke taak voor de weer-
macht is, jaarlijks tienduizenden weermannen als voormannen
der hygiëne onder de bevolking te verspreiden.

We hebben thans nog tal van kazernes, die een groot
kapitaal vertegenwoordigen, welk kapitaal we nu maar niet
eensklaps waardeloos mogen maken. Ik voel dit bezwaar geheel,
maar wij hebben ons daarover echter geene groote zorgen te
maken. Onze groote kazernes staan in groote steden en
aldaar zijn zij dadelijk om te zetten in baar geld; de groote
opdriving der grondwaarde komt dan eens niet alleen ten
goede aan de bouwspeculanten, maar aan de gemeenschap.
Voor zoover die kazernes met omgeving aan de gemeenten
behooren, zouden dezen het gebruiksrecht van den Staat kunnen
afkopen.

Een gedeelte der beschikbare kazerneruimte moet gebruikt
worden voor de kaderscholen, terwijl een ander gedeelte kan

benut worden voor de oefeningen in den vóór-dienstplichtigen leeftijd.

Tot hiertoe heb ik alleen gesproken over Infanterie-oefeningen. Ik meen echter, dat *mutatis mutandis* een groot gedeelte van het voorafgaande ook van toepassing is op de andere wapens. De vele strijdartikelen, die naar aanleiding van de afschaffing van het blijvend gedeelte verschenen zijn, hebben bij mij den indruk gevestigd, dat zoowel bij de Cavalerie als bij de Bereden Artillerie de oefeningen in kracht zullen winnen door het oefenen met oorlogssterke opleidingseenheden in kampen, welke in het midden van oefeningsterreinen gelegen zijn. Voor de Veld-Artillerie is dit stelsel reeds uitgewerkt in *De Militaire Gids* van October 1906.

Voor het nieuwe wapen, de Vestingsoldaten, zijn de versterkingen van ons land natuurlijk de aangewezen oefenplaatsen.

Voor dit wapen moet ik echter afzien van de zuivere toepassing van het eenheidsstelsel, omdat de aard van den vestingoorlog geheel andere eischen stelt aan de verdeeling in geledingen en omdat alle mannelijke bewoners uit den omtrek eene taak moeten verkrijgen bij de verdediging.

Ook bij het Grensleger, waarbij op bepaalde punten de medewerking van allen te gelijk wordt geëischt, zal eene eigendommelijke geleding moeten worden tot stand gebracht, die in hoofdzaak verband zal moeten houden met de verdeling in gemeenten.

Bij de niet genoemde wapens zullen de bijzondere eischen van elk moeten beslissen, of tot het stelsel van één lichteing moet worden overgegaan.

Kader.

Het is zeker overbodig, om in dezen kring het nauwe verband aan te toonen tusschen het onderwerp, hetwelk ons heden avond bezig houdt, en het kadervraagstuk. De weerbare man moet goed worden aangevoerd, wil zijne kracht volkomen tot haar recht komen.

Edoch hierom gaat het niet in den strijd, welke ook op dit gebied zoo vele hervormers gescheiden houdt. Het is daarmede als met de eischen, waaraan de weerbare man moet voldoen; niet het stellen van eischen verdeelt de meeningen, maar wel de hoegrootheid dier eischen. Maar al ware reeds dadelijk overeenstemming te verkrijgen over de eischen, waaraan de bekleeders van de verschillende kader-rangen moeten voldoen, dan ware het kadervraagstuk daarmede nog niet geheel opgelost, omdat dan nog zou overblijven de moeilijkheid: van waar zal de stof komen, die zich volgens die eischen zal laten vervormen tot kader.

Willen wij eene poging doen tot oplossing der moeilijkheden, dan dienen wij te beginnen met ze goed en flink onder de oogen te zien, dat wil o. m. zeggen, beginnen met eerlijk onderzoek te doen naar den toestand van het heden.

De meest radicale kader-hervorming wordt wellicht aanbevolen in het Defensie-Programma van den Vrijzinnig Democratischen Bond, waarin wordt gevraagd: „vervanging van het stelsel van beroepsofficieren en beroepskader door een stelsel van militie-officieren en militie-kader”.

Dit onderdeel heeft er zeker niet voor 't minst toe bijgedragen, dat dit programma hier en daar met spot en bittere woorden is ontvangen.

De vakmensen weg en de leeken op hunne plaats, zoo ongeveer werd, al of niet geformuleerd, dit programma-punt uitgelegd.

Ik geef toe, dat men bij oppervlakkige kennismaking wel een oogenblik zou kunnen aannemen, alsof de V. D. B. de groote moeilijkheid van elke organisatie, het kadervraagstuk, als 't ware met eene ketterij wil oplossen.

Het militie-kader is wel reeds lang opgenomen in onze organisatie, maar het zit er nog niet in, het reserve-kader evenmin. Het lag zoo voor de hand, dat de ouderen, die in hun oog opgestoomde, en niet deugdelijk onderlegde mede-aanvoeders -- en in de practijk tevens mede-opleiders -- met wantrouwen ontvingen. De mensch is nu eenmaal een mensch

en de ijdelheid spreekt, bewust en onbewust, ook een woordje mede in de wereld.

☞ Het is niet aangenaam, om te moeten zien, dat een niet-vak-mensch in zeer korten tijd den zelfden rang inneemt als wij, die daartoe — ieder naar zijn rang — langdurige vóór-studies hebben moeten maken.

☞ Nu weet ik wel, dat velen der tegenstanders niet hun eigen belang, doch het landsbelang als grond van hunne antipathie aanvoerden en dat er bij die tegenstanders mannen waren en zijn, wier geheele optreden een afdoende waarborg is voor den ernst en de eerlijkheid van hunne motieven, doch ik weet ook, dat er velen zijn, die de groote landsbelangen wel met . . . woorden ijverig behartigen, maar die — wellicht door dat gewichtige staren naar die groote landsbelangen — verzuimen, al vast te beginnen met het land te dienen in de even noodige kleine-belangen, d. i. te arbeiden als een nauwgezet ambtenaar met toewijding voor de zaak.

Daar is bij de beoordeeling, de opleiding en de behandeling van het reserve- en van het militie-kader heel wat misverstand geweest en er is heel veel onaangenaams voorgevallen ten nadeele van 't land en van de personen.

Ik heb met groot genoegen den eerst aangestelden militie-officier volgens de nieuwe regeling bij eene beëdiging een hartelijk welkom hooren toeroepen, waarbij hem gewezen werd op de groote beteekenis van dit nieuwe instituut voor de ontwikkeling van ons Leger en waarbij hem hulp en raad werd toegezegd, om zich verder te bekwamen in hunnen gewichtigen werkkring; maar ik heb 't ook bijgewoond, dat anderen werden bespot, dat er verheugenis opging in de gelederen van het vaste kader bij 't vertellen van de „beurten" der jeugdige halfbroeders, in den regel nog wel „beurten", die bij jeugdige vaste-ambtenaren verre van zeldzaam zijn. Ik heb gezien krachtdadige hulp bij de verdere opleiding, maar ik heb ook gezien een los laten loopen, zelfs eene opzettelijke uitsluiting van het commando.

Edoch, ook deze lijdensgeschiedenis wordt natuurlijk, zoodra we haar bekijken van af het ruimere standpunt, vanwaar we

de vervorming onzer strijdmacht van huurleger tot volksleger kunnen waarnemen.

In de laatste jaren begint de kentering in de meeningen over deze aangelegenheid zich meer naar buiten te openbaren en er begint ook bij het vaste kader klaarheid te komen omtrent de groote beteekenis van reserve-kader en van militie-kader voor de weermacht.

Teekenend acht ik in deze het voorstel van de kader-vereeniging *Ons belang*, waarin deze vereeniging van beroeps-onderofficieren eene regeling van het kadervraagstuk uitwerkt. Daarin toch staat: „De *legeraanvoerders* der lagere rangen moeten gevormd worden uit de militie”, terwijl die zelfde vereeniging als haar oordeel uitspreekt, dat het aantal beroeps-onderofficieren tot het noodige beperkt moet worden.

Deze voorstellen getuigen van een onpartijdigen kijk op de dingen bij menschen, die o. a. door de eigenaardige kazernetoestanden de nadeelen van het militie- en reserve-kaderstelsel het meest aan zichzelf voelen.

De beweging van *Ons belang* is voor mij een heugelijk feit in de vervormingsgeschiedenis, en het is mij eene aanwijzing, dat we het doel dichterbij zijn, dan we dachten.

Op zichzelf beschouwd is een vakman beter dan een leek. De volledige studie van de moeilijkheden van het vak, de lange practijk, die de theoretische studiën heeft omgezet in ervaringskennis, die volkomen opleiding geeft aan den vakman eene hoogere plaats in het vak, dan aan den nieuweling of aan den leek.

Maar met deze erkenning hebben we het kadervraagstuk volstrekt niet voldoende ontleed.

Het militaire vak is geen stilstaand vak, integendeel, 't verandert van dag tot dag, niet alleen in zijne beteekenis ten opzichte van de sociale omgeving, maar ook als zuiver technisch vak bezien. We bemerken dat het sterkste, als we ons te luisteren zetten aan de voeten van de ouderen eener vroegere periode.

In zoo'n vak van voortdurende vervorming ontardt ervaring zeer spoedig in routine en in -- vergeef mij het woord

— vermoedelijke sleur. Dan wordt elke beweging uit den booze geacht en er worden stevige ankers uitgeworpen, om den toestand van rust toch maar te bewaren. Dan begint de strijd tusschen de mannen der beweging en die van de rust, totdat de ankers losglippen en de beweging aanvangt, welke beweging dan weer later tot stilstand wordt gebracht met ankers van de mannen, die vroeger zoo veel kracht hebben gegeven voor de beweging, en zoo vervolgens.

Dat schouwspel zal zich nog vele malen aan ons oog voordoen.

Teekenend is bijv., dat het rijwiel is bestreden door het leger, hetwelk er nu niet meer buiten kan. De bestrijders daarvan wierpen ankers uit tegen het wegdrijven in anti-militaristische richting, welke ankers door de vooruitstrevenden werden aangezien voor remmen tegen den vooruitgang. Ik heb tegen de verstrekking van eene derde onderbroek hooren pleiten op grond van harding: 't moeten geene papkinderen worden.

De dienstkloppers, die onze grootvaders met leede oogen zagen verdwijnen, zouden *thans reeds* onbruikbaar zijn, omdat zij van het vak niets meer zouden weten, en dat niet alleen in technischen zin, neen, nog erger, zij juist zouden den draaktekens met de praatjes van den „Grondslag opleiding Infanterie”, die zij zouden brengen onder het hoofdstuk slap... En *wij* daarentegen zijn den vervaardiger dankbaar voor zijn mooi werk. Een Fransch generaal dronk eenige jaren geleden bij gelegenheid van een groot officiers-diner na eene manoeuvre 't eerst op het reserve-kader, waarvan hij alles verwachtte, omdat het niet in sleur en routine is ondergegaan.

In zake het reserve- en militie-kader zijn we thans echter op het standpunt gekomen, dat we de zaak zelf kunnen beschouwen, zonder reeds om dat beschouwen te worden verdacht.

De vraag, die vooraf moet worden opgelost, is deze: welke waarde heeft een niet-beroepskaderlid. We hebben hierbij uit den aard der zaak splitsing te maken tusschen de taak in vreedestijd en de taak in oorlogstijd.

De oorlogstaak het eerst beschouwende, dan zeg ik niets nieuws met de stelling, dat de deugdelijkheid van het oorlogs-

kader in de voornaamste plaats bepaald wordt door eigenschappen van karakter: besluitvaardigheid, wilskracht, doorzettingsvermogen, „élan”, moed en vele anderen.

Die eigenschappen zijn echter geene afzonderlijke vak-eigenschappen van den militair, ze zijn in velerlei beroepen en betrekkingen noodig. Is het vredesleger te noemen eene geschikte school tot aankweeking van die eigenschappen, zoodat de vak-militair in deze een voorsprong kan hebben gekregen op den niet vakman? Ik geloof van niet. De eigenaardige hiërarchische verhoudingen brengen wel theoretisch volstrekt niet mede, dat die eigenschappen niet in een vredesleger zouden kunnen worden ontwikkeld, maar practisch ontstaan er wel eens toestanden, die ten nadeele dreigen te komen van eene gezonde ontwikkeling dier eigenschappen. Het is voor andersdenkenden niet voldoende, om te wijzen op enkele bijzonder karakter-sterke figuren, welke aldus in het Leger gevormd zijn, want daarbij is het plicht, de vraag te stellen, of die personen hunne militaire loopbaan begonnen zijn als karakter-zwakke personen en hunne karaktervorming dus inderdaad te danken hebben naar de legertoestanden. En verder, valt er in niet mindere mate te wijzen op even karakter-volle figuren buiten het Leger? Een stelsel van opleiding mag zeker niet beoordeeld worden naar de bij enkelen verkregen uitkomsten, maar slechts door toetsing van het gemiddelde.

Ik ontzeg aan het vredesleger niet in beginsel het vermogen, om die eigenschappen te ontwikkelen, maar dan moeten er toch heel andere toestanden geboren worden, dan thans het geval is, nu zoo weinig naar mannen van karakter gevraagd wordt en de niet-karakter-sterke 't toch ver kan brengen.

We zeggen zoo veel met onzen mond. Zoo werd nog onlangs terecht gewezen op het mooie der soberheid voor het kader, maar ik vraag, wanneer of die soberheid door ons, voor mannen, om zichzelf wil wordt toegepast, dus omdat 't eene militaire deugd is?? Ik heb haar nooit anders zien toepassen, dan als gevolg van 't bekende kromleggen. Er zijn vele mond-deugden bij ons.

De psyche der strijdlichamen zal een zeer grooten invloed uitoefenen op de aanvoerders, die daardoor op hunne beurt gebracht kunnen worden tot het geven van het hoogste. Ook hierin zal het volksleger winst brengen.

Naar mijne meening is 't derhalve tot het verkrijgen der noodzakelijke karakter-eigenschappen als aanvoerder niet noodig, vakman in vredestijd te zijn. Met heel wat minder kan men volstaan, om in vredestijd zelfs „den wind er onder te hebben.”

Blijft over de technische kennis. Hierbij dienen we onderscheid te maken tusschen de hoogere en de lagere aanvoerders. De beroepskennis en kunde, welke noodig zijn voor de *aanvoering* van eene groep, eene sectie of eene compagnie, is in mijne oogen niet zoo veelomvattend, dat die kennis en kunde ook niet zouden zijn aan te leeren door mannen, die van het militair-zijn niet een vredesberoep maken.

Tot en met de aanvoering van eene sectie schijnt deze uitspraak tegenwoordig reeds door een groot aantal vakmaanen te worden aangenomen, al moge dezen dan ook al verschillen in de waardeering van de kennis en kunde der tegenwoordig daarvoor aangewezenen. In de aanvoering van eene compagnie door een niet-vakman worden nog heel wat bezwaren gezien, maar ik voor mij kan die bezwaren niet deelen, *mits de opleiding deugdelijk zij*.

En hier wringt de schoen eenigszins. Ons militie-kader en ons reserve-kader zijn kinderen van het vaste kader, en de tekortkomingen der ouders worden bezocht aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht.

Er is een tijd geweest, dat de oefeningen bestonden uit exerceeren, poetsen en inspectie-maken. Nieuwe vakken hebben zich in den loop der jaren aangemeld, maar daarom hebben die nog lang niet de plaats verkregen, die hun toekomt. We zijn op weg naar beter, zeker, maar laat die vooruitgang ons toch niet verblinden bij het onderzoek naar het wezen van den huidigen toestand. Ook op dit gebied zijn we zoo spoedig — te goeder trouw natuurlijk — geneigd, met brave beschouwingen de aandacht af te leiden van de werkelijkheid.

Ik kan hier op deze plaats geen statistisch overzicht geven van de werkelijkheid, maar ik kan U alleen opwekken — voor zoo veel noodig —, om geheel onbevangen een onderzoek in te stellen, te beginnen bij Uzelf en daarna bij uwe omgeving.

Ik zou bijna willen zeggen, we houden *zelfs buiten* nog te veel theorie over 't doen. Wij zetten onze minderen te weinig, en wijzelf worden te weinig, gezet voor gevallen, waarin slechts met kunde kan worden gehandeld. En toch zal de werkelijkheid van ons eischen de kunst van *doen* en niet van praten. Ik heb maar al te weinig gezien, dat onze officieren zich in „allerlei omstandigheden hebben moeten leeren redden en helpen”. Door de bank wordt het eten klaargemaakt verstrekt en liefst nog wel als rats. De school van doen zijn we nog niet binnengetreden en het is derhalve geen wonder, dat onze kinderen van de reserve en van de militie nog onvoldoende die kunst hebben geleerd. In eene echte school van doen kan men geene onhandige menschen kweeken; een krachtig argument voor de geschetste opleidingseenheden op oorlogssterkte in het midden der oefeningsterreinen. In die nieuwe eenheden zal het vaste kader frisch bloed in de aderen krijgen, en zonder bijzondere moeite, maar uitsluitend *als natuurlijk gevolg* van *voordoën*, zijner waardige leerlingen vormen.

De vorming der hoogere aanvoerders lijkt mij met alle bescheidenheid meer een gevolg van studie te moeten zijn, zoodat met die gewichtige betrekkingen vakmensen dienen te worden belast.

Ik geloof, dat ook te velde in de moeilijkste gevallen de kennis en kunde der hoogere aanvoerders wordt toegepast buiten direct verband met de troepen. Het zwaartepunt ligt in de hoofdbevelen, die de groote lijnen moeten trekken, binnen welker ruimte de lagere aanvoerders zullen inschetsen. Die hoofdbevelen worden overdacht, opgemaakt en uitgegeven in schuren, schaapskooien e. d., derhalve op geheel andere wijze dan de kleinere bevelen, die als 't ware uitingen zijn van de onmiddellijke wisselwerking tusschen troep en commandant. Zeker, 't inzetten der laatste reserves en 't nemen van andere be-

langrijke beslissingen zal dikwerf moeten geschieden als reactie op 't beeld van 't gevechtsveld in al zijne ruwheid; die oefenschool zou ik ook wel gaarne willen hebben, maar wie gaf haar tot nu toe? Wat geven nu onze *intermitterende* groote manoeuvres op $\frac{1}{2}$ der ware grootte voor de *regelmatige* opleiding?

Mijne meening in zake de hoogere bevelvoering is, dat wij in de naaste toekomst daartoe zullen moeten behouden de vakmensen, die zich geheel kunnen wijden aan de studie van het vak in al zijne geleidingen. Dat wil niet zeggen, dat ook niet uit leekenkringen groote aanvoerders zullen kunnen opkomen, integendeel, de geschiedenis levert daarvan genoeg voorbeelden. Deze zijn echter te beschouwen als aanvoerder bij geboorte. Enkelen stellen zich voor, de uit de militie opgekomen hoogere aanvoerders als 't ware te doen overgaan tot het vaste kader, door hun eene zoodanige bezoldiging te geven, dat zij kunnen worden verplicht, om alle andere betrekkingen te laten varen. Die hoogere militie-aanvoerders zouden dan feitelijk slechts op eene andere wijze gevormd zijn dan tegenwoordig

De toekomst zal ons ook in deze nog veel kunnen brengen, als het Volksleger meer en meer zal voltooid zijn, en zal hebben ingewerkt, maar thans wil ik nog niet verder gaan, dan wij op dit oogenblik kunnen overzien.

Aan het reservekader komt uit den aard der zaak de taak toe, de militie op te leiden, waaruit volgt, dat het in die opleiding zeer bekwaam moet zijn.

Er zijn op dit gebied verschillende stelsels.

Men kan bijv. aan het vaste vredeskader uitsluitend de opleiding opdragen en het geheele oorlogskader uit de militie trekken; of men kan het vaste vredeskader niet alleen belasten met de taak der opleiding, maar het tevens opnemen in de oorlogsorganisatie; of men kan het vaste vredeskader zoo goed als geheel opheffen en ook de taak der opleiding op de schouders leggen van het militie-kader van vorige lichtingen. Het laatste stelsel is het zuinigst, dat spreekt van zelf.

Ik ontken niet de mogelijkheid, dat in de toekomst, als het Volksleger tot een levend organisme van de gemeenschap zal zijn geworden, het oorlogskader zoo hoog een standpunt zal kunnen innemen, dat daaraan ook de moeilijke opleiding der militie zal mogen worden toevertrouwd, maar voorloopig acht ik dit nog te veel een vrome wensch. Zeker, er zijn reeds nu onder de miliciens tal van onderwijskrachten, die ik zeer gaarne zou willen opnemen onder de opleiders der militie, deze krachten zouden zelfs behulpzaam kunnen zijn bij de opvoering van het onderwijspeil van heden, maar op die enkele krachten zie ik geene kans, eene deugdelijke regeling te gronden.

Ik vrees integendeel, dat het tevens belasten met de opleiding aan het oorlogskader eischen zal doen stellen, die volstrekt niet noodzakelijk zijn voor zijne oorlogsbestemming. Onderwijzer en aanvoeder zijn geene begrippen, die elkaar dekken, al zullen vele grondeigenschappen aan beiden gemeen moeten zijn. De goede uitvoering van het stelsel zal vermoedelijk belemmerd worden door een voortdurend hinken op twee gedachten, waarbij nu eens de aanvoerders-, dan weer de onderwijzerseischen het meeste gewicht in de schaal zullen leggen. Het militie-kader zal hoofdzakelijk in de practijk van zelf gevormd moeten worden, vooral de korporaals, waarbij geleerdheid gerust gemist kan worden. Voor het geven van onderwijs is daarentegen uitgebreide kennis noodig, hoe eenvoudiger de leerling, hoe moeilijker het onderwijs. Mij dunkt, dat het onderwijs geven bij voorkeur moet worden opgedragen aan vakmannen, die zich daaraan kunnen wijden en geven. Hoe korter de opleidingstijd der militie, hoe deugdelijker de onderwijskrachten, zoodat ik in deze voorshands niet kan aanvaarden de regeling, waarbij aan het militie-kader ook de taak van opleider wordt opgedragen.

Afgescheiden van het bovenstaande practische bezwaar heb ik nog een theoretisch bezwaar. De zaak der landsverdediging is eene ethische, daaruit vloeit voort niet alleen het recht, noch alleen de plicht, maar bovenal de noodzakelijkheid, om in beginsel allen te doen deelnemen aan de feitelijke verdediging,

ieder naar zijne krachten en naar zijne gaven. Maar ook uitsluitend op ethische gronden berust die verplichting tot de persoonlijke medewerking aan de feitelijke verdediging. In deze tijden zijn heere-diensten in strijd met onze opvattingen. Werkzaamheden, waarvoor de noodige arbeidskrachten tegen geld te verkrijgen zijn, behooren niet tot het zuivere gebied van den militieplicht.

Dat onderscheid moeten we steeds goed in 't oog houden en waar mogelijk streng doorvoeren. Zij, die bezwaar hebben, een blijvend gedeelte te bestemmen voor die huishoudelijke diensten, welke geene voorbereiding voor de oorlogstaak kunnen worden genoemd, gronden zich gedeeltelijk op dit zelfde onderscheid.

Nu is het opleiden van de militie te doen door daarvoor bezoldigde onderwijzers, zoodat niet gezegd kan worden, dat dit opleiden behoort tot de ethische verplichting, welke op elken vaderlander rust. De kaderplicht is thans reeds gedeeltelijk ingevoerd, hij zal in eene nieuwe militiewet wel volkomen worden opgenomen en bij dien kaderplicht wordt het bezwaar van een onderwijsplicht vergroot. Ik geef toe, dat we niet altijd zoo zuiver kunnen splitsen, de practijk moet wel eens knoopen doorhakken, die krachtens de theorie aanwezig zijn, maar toch moeten wij zoo min mogelijk aan die neiging tot doorhakken gehoor geven, omdat het niet zuiver houden der beginselen zich toch tien tegen een in een later tijdvak wreekt, als wanneer het ruimere inzicht in het wezen der dingen van zelf zal dwingen tot eene veranderde practijk, maar dan weer met de onvermijdelijke wrijving.

Naast de practische toepassing en uitvoering der vakkennis, moet die vakkennis voortdurend onderzocht, gezuiverd, verbeterd en aangevuld worden.

Dat werk eischt rustige arbeiders, die zich daaraan geheel kunnen geven. Ieder, die wel eens gewerkt heeft, weet welk een arbeid er noodig is, om één regel practisch „rendement” te verkrijgen. Het is bijv. een eenvoudig kunstje, om thans te spreken over de Marconi-telegraaf, nu in elk tijdschrift

daarvan iets te vinden is, maar wij mogen nimmer vergeten, welk een geweldige eerbied-afdwingende, omvangrijke studie-arbeid er noodig is geweest, vóór de eerste elektrische golf opzettelijk kon worden opgewekt. Als 't niet oneerbiedig was, zouden we kunnen zeggen, dat geleerde op geleerde gestapeld is moeten worden eer MARCONI zijne vonkentelegraaf kon uitdenken. Zoo ook op militair gebied. Aan de studie van één oorlog kan een menschenleven gewijd worden, terwijl de blijvende uitkomsten daarvan voor anderen misschien in enkele bladzijden zijn neer te schrijven; en naast krijgsgeschiedenis roepen tal van militaire en aanverwante wetenschappen om beoefenaars. Als die beoefenaars er niet zijn, dan gaat het vak reeds alleen door stilstand achteruit en die achteruitgang moet met bloedige oorlogsoffers worden ingehaald.

Hoe veel wij ook danken aan de militaire litteratuur uit het buitenland, we zouden nooit kunnen volstaan met 't invoeren van militaire wetenschap, d. w. z. onze eigen studiekamers sluiten en de arbeiders daarin gedaan geven. Zelfs met dien grooten invoer — helaas al te groot, ten nadeele van 't zelfstandig denken — wordt nog een beroep gedaan op de Nederlandsche verwerkers. Doch er is meer. Buitenlandsche militaire wetenschap is geene Nederlandsche militaire wetenschap, wel mogen wij de eerste tot blikverruiming bestudeeren, maar wij moeten het niet verder laten komen dan tot blikverruiming. Ieder volk heeft zijne eigen nationale weermacht noodig en de studie der eigen mannen moet die weermacht steeds meer vervolmaken. Ingevoerd studiewerk kan bij onze onnationale voorliefde voor ingevoerde artikelen soms bekoring uitoefenen, de innerlijke kracht der weermacht kan er echter niet door vooruitgaan.

Er is echter nog een gevaar aan dat invoeren verbonden. Reeds jaren geleden heeft een onzer bekende werkers er ons op gewezen, dat er bijv. bij onze oostelijke bureu dikwerf verband is tusschen de uitkomsten der studie en de denkbeelden, die op 't tijdstip van het publikmaken der studie de heerschende zijn.

Eén veelzeggend voorbeeld.

Ná de afschaffing van het 3e dienstjaar in Duitschland werd in een Duitsch militair tijdschrift een danklied aangeheven over die afschaffing, omdat de krijgstuicht daardoor was *vooruitgegaan*. 1)

Vóór die afschaffing waren in dat zelfde tijdschrift *niet* eene reeks krachtige artikelen verschenen, om op het verschrikkelijke nadeel te wijzen, dat de krijgstuicht achteruitging door het 3e dienstjaar. Toen er gevaar dreigde, zweeg men, toen het kwaad uit anderen hoofde was weggenomen, dankte men. Zulk soort schrijvers zijn nálichters, die 't licht laten vallen op personen, welke gaarne plasdankjes verdienen, maar zij dienen niet de gemeenschap. Als er geen gevaar was voor misverstaan, dan zou ik wel willen voorstellen, een paar jaar hooge invoerrechten te heffen op buitenlandsche militaire litteratuur, om iets meer vertrouwen te krijgen in onszelf.

Voor den noodzakelijken studiearbeid acht ik het vaste officierskader aangewezen.

Het vredeskader wordt derhalve belast met de opleiding der militie, met de bestudering van het vak en met de hoogere aanvoering. Het oorlogskader krijgt dan tot taak, om de door de vakmensen in voorschriften en leidraden vastgelegde uitkomsten van de vakstudie in zich op te nemen en zich daarin te bekwamen.

De uitvoering van deze regeling denk ik mij ongeveer als volgt:

Dienstplicht sluit van rechtswege in: kaderplicht tot alle rangen, welke plicht komt te rusten op elk, die door het militair gezag geschikt wordt geoordeeld voor een rang.

Hoe nu deze verplichting in daden om te zetten?

Voor een compagnies-commandant is het de minst aangename taak, den kaderplicht op te leggen. Niet, omdat hij hier sterk

1) Het *einleben* schijnt niet te lang te mogen worden voortgezet (sic)! Stelt U voor eene gezonde streek, waarheen de zwakke kinderen worden gezonden om levenskracht op te doen, maar welke streek zij moeten verlaten na 2 jaar, daar anders de sterfte zou toenemen. Wat een gezond oord!

den nadruk moet leggen op de plichten, maar wel, omdat er m. i. iets minder ridderlijks in is, bij het indiensttreden de jongelingen op te wekken tot het zich geheel geven aan de zaak, en dan later te zeggen, nu weet ik meteen, wie van ulieden langer moet dienen óm die goede eigenschappen.

Daarom liever vooraf uitmaken, van wien, krachtens vroegere opleiding, geëischt zal worden den kaderplicht tot vervulling te brengen. Die vervulling van den kaderplicht rust zonder nadere aanwijzing van rechtswege op ieder, die de lessen gevolgd heeft van eene H. B. S. een Gymnasium, of eene Hoogeschool, of van instellingen, die daarmede volgens de wet gelijk gesteld worden.

De leidende gedachte, die hierbij voorzit, is, dat de a. s. leiders in het maatschappelijk leven ook de aangewezen leiders moeten zijn in het leger, en dat zij, voor wier opleiding de gemeenschap zich groote geldelijke offers getroost, ook verplicht zijn, zich die offers waardig te maken door eene aanvoerdersplaats in het Volksleger.

De gestudeerden aan de hoogeschoolen hebben zorg te dragen, dat ze na zoo veel jaar de kennis en kunde hebben voor den officiersrang; de leerlingen van de H. B. S. en soortgelijke leerlingen die voor den onderofficiersrang.

De aanstelling tot korporaal kan m. i. geene moeilijkheden opleveren. In elke opleidingseenheid zullen de natuurlijke voormannen voor de groepen van zelf te voorschijn komen. Ik heb altijd gemerkt, dat er voor den korporaalsrang liefhebbers genoeg te vinden zijn, ja, dat er steeds teleurgesteld moeten worden. Zijn er meer geschikten in eene opleidingsgroep, best, hoe meer hoe beter, ze kunnen allen den korporaalsrang bekleeden, maar blijven daarbij toch man in de groep, zoo lang ze niet als groepscommandant noodig zijn. In eene opleidingsseenheid van 250 man worden derhalve minstens 16 groepscommandanten gevormd.

Per compagnie zijn noodig 4 sectie-commandanten, een gedeelte daarvan kan zijn gewoon sectie-commandant, zonder aanleg voor een hooger rang, dat is sergeant, het andere

gedeelte moet zijn luitenant, uit welk gedeelte de stof genomen wordt voor de opleiding tot compagnies-commandant. Als eenmaal de kaderplicht in werking is, dan komen elk jaar de benoodigde onderofficieren en officieren beschikbaar, welk getal nog vermeerderd wordt door de vrijwillig aangemelden en door de gepensioneerden van het vaste kader, die in eene burgerbetrekking zijn overgegaan.

De aangewezenen voor een rang moeten *zelf* zorg dragen, de vereischte kennis en kunde te verkrijgen, waarbij het legerbestuur hulp verleent. Deze oplossing biedt vele voordeelen aan: zij is voor het leger veel eenvoudiger, dan eene regeling, waarbij het leger voor alles en allen te zorgen heeft en zij is vrij wat gezonder, daar zij belanghebbenden schept, die bij elke vermeerdering van bekwaamheid voordeel hebben. Een krachtig vereenigingsleven zal ook voor de kader-opleiding van veel nut kunnen zijn. Er leiden vele wegen naar Rome. Wil de betrokkene eenige jaren achtereen de opleidings-tijdperken medemaken, totdat hij waardig wordt gekeurd, den verplichten rang te bekleeden, goed; wil hij de kaderscholen gedurende eenige jaren volgen, ook goed, mits hij maar op het in de wet aangewezen tijdstip gereed is, op poene van een gedwongen verblijf onder de wapenen naar de grootte van het verzuim.

Het wil mij voorkomen, dat het volstrekt niet noodig is, de tijden, waarin een rang behaald moet worden, klein te nemen, de gemiddelde jaar-aanvulling blijft toch de zelfde, en wat meerdere levensjaren doen zeker geen kwaad. Ik keur in de huidige regelingen niet af, dat er langs zoo vele wegen kaderleden gevormd worden, maar wel, dat zij na die opleidingen tot verschillende categorieën gaan behooren. Hoe ook opgeleid, na aanstelling behoort de man tot het oorlogskader in den rang, dien hij behaald heeft.

Op gevaar af van te worden uitgelachen, zou ik willen beweren, dat in de ouderwetsche benoeming tot officier of tot kaderlid bij de Schutterij ook wel iets goeds zat. Er zijn buiten het leger vele personen, wier aanleg en persoonlijkheid hen als

van zelf voor een rang aanwijzen. Ik zou het oneconomisch vinden, om die personen niet te winnen voor de weermacht, zij juist hebben overwicht op de bevolking en dat is een zeer groot voordeel onder moeilijke omstandigheden.

Het is niet noodig, namen te noemen, maar enkele officieren der oude Schutterij, die niet bij het Leger gediend hebben, maken thans een sieraad uit van de Landweer.

Wanneer eene opleidingseenheid bij de Infanterie hare taak begint, dan is evenveel kader aanwezig, als voor de oorlogsorganisatie noodig is, aangevuld met plaatsvervangers en personen voor huishoudelijke e. a. diensten.

In den regel zijn de opleiders allen officieren en kaderleden van het vredeskader. Daaruit volgt, dat de sterkte van het officers- en van het onderofficierskader afhangt van het aantal opleidings-eenheden. Bedroeg bijv. het aantal militieplichtigen 40000, en waren deze allen bestemd voor de Infanterie, dan zouden we aan vast kader noodig hebben 160 kapiteins, 160 1e luitenants, 160 2e luitenants, 160 onder-adjudanten, 160 sergeanten-majors, 1280 sergeanten en 1280 korporaa's. Deze cijfers worden natuurlijk uitsluitend gegeven tot eenige gedachtenbepaling.

In iedere opleidingseenheid zou tegen 't eind van het opleidingstijdvak moeten aankomen: één compagnies-commandant en vier sectie-commandanten van het oorlogskader, om — aanvankelijk onder leiding — de verschillende commando's over te nemen en die *voor goed* te behouden. Per jaar zijn dan — bij de bovenstaande aanname — noodig: 160 compagnies-commandanten en 640 sectie-commandanten van het oorlogskader.

De aantallen vaste kaderleden in iederen rang hangen ook af van de eischen, die men aan eene behoorlijke opklimming in rang stelt.

Voor het onderofficierskader is dit vraagstuk wellicht nog al eenvoudig op te lossen.

In theorie hebben we slechts noodig opleiders van groepen

en opleiders van sectiën, dus korporaals en sergeanten. Maar voor de besten moet opklimming in rang en tractement gewaarborgd zijn, zoodat de blijvenden zich eene goede betrekking kunnen verwerven. Daarom acht ik het gewenscht, den rang van sergeant-majoor en dien van onderadjutant voor een gedeelte te behouden. De afschaffing van den korporaalsrang wensch ik voorloopig maar buiten beschouwing te laten, we hebben in elk geval eene groep jongeren noodig, waaruit door schifting de goeden en de besten kunnen worden verkregen. De verhouding tusschen de verschillende rangen is derhalve bij het onderofficiërskader een vraagstuk van billijkheid met het oog op het verwerven eener goede betrekking. Voor een regelmatig verloop bij het vaste kader is een capitulantenstelsel gewenscht, gepaard aan verplichten overgang tot het oorlogskader.

Voor het officierskader is eene goede regeling minder eenvoudig, omdat daarbij ook met andere gewichtige eischen rekening is te houden. Uit het opleidingskader moeten gevormd worden de hoogere aanvoerders, zoodat de getalsterkte van dat opleidingskader ook verband moet houden met de getalsterkte van de hoogere aanvoerders.

Ten einde het stelsel zoo goedkoop mogelijk te maken zonder de deugdelijkheid te schaden, acht ik het gewenscht, onze geheele legerinrichting te gronden op het opleidingstijdperk van het hoofdwapen. Ik versta daaronder, dat gedurende die periode al het andere werk waar noodig en waar eenigszins mogelijk stil ligt, waardoor verschillende officieren beschikbaar komen voor de opleiding. De verschillende adjudanten kunnen gedurende de bedoelde 3 maanden eene opleidingstaak vervullen, eveneens bijv. een gedeelte van de officieren van den Generalen Staf en van de officieren, werkzaam op de verschillende bureelen. Inrichtingen van opleiding of van onderwijs voor officieren en onderofficiërs worden tijdelijk gesloten. In de overige 9 maanden kan overal met volle kracht worden gewerkt, desgewenscht met dubbele kracht, omdat er dan beschikt kan worden over een groot aantal officieren. Eene juiste verhouding op dit oogenblik te geven is niet zoo eenvoudig,

omdat we ons in dien toestand eerst zullen moeten inleven.

Zoo op 't eerste gezicht zal men denken aan een revolutie-aanval tegen alle bureelen enz., maar dat is toch niet het geval. Ook het werk dier bureelen moet worden gedaan, maar de vraag rijst, of er op dat gebied, met goede bedoelingen, niet te veel werk wordt uitgevonden. Als men in hiërarchische volgorde 10 bureelen boven elkaar plaatst, dan hebben al die tien bureelen 't even druk, omdat geen dier bureelen gerechtigd is tot het met minder zorg behandelen van eenig vraagstuk. Thans hoort men wel eens als nadeel noemen, dat bij groote zelfstandigheid der ondergeschikten de meerdere niets meer te zeggen heeft. Dan keert men echter de zaak om, er moet niet eene beslissing gevraagd worden, omdat er een meerdere is, maar als er iets beslist moet worden, dan dient er te zijn een meerdere met beter inzicht, dan de mindere kan hebben op zijn leeftijd. De Generaal Buys heeft indertijd reeds gewezen op de eigenaardige oorzaak van dat overal in gekend willen zijn.

Men klaagt er over, dat de gemiddelde leeftijden in de verschillende rangen te hoog zijn met het oog op de noodzakelijke vlotheid in de hoogere bevelvoering in oorlogstijd. Deze klacht kan niet dadelijk verhoord worden, maar wel kan in vredestijd van het geschetste euvel althans dit voordeel worden getrokken, dat men de zelfstandigheid dier oudere mannen vergroot. Als iemand buiten zijne schuld niet den rang bekleedt, waarop hij volgens den leeftijd recht zou hebben, dan is er toch zeker geen bezwaar tegen, hem althans de verantwoordelijkheid van zijn leeftijd te geven. Dat zou althans eenig initiatief brengen in de gelederen, aangenaam zijn voor den werklust van velen en goedkooper zijn voor de gemeenschap.

Eene zeer krachtige besnoeiing zou ik op administratief gebied willen aanbrengeu. De tegenwoordige administratie — 't zij met leeken-vrijmoedigheid opgemerkt — streeft haar doel voorbij. Ingesteld voor een zuinig beheer van 's lands penningen, verslindt zij zoo veel tonnen goude, dat wat chronische

diefstallen der gemeenschap nog goedkooper zouden uitkomen. Ziet onze kleine vredessterkte eens aan en tegelijk het aantal administreerende ambtenaren. Per compagnie tegenwoordig 3 voor eene gemiddelde sterkte van nog geen 50 hoofden, en dan moet de kapitein nog controleeren; per zelfstandig bataljon een luitenant-kwartiermeester, liefst nog met een schrijver; per regiment een kapitein-kwartiermeester met luitenant-kwartiermeester en schrijvers; daarboven controleurs van inwendige administratie en daarboven dan nog de Rekenkamer.

Mij geeft dit alles meer den indruk van herhaalde *narekening* dan van *controleeren*. De administratie bij eene compagnie is afkomstig uit den poets- en exercitietijd, thans zou ze wellicht kunnen worden overgedaan aan een besjeshuis, alwaar eene „mutatie” eene gebeurtenis van belang is. In het bedrijvige leven onzer dagen werkt zij slechts remmend. Ik wil wel gelooven, dat de papiervolschrijverij prachtig in orde zal zijn, maar ik betreur den betaalden tijd, die per compagnie bijv. alleen aan de verantwoording van het reparatiewerk wordt besteed. Gaf al dat nagereken nu nog maar controle op de werkelijkheid der gebeurtenissen, men zou er eenigszins vrede mode kunnen verkrijgen, maar de verantwoording der dingen staat vrij wel buiten de gebeurtenissen zelve. Bij de opleidings-eenheden der toekomst zou ik gaarne één administrateur zien, die de feiten boekstaaft, de briefwisseling voert en al, wat er meer voor papierwerk noodig mocht zijn, behandelt. De geboekte feiten zouden in centrale lichamen administratief verwerkt kunnen worden, maar heel eenvoudig.

Ik voel, dat er nog eens een administratieve hervormer zal opstaan, die voor heel wat minder geld, heel wat meer waarachtige controle zal invoeren en die een einde zal maken aan het knechtschap der commandanten, welke nu in buitengewone gevallen niet durven handelen. In 1903 woonde ik, na ontvangst van een telegram tot het zenden van een detachement, eene vergadering bij van administratieve deskundigen over het al of niet toekennen van een half ration brood. Daarbij werd niet het oordeel gevraagd van den man, die begreep, wat de

buitengewone omstandigheden eischten, maar wel van den man, die wist of beweerde te weten: waar 't stond. Men vleie zich toch niet met de gedachte, dat het mobilisatie-telegram de dwangbuizen wel eensklaps zal doen scheuren, en al ware dat wel het geval, dan zou een ander gevaar ontstaan, en wel vooral te wilde vrijheidsbewegingen. Hij, die in 't voorjaar wel eens koeien na een langen winterstaltijd naar het land heeft zien brengen, weet wat voor gevaren verbonden zijn aan die geweldige overgangen.

Dus de compagnies-commandanten in vrede-tijd maar de baas laten over alle uitgaven? Natuurlijk niet, maar wel hen leeren: zuinig te zijn en toch te beheeren.

Als ik mij herinner, welke mooie oefeningen ik indertijd op de Academie heb mede mogen maken, zonder dat daar een blijvend gedeelte soldaten bestond, waarop wij 't vak moesten leeren, dan heb ik het vertrouwen, dat we op dergelijke kader-scholen thans heel goed sectie-commandanten zullen kunnen vormen. De enkele malen, dat aan de K. M. A. een compagnie op oorlogssterkte ter beschikking werd gesteld, dan was dat, om de cadets der Infanterie van het oudste jaar op het buitenplein te leeren *exerceeren*.

Thans denken we over het nut daarvan al eenigszins anders.

Hetgeen ik op mocht merken over de verdieping van het onderwijs aan de miliciens, geldt grootendeels ook voor de kader-opleiding. De tegenwoordige opleiding, zoowel van het vaste kader als van het militie- en van het reservekader, laat m. i. nog veel te wenschen over, en wol hoofdzakelijk ten gevolge van de omstandigheid, dat de voornaamste school, de practijk, nog geene echte school is. Als de troep niet pioniert, dan worden de kaderleden boekjes-pioniers; als het gymnastiekonderwijs nog niet overal echt gymnastiekonderwijs is, dan wordt het gymnastiek-voorschrift voor de examinandi slechts eene bron van vertwijfeling; als de troep slechts theorie houdt over den pol-deroorlog, dan zal het kader nooit *handen* verkrijgen, om een vonder te *maken*; enz.; enz.

Allerlei opleidingen dwars door alles heen, en dan nog veelal uitsluitend of voor 75⁰/₀ op theoretischen grondslag. O, het is zoo veel gemakkelijker, voor-te-praten dan voor-te-doen, op het bord te schrijven dan voorman in 't veld te zijn. Het praatvak geeft daarenboven spoedig een schijn van geleerdheid als gevolg van de droppelsgewijze mededeelingen zonder debat. Maar ondanks die vele en velerlei opleidingen toch geen opleidingsstelsel.

Ieder, die wel eens in een der vele examencommissies heeft gezeten, zal erkennen, hoe bij het gevraag naar theoretische antwoorden steeds uitkomt, 't te weinig *doen* van de examinandi. Een aspirant-korporaal, die 5 jaar in eene kazerne heeft gediend en die, fier in 't bewustzijn van zijne praktische kennis, bijv. geen reglement op den I. D. opslaat, zakt als lood voor korporaal op de vragen: zeg me de verplichtingen eens op van den escouade-commandant 1) en van den korporaal van de week, wier functies hij tien tegen een tot ieders tevredenheid herhaaldelijk heeft vervuld en nog vervult. Is dat niet teekenend en tegelijk bedroevend?!

Er moet worden opgeleid in het terrein en onderzocht in het terrein, dat is het geneesmiddel tegen de kwaal der onhandigheid.

Dat de kaderopleiding nog lang niet op haar hoogste punt is, dat volgt onder meer wel uit onze wetenschappelijke bijeenkomsten, die, geloof ik, in haar tegenwoordigen vorm maar heel weinigen voldoen. De officier van 20 dienstjaren geniet daar 't zelfde geestelijke voedsel als de pas aangestelde en als de tijdelijk aanwezige reserve-, militie- of landweer-tweede luitenant.

Ik merk hier met zeer veel genoegen op, dat we op het gebied der tactische oefeningen op de kaart de laatste jaren reeds een goeden sprong naar voren hebben gemaakt. Die op het terrein zijn voor de hogere aanvoeders reeds verbeterd,

1) Met dit radbraak-woord begint in den regel de eerste Fransche les aan den Ned. soldaat.

maar voor de lageren nog niet. Ook hierbij nog het samenbrengen van kaderleden van zeer uiteenlopende bekwaamheden rondom de zelfde leerstof. Eigenaardig is het, dat bijv. de compagnies-kader oefeningen als iets zeer gewichtigs heelemaal geregeld zijn: minstens 4 maal per jaar een oefening en een rapport aan 't eind van 't jaar. Waarom geene rapporten van andere oefeningen? Die 4 oefeningetjes zonder meer zijn toch heusch te weinig voor de kaderopleiding en zij zijn op zichzelf zeker van te eenvoudige natuur, om zelfs eenig stukje papier te rechtvaardigen.

Dat ik voor de vorming van hoog en laag kader eene groote mate van initiatief noodzakelijk acht, behoef ik zeker niet meer te betoogen. „Chauffeur” wordt men alleen in een auto en niet als wagenbestuurder in eene electrische tram, zelfs niet, al heeft men tusschen de rails ook nog zoo veel dienstjaren.

Wij moeten eens ongestraft kopje-onder kunnen doen in een heerlijk frisch initiatief-bad.

De Fransche minister van Oorlog heeft 't in 1905 zoo mooi gezegd tot zijn leger bij de invoering der nieuwe reglementen (zelfs als voorwoord daarin opgenomen): „Si cette initiative (la liberté absolue laissée aux capitaines) ne donne pas, dès le début, tous les résultats, qu'on est en droit d'en attendre, c'est qu'il n'est pas possible de secouer, du jour au lendemain, le joug des réglementations trop étroites qui ont longtemps favorisé la paresse de l'esprit”.

„Des fautes pourront être commises; elles ne devront être relevées qu'avec bienveillance. Toujours excusable lorsqu'elle est due à un acte d'initiative, la faute doit être mise à profit pour l'instruction”.

„L'inaction seule est sans excuse”.

„Il est rigoureusement interdit de limiter l'initiative de chacun par des prescriptions particulières”.

Juist: *niet-doen*, dat is de kanker; dit kan niet genoeg worden herhaald.

Geldelijke gevolgen.

Thans ben ik genaderd tot de overweging, of het in ruwe schets aangeboden stelsel, met zijne 40000 miliciens per jaar, te verwezenlijken zal zijn zonder de uitgaven op te drijven.

De roep om bezuiniging op Leger en Vloot klinkt alom in den lande. Naar dien kreet hebben we te luisteren, en naar zijne beteekenis met ernst te speuren.

Het vertrouwen in onze verdediging bestaat niet en daardoor worden de bijna 50 millioen per jaar met steeds meer weezin opgebracht. Het vervormingsproces komt ook hierbij tot uiting. Zonder een groot vertrouwen in de weermacht worden niet alleen de millioenen slechts noodgedrongen afgeschoven, maar wordt elke gulden als een gulden te veel beschouwd.

Het kon niet anders, of onder de bestaande omstandigheden — nu zelfs mannen van beteekenis erkennen, dat we op den verkeerden weg zijn — moest de leus: bezuiniging op het gebied van Leger en Vloot een strijdkreet bij de verkiezingen worden. Die zelfde leus wordt in een anderen vorm en met een anderen klank geuit door het vragen naar eene commissie van onderzoek.

Had het Volk wèl vertrouwen in de verdedigbaarheid van ons land, ook de daarvoor benoodigde millioenen zouden zonder morren worden afgedragen. Over de gebleken offervaardigheid valt zeker niet te klagen.

In den roep om bezuiniging wordt vóór alles het verlangen geuit naar het ontvangen van deugdelijke waar voor het geld en naar een zuinig beheer. Van een bekend vrijzinnig democraat, die zich schuil houdt achter de letters V. D., verscheen nog dezer dagen een artikel over het vraagstuk onzer verdediging, waarin eene beschouwing werd ten beste gegeven over de mogelijkheid eener bezuiniging. Daarin staat o. m.: „Het Volk is nog niet rijp voor het defensie-vraagstuk, het denkt daarbij nog maar alleen aan de vele nuttelooze millioenen en niet aan den weg, waarlangs verbetering moet komen.

Het Volk moet belangstelling krijgen in de vraag : hoe wordt ons land voor goed mogelijk weerbaar ?

Daarvoor is harde arbeid noodig, er moet veel misverstand uit den weg worden geruimd."

In deze aanhaling is m. i. de toestand goed geteekend.

Mag ik U ten slotte nog wijzen op de uitspraak van den voorzitter van den V. D. B. in de Staten-Generaal : „wij willen het volksleger, niet omdat het goedkooper, maar omdat het beter is”.

Daar ik mijn stelsel niet aanbeveel, omdat het goedkooper is, maar wél, omdat ik daarin de mogelijkheid zie, om te komen tot de vervulling van den onverbiddelijken eisch : allen weerbaar, zoo zal ik niet met een laag begrootingscijfer het pleit trachten te winnen. De hoegrootheid van het eindcijfer is thans nog niet aan de orde, nu er eerst nog over zoo veel grondtenkeelden moet worden gestreden.

En dan, hebben wij niet uit het debat van den majoor VAN TERWISGA met zijne deskundige tegenstanders kunnen bespeuren, hoe verbazend moeilijk het is, om met eenige berekening, die niet deel uitmaakt van eene volkomen begrooting, iets te bewijzen omtrent de toename of afname der uitgaven. De maatregel, dien de eene deskundige als bezuiniging voorstelde, werd door den anderen deskundige als groote verzwaring van lasten aangemerkt.

Eene begrooting van het volksleger als argument in het debat zou dan pas waarde hebben, indien daarnaast werden overgelegd de *volledige* begrootingen van andere stelsels, om maar vast te beginnen, die van het bestaande stelsel *in zijn geheelen omvang*.

Want dit stelsel, hetwelk volgens een zoo bekwaam deskundige als de majoor VAN TERWISGA *nog niet af is*, werkt, ondanks het belangrijke begrootingseindcijfer, bijv. met eene landweer zonder kader, terwijl ieder het gevoel heeft, dat er nog heel wat meer millioenen noodig zullen zijn, eer gezegd zal kunnen worden : „nu is het stelsel — afgescheiden dan van zijne innerlijke waarde — af, echt af; dit is de waarheid, de geheele waarheid en niets dan de waarheid.”

Maar ik geloof niet, dat het U geschetste stelsel door eenigen maatregel zulke groote geldelijke gevolgen mede zal slepen, dat reeds uit dien hoofde alleen het niet zou kunnen worden aanvaard. Integendeel, na de volledige invoering, dus na het overgangstijdperk, moet het goedkooper zijn dan het tegenwoordige na de volledige invoering hiervan.

Zeker, de sterkte der lichting wordt minstens verdubbeld, maar de opleidingstijd tot 3 maanden teruggebracht. Hoe meer de nieuwe toestand zal zijn ingeleefd, des te geringer zullen de uitgaven worden. Ik heb aangenomen een opleidings-tijd van 3 maanden, maar dat zal blijken in elk geval een maximum te zijn.

Het officierskorps en het onderofficierskorps worden sterk verminderd, zoodat met inachtneming van eene afdoende verbetering van betrekkingen eene groote bezuiniging zal worden verkregen, door de vermindering van tractementen, pensioenen enz.

En dan, in het Volksleger der toekomst zullen verdwenen zijn alle overbodigheden, alle uiterlijkheden zonder innerlijke kracht, alle geur en alle weelde; eensdeels als gevolg van bezuiniging, anderdeels als natuurlijk gevolg van de vervorming der denkbeelden zelf.

Enkele aanwijzingen voor de richting, waarin bezuinigd zal kunnen worden,

Militaire muziek bijv. is heel aardig, maar meer ook niet, zij is noch voor de opvoeding tot weerbaar man, noch voor den strijd noodig. Ware dit wel het geval, en moest de muziek beschouwd worden als een onmisbaar opvoedingsmiddel en als een onmisbare steun in den strijd, dan zou 't toch langzamerhand tijd worden, dat eenige tientallen muziekkorpsen meer werden opgericht. Reeds nu genieten bij die kleine vredessterkten slechts enkele afdeelingen van de opwekkende tonen; en hoe veel malen rukt de muziek dan nog mede uit; en in hoe vele garnizoenen wel is er een muziekkorps?

Verhooging van het krijgstuchtelijk gevoel heb ik zelden als gevolg van die militaire optochten waargenomen, integen-

deel, o. a. niet bij het ongeoorloofd gedraai en gewenk naar de samengelooopen omstanders, waaronder vele nymphen. Als de muziek noodig was voor het gevecht, dan zou zeker iedere batterij veld- of vesting-, minstens één fanfare-korps moeten hebben, want volgens oog- en oorgetuigen moet de strijd van eene batterij in 't gevecht heel wat meer nadeeligen invloed uitoefenen op de zenuwen dan een infanterie-gevecht. Dan ook op ieder fort, en bijv. per 200 M. gevechtlinie een muziek-korps; dan ook op ieder oorlogsschip en op iedere torpedeboot een muziekkorps, want strijdende op het water heeft het „er op of er onder” niet uitsluitend eene figuurlijke, maar ook eene sombere letterlijke beteekenis.

Tamboers en „tambour-maitres” zijn niet meer van onzen tijd, zij kunnen met de muziek vervallen, wij behoeven nog slechts signaalblazers, die tevens berichtbrenger zijn.

In deze is door ontstentenis van gegadigden de practijk de theorie reeds ver vooruit, zeker niet tot schade der kazerne-psyche.

De mooie geur-uniformen met al hun biezen en opschik kunnen vervallen. Wij lokken geene argeloze knapen meer; wij leggen ethischen weerplicht op, en het vaste kader bieden we eene goede en mooie broodwinning aan.

Eenvondige deftigheid zal heel wat goedkooper zijn, zonder ook in eenig opzicht te kort te doen aan de oorlogseischen, misschien wel het tegendeel.

De commissie, welke het uitrustingsvraagstuk heeft bestudeerd, heeft ons doen zien, dat er nog heel wat valt te bezuinigen. Met de voorstellen van het commissielid DUDOK VAN HEEL ga ik voor een groot deel mede. Ook dit vraagstuk zal gemakkelijk worden opgelost door voortaan ieder weerman te laten medewerken in stede van alles voor hem te doen.

Het aantal benoodigde paarden zou kunnen worden verminderd door meer aandacht te schenken aan het rijwiel. Het rijwiel wint het van het paard in goedkoopte, snelheid en gemak, men onderzoeke dus goed, wie inderdaad voor het per wiel onbegaanbare terrein een paard *noodig* heeft.

Het aantal vredes-officieren en overige vredes-kaderleden worde sterk verminderd.

Voor de werkzaamheden van militie-commissaris, provinciaal adjudant, plaatselijke commandant e. a. behoeven geene afzonderlijke officieren te worden benoemd. Hunne taak kan worden overgenomen door andere hoofdofficieren, die beschikbaar zijn, zoo lang zij niet geroepen worden, om hun onderdeel aan te voeren, dat is dus gedurende een groot deel van het jaar.

De inspectiën der militie-commissarissen zullen kunnen vervallen, als ieder van de compagnies-commandanten inderdaad meer zal zijn gaan medeleven met zijne compagnie, waartoe hij voor zeer langen tijd behoort en die hij minstens 1 dag per jaar vereenigd ziet.

Alle leeraarsbetrekkingen dienen te worden vervuld door officieren, die organisch zijn opgenomen met eene oorlogsbestemming.

Bij naasting der spoorwegen door den Staat en algeheele staatsexploitatie zullen de uitgaven voor verplaatsingen van troepen en van materieel sterk dalen, hetgeen eene belangrijke bezuiniging zal veroorzaken en met ter daad eene grootere vrijheid van beweging zal toelaten.

Eene weerbelasting worde ingevoerd. Deze zou alleen reeds te verdedigen zijn op grond van de omstandigheid, dat de kostwinnaars worden opgeroepen en de afgekeurden aan hun werk blijven. De laatsten helpen dan met hunne weerbelasting over den Staat heen de eersten.

Kostwinners vrij te stellen is wel eenvoudig en zuinig, maar m. i. in strijd met het ethische beginsel van een volksleger.

Ik wilde hier niet een volledig lijstje geven van zaken, waarop van mijn standpunt bezuinigd kan worden, ik stipte slechts aan.

Er kan veel bezuinigd worden — niet het minst op de kleintjes, die dan toch met elkaar een leeuwendeel vormen — maar daartoe zal veel moeten worden losgelaten van hetgeen, waaraan wij nu nog hechten. Dat zal natuurlijk op slag niet zoo gemakkelijk vallen, — 't zou verwonderlijk zijn, indien

't nu reeds anders ware — maar bij het veldwinnen van de volkslegers-denkbeelden zullen we ook hierin vooruitgang bespeuren.

Het Japansche leger, hetwelk getoond heeft in-deugdelyk te zijn, is ons vooruit op een gebied, waarin zelfs eene kleine mogendheid niet behoeft achteraan te komen.

Ik bedoel den eenvoud. Juist dezer dagen las ik in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* een verslag van een onderhoud, hetwelk een verslaggever van de *Java Bode* heeft gehad met den majoor J. R. DE GREVE, van het Indische leger, die de jongste manoeuvres in Japan heeft medegemaakt.

„Bij de verpleging van het Japansche leger in oorlogstijd gaat men uit van het denkbeeld, dat een officier het niet beter behoeft te hebben dan een soldaat. Dat een dergelyk beginsel, waaraan stipt gevolg wordt gegeven, alle onnoodige weelde belet en den transportdienst vereenvoudigt, behoeft geen nader betoog. Tijdens de manoeuvres waren de manschappen gelegerd onder tenten van het „tente-abri“-model; de officieren en zelfs de hoofdofficieren hadden deze zelfde soort tenten tot beschutting. Het veld, waarop de troepen gelegerd waren, bood dan ook een vrij eentonig gezicht aan. Nergens zag men groote tenten uitsteken, die de verblijfplaatsen aanwezen van de officieren”.

„Ook in de uniform van soldaten en officieren is zeer weinig verschil. De stof, waarvan beider uniformen gemaakt zijn, is de zelfde, en zelfs de uniform, waarin de keizer tijdens de manoeuvres gekleed was, onderscheidde zich zeer weinig van die der soldaten. De officieren zijn slechts op korten afstand te herkennen aan de, op de schouders aangebrachte, distinctieven.”

Zoo ver zijn wij in onze denkbeelden nog niet gevorderd; met welke vermelding ik echter niet wil aansporen tot een klakkeloos overnemen.

Ik herhaal nog eens, dat eene nauwkeurige begrooting, vóór dat we het over de grondslagen eens zijn, niet veel geeft. Het ontwikkelde stelsel wordt trouwens niet aanbevolen, om de volstrekte goedkoopte, maar wel om de betrekkelijke goedkoopte.

We dienen eerst uit te vechten, of de strijdwaarde van de weermannen en van het kader, volgens het aangegeven stelsel opgeleid, voor het Nederlandsche doel voldoende zal zijn. Die vraag mogen wij niet uit den weg gaan, daar het antwoord beslissend is voor alle andere maatregelen.

Als die vraag beantwoord is, dan komt daarna aan de orde de omzetting van het bestaande stelsel in het nieuwe.

Overgang oude stelsel in 't nieuwe.

In ruwe hoofdtrekken denk ik mij de eerste stappen voor den overgang, zoo als hieronder is aangegeven.

Zoo lang niet aan de lotelingen de gelegenheid is gegeven, om de zes getuigschriften te verwerven, wordt de diensttijd bepaald op 6 maanden, verdeeld in 2 periodes van 3 maanden. Van de eerste periode wordt na overlegging van een militair getuigschrift, afgegeven door eene vereeniging, die daartoe bevoegd is, vrijstelling verleend.

Naar mate de voorbereidende maatregelen getroffen zijn, wordt het contingent geleidelijk uitgebreid, zoo spoedig mogelijk tot op de volle sterkte, en de miliciens verdeeld in de opleidings-eenheden der verschillende wapens.

In het eerste jaar wordt bij de Infanterie slechts aan één compagnie per bataljon eene lichte ter opleiding gegeven. Is die opleiding daarvan voltooid, dan worden de oudere lichten dier compagnie verdeeld over de andere compagnieën: Het opleidingskader blijft voorloopig bij de opgeleide compagnie ingedeeld tot aan het tijdstip, dat het oorlogskader de verschillende commando's kan overnemen. Op die wijze wordt ook gehandeld in de 3 daarop volgende jaren.

Bij de Cavalerie worden dadelijk evenveel opleidingseskadrons gevormd, als de bestaande organisatie eischt, bij de Veld-Artillerie het $\frac{1}{4}$ der oorlogsterkte aan batterijen.

Bij de Vesting-Artillerie worden zoo veel opleidingsseenheden gevormd als de sterkte van het kader reeds nu toelaat.

De eenheden van het Grensleger worden voorloopig opgeleid

door kader der Infanterie, hetwelk niet belast is met eene andere opleiding.

Met het beschikbare oorlogskader wordt reeds dadelijk eene voorloopige organisatie van het Grensleger tot stand gebracht.

Op deze wijze handclende, is na vier jaar, met behoud van de bestaande organisatie van 4 divisiën, het stelsel van één-jaarslichtingen verkregen en een begin gemaakt met de oprichting der andere deelen der weermacht. Heeft deze omzetting en oprichting plaats gehad, dan worden de onderdeelen uitgebreid naar mate oorlogskader beschikbaar komt. Zoo lang dat niet het geval is, blijft de sterkte van het Veldleger bepaald op 4 divisiën. Voor geweldige schokken behoeft, geloof ik, op deze wijze niet gevreesd te worden. Naar mate de sterkte aan oorlogskader toeneemt, wordt het vaste kader verminderd, totdat dit op de sterkte gekomen is van de nieuwe vredesorganisatie.

De reeds genoemde e. a. bezuinigingen worden, waar mogelijk, geleidelijk ingevoerd.

Zoo lang niet voorzien is in de behoefde aan verplaatsbare barakken, worden de tegenwoordige kazernes benut, aangevuld door al het beschikbare materieel.

De wintercursussen worden op eenvoudige leest geschoeid, alle weelde worde daarbij vermeden en er moet bedacht worden, dat die cursussen bestemd zijn om te verdwijnen. Zij worden zoo mogelijk opgericht in de bevolkingscentra, waardoor wellicht een groot gedeelte der jongelui t'huis nachtverblijf kan houden.

De uitrusting beperkt zich tot het hoog noodige.

Nadat de toekomstige militie-plichtigen alle gelegenheid hebben gehad, om de vereischte getuigschriften te verwerven, worden eventueel de gymnastiek-cursussen voor de nalatigen opgericht.

Slotbeschouwing.

Het is overbodig U te zeggen, dat ik heel goed voel, welk een reuzenarbeid er nog valt te verrichten, eer de sparretak

op het dakgebint zal kunnen worden gespijkerd. Maar geene verandering, volgens welk stelsel dan ook, zal-zonder dien reuzenarbeid tot stand kunnen komen.

Wij zitten nu eenmaal in het moeras, dat feit hebben wij als uitgangspunt te aanvaarden, niet met verlamvend pessimisme, maar met arbeidskrachtig optimisme.

Ieder onzer kan door meer of minder uitgebreide studie reeds thans bouwmaterialen aandragen, tot hulpe van den toekomstigen bouwmeester.

Er ontbreekt nog heel veel, welk gebouw dan ook al be kroond zal worden.

Maar, geachte toehoorders, ik zal hierop niet verder ingaan, want er is nog iets hoogers aan de orde, voor hen, die mede willen werken aan het weerbaar maken van ons Volk.

Wij moeten komen tot eene Weermacht, die één is met het Volk en waarin de harts slag van dat Volk luide klopt.

Dan eerst zal de taaheid van het Nederlandsche Volk en de innige liefde voor den eigen bodem in daden kunnen worden omgezet, in de worsteling om de onafhankelijkheid.

Indien die worsteling niet wordt aanvaard met het besliste voornemen, om de geheele volkskracht in te zetten, dan is de nederlaag reeds vooraf beslist en zijn de opofferingen van het verloren gegane gedeelte des volks nutteloos geweest.

Onze georganiseerde volkskracht kan niet vernietigd worden.

Om tot ons ideaal te komen is noodig een huwelijk tusschen Volk en Leger, geen *mariage de raison*, maar een innig gelukkig huwelijk, uit liefde.

Zij, die dit in zich voelen, juichen elk teeken van toena dering hartelijk toe.

Die teekenen zij komen!

Het „Algemeen Nederlandsch Verbond” wekt binnen en buiten de landspalen de mannen en vrouwen van den Nederlandschen stam op tot nauwere aaneensluiting en tot het hoog houden van dien stam.

Acht jaar geleden is opgericht de „Vereeniging Volksweer-

baarheid", die, onder bezieling van mannen als KALFF, SEYFFARDT, VAN DAM VAN ISSELT en vele anderen, er naar streeft, om de leuze *Allen weerbaar* in alle lagen van de bevolking te doen doordringen en welke vereeniging thans reeds een 12000 leden onder alle standen telt.

Verleden jaar is tot stand gekomen de „Defensie-paragraaf van den V. D. B.” Zeker, die paragraaf is ontvangen met spot, met hoongelach, zij is beschouwd als de aankondiging van het begin van het einde en toch is zij eene belangrijke gebeurtenis voor hen, die de teekenen des tijds verstaan. Er had gejubel moeten opgaan bij allen, die begrijpen, dat 't gansche volk moet voelen voor zijne weermacht.

Men is helaas vrij wel blind geweest voor het heuchelijke feit, dat de partij, die zoo links staat, dat zij voor buitenstaanders wel eens samensmelt met de S. D. A. P., als een harer eerste daden heeft noodig geacht de samenstelling van eene defensie-paragraaf.

Nog meer reden tot jubel zal er zijn, als ook de S. D. A. P. in eigen boezem tot klaarheid zal zijn gekomen en met eene scherp omljnde defensie-paragraaf haar standpunt in zake de weermacht zal hebben aangegeven. Want, geachte toehoorders, 't kan niet genoeg herhaald worden: 't weermacht-vraagstuk is eene levensvraag, niet voor één partij, maar voor alle partijen, die wenschen, dat Nederland Nederland blijve; eene vraag voor het geheele volk, al tracht ook in deze iedere partij op hare wijze 't volk gelukkiger te maken.

Als jongste gebeurtenis van hooge beteekenis is te vermelden de totstandkoming van een „Studenten-bond voor kaderplicht”. Van af dezen bond begint wellicht de victorie.

Voor hen, die niet alleen naar 't uiterlijke kijken, maar ook trachten door te dringen in de beteekenis der dingen, begint het te dagen.

Zeker, ook zelfs bij 't heilige huwelijk is een huwelijkscontract noodig, maar laat ons toch niet vergeten, dat dit contract nimmer kan treden in de plaats van de bindende kracht der liefde, welke alleen het huwelijk mogelijk maakt.

Wij dienen te arbeiden aan dat huwelijkscontract, zeker, dat is nog al te veel nagelaten, waar zoo tal van zuiver militaire vraagstukken nog roepen om mannen van studie.

Maar dit is thans niet het eenigste, noch het voornaamste werk. Volk en Leger moeten tot elkaar worden gebracht.

Laat ons daarom tot het Volk gaan!

Maar vóór wij daartoe besluiten, rust er eerst nog een andere plicht op ons.

Wij dienen tot onszelf in te keeren en dan met allen ernst en met groote waarheidsliefde onszelf af te vragen, of wij-zelf gereed zijn voor het huwelijk. Of wij ons hebben ontdaan van alle vooroordeel, van alle sleur, van alle gemakzucht; of wij erkennen, dat we tot nu toe onze taak nog niet ten volle vervuld hebben; of wij bereid zijn, ons te geven met al onze arbeidskracht en met heel ons hart aan de volkszaak, niet uit hoop op gewin voor onszelf, maar ter wille van het Volk.

En als wij na die inkeering gelouterd en verjongd, en gesterkt door de mooiheid van onze taak, bereid zijn voor den moeilijken arbeid, laat ons dan tot het Volk gaan.

Dan zullen we dat doen zonder zelfverheffing of ijdelheid, maar als mannen, die voelen dat op hen, die door de gemeenschap gebracht zijn op zoo verantwoordelijke plaatsen, de plicht rust: die gemeenschap van ganscher harte te dienen.

Dan zal er ook voor onszelf aanbreken een nieuw tijdperk. Want als wij geworden zullen zijn de voormannen der opvoeding-in-volkskracht, dan zal 't uit zijn met elke „malaise”, die onbestaanbaar is met den noesten arbeid voor een groot ideaal.

Laat ons dan ook gaan tot de jongere kameraden, die zich voorbereiden, om straks in onze gelederen te worden opgenomen, ten einde ook in hen over te storten ons geloof in de groote zaak, en hen te sterken voor de wachtende taak, opdat zij niet zullen worden ontmoedigd door de onvermijdelijke teleurstellingen, die het werkelijke leven ook hun niet zal sparen.

Het is onze taak, mijne heeren, de komst van het Volksleger voor te bereiden en het tegemoet te gaan. Komen zal

het, ook ondanks ons, maar als wij den stroom niet leiden, dan zal 't worden eene doorbraak, die veel zal vernietigen van wat waarde zou hebben gehad ook na de hervorming.

Wij wachten den hervormer, die komen moet. Deze zal moeten zijn een zeer bekwaam en veelzijdig deskundige, maar vóór alles zal hij in zich moeten voelen groote liefde voor het Nederlandsche volk. Zonder die liefde toch zal hij geen kunstwerk kunnen leveren, maar slechts „confectie”-werk, „made in Germany” of elders, dus werk, dat gedoemd is tot spoedige vernietiging, want voor den Duitscher eene Duitse, voor den Zwitser eene Zwitsersche, doch voor den Nederlander eene Nederlandsche weermacht.

En hiermede, geachte toehoorders, ben ik aan 't einde van mijne voordracht gekomen, die niet veel anders kon zijn dan eene causerie over een gedeelte der vele vraagstukken, die te zamen vormen het vraagstuk van het Nederlandsche Volksleger.

Ik zal U allen hebben telenrgesteld, ieder uwer minstens in dat gedeelte, hetwelk hij voor zichzelf 't liefst uitvoerig had zien behandeld.

Uwe teleurstelling zou mij echter aangenaam zijn, indien zij haar ontstaan vond in uwe meening, dat ik met mijne beschouwingen over het hoofdpunt, den opleidingstijd, slechts open deuren heb ontsloten. Als dat zoo ware, ik zou mij gaarne tot zoen dier teleurstelling de verplichting opleggen, om de gevolgen van de geschetste denkbeelden te zijner tijd in eene begrooting uit te drukken.

Alvorens te eindigen, spreek ik de hoop uit, dat ik niemand uwer gekwetst heb met de openhartige mededeeling van mijne indrukken en beschouwingen; eene openhartigheid, die ik noodzakelijk achtte, om te komen tot klaarheid.

Mijnheer de Voorzitter en overige geachte Bestuursleden, ik zeg U hartelijk dank voor de gelegenheid, die U mij hebt

geschonken, om in deze Vereeniging te mogen getuigen voor het komende Nederlandsche Volksleger, dat zich eenmaal zal ontwikkelen uit ons Volk als eene bloem uit eene plant, als een noodwendig natuurverschijnsel bij gunstige levensvoorwaarden. Bloem en plant, die elkaar aanvullen en vervolmaken tot een schoon geheel.

Aan die ontwikkeling te mogen medewerken, bewust van hare hooge beteekenis voor de Nederlandsche Volkskracht, doet, ondanks de groote onvolkomenheid van het heden, blijde in de toekomst staren!

De VOORZITTER: Ik zeg den Heer FABICUS namens de vergadering dank voor de gloedvolle behandeling van het onderwerp, dat wij heden avond hebben aangehoord.

Het „Volksleger” was in den laatsten tijd het onderwerp van veler gesprekken in den lande. En waarom? Omdat het een vraagstuk is, dat van verschillende zijden is opgeworpen en waarbij het geheele volk belang heeft.

Ik geloof namens allen hier te spreken, wanneer ik zeg, dat wij met zeer veel belangstelling uwe voordracht hebben aangehoord, welke inderdaad veel schoons bevat, maar dat nog vele jaren zullen verlopen, vóórdát het *ideaal* bereikt is, omdat de zoo terecht door u daartoe noodig geachte *ziel*, d. i. de *toewijding* aan de zoo niterst nationale zaak, de krijgsmacht, nog niet in het Nederlandsche volk aanwezig is.

Wij zullen dus voorloopig meer met het *tegenwoordige* moeten rekening houden en niet met de vraag, hoe het kan of *moet* worden in de *verre* toekomst, maar hoe het *is* en wat er gedaan kan worden ter bereiking van het *noodige* in de *naaste* toekomst.

Van dat standpunt gezien, is het te verwachten, dat er verscheidene personen zullen zijn, die ook hunne stem in deze zaak willen doen hooren. Zoo zoude ik reeds u willen vragen: Wat is, naar uwe meening, de eigenlijke taak van het Nederlandsche Volksleger? Welke eischen moeten, in verband daarmee, aan dat leger worden gesteld?

Mijns inziens komt het, bij de beantwoording dier vragen, voornamelijk aan op het eigenaardige *karakter* van het Nederlandsche volk, en dient er tevens gelet te worden op het grootte verschil in de mate van lichamelijke en intellectueele *ontwikkeling* van hen, die thans in dienst treden. Ik heb gemeend, voorshands van mijne zijde een en ander in het midden te moeten brengen en roep thans andere sprekers op, om hun gevoelens te doen blijken.

Aan wien van de heeren mag ik daartoe het woord geven?

Het woord is aan den Heer RUITENBACH. Alleen moet ik opmerken, dat het 10 minuten vóór 11 uur is en ik dus slechts aan enkelen de gelegenheid kan geven tot het doen van korte vragen of opmerkingen. Mocht het aantal debaters te groot worden, dan zal ik verplicht zijn, het verdere debat tot later nit te stellen. Het woord is dan nu aan den Heer RUITENBACH.

De Heer RUITENBACH: Mijnheer de Voorzitter, met het oog op het late uur zal ik kort zijn. In de eerste plaats mijn dank aan den Heer FABIVS voor diens sympathieke rede, waarmede ik volkomen instem. Zeker, het Volksleger ligt nog wel in de toekomst, maar dat zegt volstrekt niet, dat dit ideaal niet bereikt kan worden. Eén punt slechts.

De Heer FABIVS heeft gezegd, dat de kern van de quaestie verkorte diensttijd is, maar ik had gaarne gewild, dat hij daarop wat verder was ingegaan. De geachte spreker zal toch ook wel bepaalde eischen aan de geoefendheid willen stellen en wanneer hij nu het thans bestaande criterium aanneemt, dan zal die verkorting alleen gevonden kunnen worden op het verminderen van de leerstof (bijv. hij kan het exerceeren gedeeltelijk laten vervallen) en op *het intensiever maken van de opleiding*. Nu geloof ik voor mijn persoon meer aan den invloed van het laatste. In werkelijkheid moet de verkorting van den diensttijd door het toepassen van een meer *opvoedkundig systeem* verkregen worden, maar, daarvoor zijn, het is duidelijk, meerderen noodig, die in den vollen zin des woords opvoeders zijn. Inzonderheid moet dit van de officieren kunnen

worden gezegd. De weg, die naar een Nederlandsch volksleger voert, begint dan ook daar, waar men de officieren vormt, n.l. te Breda en te Kampen. Ziel- en opvoedkunde zijn daar als militaire wetenschappen *minstens* even noodig als tactiek, en wanneer eene zoodanig gewijzigde officiersopleiding — die ik elders reeds uiteenzette — voldoende heeft ingewerkt, dan zal, stel na 10 à 15 jaar, de grond geëffend zijn voor verkorting van den diensttijd tevens voor verdere vorming van een Nederlandsch volksleger.

De Heer VAN SOETERMEER VOS: Mij, en zeker vele officieren met mij, doet het zoo'n genoegen, dat de geachte spreker van heden avond dit onderwerp „het volksleger” in deze vergadering behandeld heeft. Al is hij wat vaag geweest in zijne omschrijving, wat hij een volksleger noemt, zoo geloof ik toch, dat in deze onze bedoelingen de zelfde zijn, een leger met korten oefentijd, met herhalingsoefeningen tot op rijperen leeftijd, in één woord: das Volk in Waffen. Zoo langzamerhand is het idee in onze natie ingeroest, dat met dit defensiemiddel Nederland met de minste opoffering van geldelijken en individueelen aard het best te verdedigen is. Ja, dit idee is zóó ingeroest, dat, waar ernstige vakmänner soms aan de deugdelijkheid van dit stelsel durfden te twijfelen, zij door een deel der Nederlandsche pers met den ergsten scheldnaam, dien men bij ons kent: „militairist” werden betiteld.

Juist in deze vereeniging is het ons zoo aangenaam, dat dit onderwerp wordt behandeld, omdat hier steeds voor elks opinie een open oor wordt gevonden, omdat hier het „hoor en wederhoor” zoo streng en eerlijk wordt toegepast, omdat hier elks meening nauwkeurig gecodificeerd wordt; daarom heeft ze ook het recht te zijn: de voorlichtster der natie in militair-technische zaken.

Eene enkele maal heeft deze Vereeniging, naar mijne meening, dit hoog neutrale standpunt verlaten, en juist deze afwijking wees mij den weg om tot eene juiste onderkenning van de waarde te komen, die men in verschillende politieke partijen

aan een volksleger toekent, inzonderheid de zoo even door den spreker aangehaalde socialistische fractie. Die afwijking van dit neutrale standpunt, ik vond haar terug in het Wetenschappelijk Jaarbericht 1906—1907, dat naast een interessant overzicht van hetgeen dit jaar in de militaire wereld is gedacht en gewerkt, één enkel hoofdstuk, dat der Cavalerie bevat, dat een doorlopend pleidooi voor verkorten oefentijd, voor een Zwitsersch stelsel van legerhervorming werd, ja zelfs zoo ver ging, dat het de handelingen eener politieke partij bij ons hekelde, omdat zij tegen de oorlogsbegroting van den Minister STAAL stemde, en haar het loffelijk voorbeeld dier zelfde partij, de Zwitsersche socialisten, voorhield, die in 1907 voor de wijzigingen der oorlogswetten in hun vaderland waren. Dit gaf mij te denken: die partij, antimilitarist par droit de conquête et par droit de naissance, waarvan wij in ons land het loyale standpunt: „geen man, geen cent” kunnen begrijpen, deze partij, waarvan de leiders zoo juist de stroomingen in de maatschappij weten te taxeeren en te onderkennen, deze partij, internationaal zoo uitstekend georganiseerd, waarom stemt die in een ander land voor groote legeruitgaven? De oplossing vinden wij in het 7de internationale socialistencongres, dat den vorigen zomer in Duitschland gehouden werd, waar 6 millioenen socialisten uit Europa vertegenwoordigd waren en Nederland ook zijne afgevaardigden had, o. a. de Heeren TROELSTRA, VAN KOL en anderen. (Zie *Vragen des Tijds*, aflevering I, 1907, W. H. VLIEGEN.)

Op dit congres was het „militairisme” een der punten van de agenda en unaniem werd hier de volgende resolutie aangenomen: „De strijd tegen het militairisme is, omdat het militairisme een symptoom is van de kapitalistische maatschappij en het niet te scheiden is van den klassenstrijd in zijn geheel. De oorlogen zijn in het tegenwoordige stadium steeds gevolgen van het concurrentiestelsel. Ze worden begunstigd door bestaande en gekweekte vooroordeelen.”

„Het Congres ziet in de democratische organisatie van de defensie, in het *Volksleger*, een waarborg tegen oorlogen.”

Hiermede zouden zich velen ook met socialisten kunnen vereenigen, maar waarom of men in dit volksleger een waarborg ziet tegen oorlogen, hierop gaf op dit zelfde congres een der afgevaardigden een kijk. „Hij wil per se elken oorlog verhinderen door algemeene werkstaking, door desertie, door dienstweigering, door opstand, kortom door eene revolutie.”

En eindelijk werd op dit congres wederom met algemeene stemmen (dus ook die der Nederlandsche afgevaardigden) de volgende „conclusie der resolutie” aangenomen:

„Dreigt een oorlog uit te breken, dan zijn de arbeidersklassen en hare vertegenwoordigers in de parlementen der betrokken landen verplicht, om, ondersteund door den organiseerenden arbeid van het „Internationaal Bureau”, alles in het werk te stellen om het uitbreken van den oorlog te verhinderen, door aanwending van die middelen, die verschillen naar mate de klassenstrijd zich verscherpt, en naar gelang van de algemeene politieke verhoudingen”.

„Mocht een oorlog niettemin uitbreken, dan zijn zij verplicht, te arbeiden aan spoedige beëindiging er van, en al hunne kracht te besteden aan de gebruikmaking der economische en politieke crisis, die van den oorlog het gevolg is, voor het in verzet brengen van het volk, en daardoor de afschaffing der kapitalistische klasse-heerschappij te bespoedigen”.

Dus de anarchie, de commune.

Ziet, Mijne Heeren, waar eene partij, zooals ik reeds vroeger zeide, zoo juist de stroomingen in het volk kennende, waar deze partij zoo onverholen uitspreekt, dat het volksleger in tijden, dat men een leger noodig heeft, zal blijken geen werktuig in handen der regeering te zijn, maar waar deze partij zoo duidelijk verwacht, dat het uitéén zal spatten of erger nog een werktuig in handen van eene politieke partij zal worden, daar had de geachte spreker van heden avond eerst moeten aantoonen uit de lessen der historie, dat een volksleger, het Zwitsersche of welk ook *ooit* aan zijne roeping heeft voldaan. Daarin is hij in gebreke gebleven; om aan te toonen, dat oefening niet noodig is voor een soldaat, haalde hij NAPOLEON'S

recruten aan, die, na twee patronen afgevuurd te hebben, te velde wonderen deden; hier willen wij den geachten spreker, leeraar aan de Normaal Schietschool, toch het algemeen geldend principe voorhouden, dat door alle eeuwen heen een goed ambachtsman beter werk heeft geleverd dan een slecht, en dat tusschen de recruten waarschijnlijk grenadiers stonden, die tien veldtochten achter den rug hadden. De lessen der historie, wij denken met weemoed aan die laatste lessen, die ze ons op het gebied van volkslegers gaf, aan dat vrije, stamverwante volk, dat ten onder ging, dat alles bezat, behalve tucht, discipline en eensgezindheid, en de les van den ouden MOLTKE weder zoo waar maakte: „Disciplin soll eingelebt werden.”

Als levensvoorwaarde voor een volksleger stelt de geachte spreker, en ik met hem, dat ieder man van huis en school uit met zich brengt een natuurlijk gevoel van tucht, van discipline, van opofferingszin voor het algemeen belang, en ik geloof niet, dat een onzer zal beweren, dat dit raskenmerken van de Nederlanders zijn; integendeel, door aanleg, karakter en opvoeding is het Nederlandsche volk van oudsher moeilijk te leiden, gehoorzaamt ongaarne aan gestelde machten en is wars van een eensgezind optreden. Zoo lang de Nederlander deze eigenschappen bezit en door opvoeding zorgvuldig cultiveert, is elk volksleger voor ons eene ten doode opgeschreven instelling.

Een slecht gedisciplineerd leger is een gevaar voor den Staat, ook hierin zijn de lessen der historie maar al te veel voorhanden, we behoeven slechts te wijzen op 1877, toen het leger Griekenland tot een oorlog dwong, die bijna tot staatsondergang leidde, wij behoeven slechts terug te denken, wat eenige jaren geleden in ons eigen land had kunnen gebeuren, indien toen het leger niet buiten de politiek had getoond te staan, en al zijn er op dit gebied onrustbarende symptomen, laten we hopen, dat dit nog zoo is, maar vóór alles constateeren, dat voor Nederlanders discipline *in* het leger moet geleerd worden, niet als pillegift van huis uit wordt medegebracht. Daarom

betwijfelen wij of ooit voor ons een volksleger het aangewezen defensiemiddel zijn zal, en zeker niet in eene afzienbare reeks van jaren. Laten we eerst aan den geachten spreker en zijne mede-enthousiasten overlaten, de „ziel van het volk” te veranderen en daarna zulke ernstige zaken als 's lands defensie wijzigen naar die gewijzigde volksziel.

Het volksleger, en karakteristiek is het verschijnsel, dateert eerst als ideaal voor Nederlands defensie van af de afschaffing der plaatsvervangng, van dat oogenblik af is sprekers volksleger-film pas gaan ontrollen, sinds die dagen werd in Nederland de strijd tegen de kazerne aangeboden, werd de duur van het oefentijdperk onzer militie een punt op het programma der kiesverenigingen. Vreemd verschijnsel, dat die partijen, welke het volksleger in hare vanen schreven, soms tevens in haar verkiezingsprogramma bezuiniging der militaire uitgaven aan hare kiezers beloofden; 1) al willen we aannemen, dat deze contradictoire beloften in onschuldige onwetendheid werden gedaan, zoo is het toch vreemd te noemen voor eene koopmansnatie als de onze, dat men zich nooit om de finantieele zijde van het vraagstuk bekommerd had tot voor weinige maanden toen . . . ja, toen het bleek, dat men met andere militaire wetten, even ondoordacht aangenomen, leergeld betaalde, toen het bleek, dat eene vestingwet, ondanks alle inkrumping, beperking, ja pieuse conservatie van wat onze grootvaders up to date noemden, boven onze krachten ging, toen eene landweewet, aangenomen op eene ministers-belofte, dat ze zes ton zou kosten, nu nog een open post op onze staatsbegrooting bleek; en eindelijk het volksleger, wat dat kost? hiermede is nog geen enkele der voorstanders voor den dag durven komen, en toch wordt het tijd, dat hierin ook het Nederlandsche volk eens klare wijn wordt geschonken.

Over dit gedeelte is de spreker al heel losjes heen gegleden; al geeft hij dan nog maar een romp van een volksleger, een leger nietsterker dan ons tegenwoordig, een volksleger dus, waarin niet

1) Zie het verkiezingsprogramma der vrijzinnig-democratische partij.

het geheele volk, maar slechts een deel, aandeel neemt, en al wordt dit gewijd en gemetamorphoseerd in dat ideale, krachtige leger, waarin wij allen eene nieuwe ziel zullen vinden, het einddoel van elk volksleger moet toch zijn: „elk man weerbaar,” en het Ooster- en Westerleger, en de militaire grenzen, de bezette Hollandsche waterlinie en de Amsterdamsche stelling, die spreker volgens zijne organisatie scheidt, om dit alles te bezetten met troepen, die daarvoor uitsluitend zijn aangewezen en opgeleid, we hopen, dat Nederland genoeg weerbare mannen zal bezitten, maar de kosten zullen stijgen tot die, welke elk volksleger, waarin *alle* weerbare mannen van hun twintigste tot hun veertigste jaar plaats nemen, met zich brengt. Die het *doel wil*, moet ook de *middelen geven* en hier roepen we der natie toe, bezint eer ge begint.

Wat een leger kost, dat vindt men in de eerste plaats in het oorlogsbudget, dat vindt men in grootere mate terug in de opoffering van arbeid, winstderving der individuen. En juist deze factor telt in een volksleger dubbel, omdat die opofferingen met den leeftijd stijgen, en crescendo met het aantal malen, dat men den militieplichtige oproept. Hoe dit klemt? ik kom in de verleiding om hier eenige regels uit een brief voor te lezen van een Zwitser aan het hoofd van eene groote industrieele onderneming en in zijn vrijen (?) tijd zal ik maar zeggen, majoor: „wat ons leger kost, officieel $\frac{1}{3}$ van ons totaal budget, in werkelijkheid veel meer door verlies aan ons nationaal productievermogen. Ik sta aan het hoofd van een groot lichaam, en vóór mijn veertigste jaar heb ik, behalve de dagen van schietplicht enz., 857 dagen militaire diensten, d. i. bijna twee en een half jaar. De eer om majoor te zijn kost mij een compagnon en velen, die minder voor het vaderland voelen, benijden mijn overbuurman, die betaalt 3000 franca weerbelasting.

Elk volksleger legt het individu grootere opoffering op en houdt zeker met onze Nederlandsche toestanden allerminst rekening. Hiermede hebben eigenlijk na de afschaffing der plaatsvervanging nooit militiewetten rekening gehouden, in-

zonderheid zeker niet die op het reservekader. Het verkorten van het eerste dienstverband ten koste van derde herhalings-oefening en landweerplicht, het drukt zwaar op die breede schaar van Nederlanders, die als zeevarenden, visschers, buiten het vaderland en in de koloniën het brood moeten verdienen. Al die wetten ze zijn in het belang van hen, wier werkkring of positie hun veroorlooft, zich eenige weken per jaar aan hunne zaken te onttrekken, maar voor hen, die op jeugdigen leeftijd een gezin moeten onderhouden, die het brood per dag of week verdienen, daarvoor klemt niet de duur van het eerste dienstverband, daarvoor *nippen* de herhalings-oefeningen en des te meer wanneer een volksleger, met den telken jare tot op rijperen leeftijd voortgezette militieplicht, zijne zware hand op hen legt. Juist daarom kan een volksleger voor onze zeevarende, koloniseerende natie geene Nederlandsche instelling worden, daar het ons treft in dat, wat ons door alle eeuwen heen groot en welvarend maakte, ons expansie-vermogen.

En dat we niet alleen staan in onze beschouwingen omtrent den druk, die elke militiedienst op rijperen leeftijd oplegt, die dus annex is aan elk volksleger, we behoeven slechts op Frankrijk te wijzen, waar men de bekende 28 dagen der reservisten tot 13 terugbracht; we wijzen op Zwitserland, waar de wetten van 1907 het eerste dienstverband verlengden, de herhalingsoefeningen bekorten: „Ten einde de manschappen beter af te richten en den dienst voor den oudere minder drukkend en bezwarend te maken.” Ziet is dit geene vingerwijzing, dat militieleger en volksleger hier in de bakermat dier instelling elkaar beginnen te naderen. En zoo zal dat ook in andere landen gaan, de ontrollende film zal voor elk land, rekening houdende met de ontwikkeling, de beschaving en boven alles den ordezin zijner bewoners, den duur der diensttijden wijzigen, maar goede staatsmanswijsheid zal zorgen, dat die druk op alle klassen gelijk drukt en dat het complex: het leger, een wapen blijft in handen der regeering. Waar spreker meent, dat dat volksleger zou komen, als een stroom, die den dam door-

breekt, indien de regeering niet toegeeft aan de eischen van hen, die dit wenschen, daar hopen we, dat Nederland altijd een leger zal bezitten, dat elke doorbraak zal keeren, waarvan de woorden, die de spreker ridicuul heeft trachten te maken, „gehoorzaamheid aan de krijgstucht,” de kracht en het eereschild zijn.

En nu wat kost een volksleger direct? In Zwitserland, we hoorden het reeds $\frac{1}{3}$ van de staatsbegrooting, voor België, volgens de regeeringsberekening, 331 millioen eerste aanschaffing, 75% verhooging der oorlogsbegrooting voor de rest der jaren; en voor Nederland? Later hopen we, dat de spreker of anderen hier met juiste cijfers voor den dag zullen komen; eene ruwe berekening leerde mij, dat de eerste aanschaffing gelijk zou staan met eene droogmaking der Zuiderzee en later het volksleger, enz., twee stellingen en eene vloot meer dan de helft der staatsbegrooting zouden in beslag nemen; misschien zullen militairist en anti-militairist deze assurantie-premie, al is het dan ook voor het hoogste goed, ons volksbestaan, wat te groot vinden.

En nu nog een vraag: hebben wij zoo'n groote krijgsmacht, al die grensbezetting, die twee legers, die bezettingstroepen voor die beide stellingen noodig? Straks zullen misschien beter onderlegden dan ik aantoonen, dat de qualiteit de quantiteit dezer troepen zal te niet doen, hier willen we wijzen op de meer en meer veldwinnende meening, dat voor kleine staten de rol voor leger en vloot geene andere kan en mag zijn dan eene handhaving der neutraliteit, d. i. het bezetten dier strategische wegen, punten, kusten en havens, wier bezit voor een der groote oorlogvoerende partijen een integreerend belang zou uitmaken. Nederland bezit twee van die kwetsbare plekken, het Maasdal en de kusten; wanneer deze bezet zijn met eene troepenmacht, zoo sterk en van *zoo'n goede qualiteit*, dat elke oorlogvoerende staat, die hier een aanval op doet, zoo veel troepen of schepen aan zijne eigen macht moet onttrekken, dat hij daardoor tegenover zijne tegenpartij in ongunstige verhouding komt, dan is het doel bereikt.

En komen we tot die qualiteits-quaestie onzer troepen, dan

zal de geachte spreker mij zeker toegeven, dat de moderne geschutvuurwapens, de eischen, fysiek aan man en paard gesteld, een grooter entrainement, meer oefening noodig maken dan ooit te voren, terwijl toch de laatste oorlogen bewezen, dat ook nu nog, even als door alle eeuwen heen, de best ge-disciplineerde troep de overwinning met zich bracht.

Mijne Heeren! Ik heb waarschijnlijk reeds te veel van uwe aandacht gevraagd, de Voorzitter geeft bedenkelijke teekenen. Ik wil dus eindigen en hopen, dat uit hetgeen ik zeide te concludeeren valt, dat een volksleger noch onze defensie, noch onze economische belangen ten goede zal komen, dat het ons een pantser *kan* geven van grooter dikte, maar van minder soliditeit, dat door de zwaarte de beste krachten van ons volk zal uitputten en verstikken.

De Heer FABIUS: Gaarne naar aanleiding van het door de drie sprekers opgemerkte 't een en ander in 't midden brengende, wil ik beginnen met de bezwaren van den geachten Voorzitter.

Heb ik Z. H. E. G. goed begrepen, dan vreest hij, dat èn de intellectueele èn de lichamelijke ontwikkeling van ons Volk het voorloopig nog geheel ongeschikt maken voor een volksleger, zooals ik de eer had aan te geven, zoodat de verwezenlijking daarvan tot in de verre toekomst zal moeten worden verschoven.

Z. H. E. G. heeft voor zijne meening geene bewijzen aangevoerd, zoodat het hier neerkomt op het mededeelen van een indruk. Ook ik kan in deze korte oogenblikken geene poging wagen, om het bewijs te leveren van het tegendeel, en zal dus volstaan met te verklaren, dat ik heel wat minder somber ben gestemd dan de Voorzitter en zelfs aanneem, dat ons Volk eigenschappen heeft, die het zeer geschikt maken voor een Volksleger. Mag ik enkel even in uwe herinnering brengen de desbetreffende uitspraken van den majoor VAN TERWISGA in uwe Vereeniging: „de door alle eeuwen bekende krijgs-mansdeugden onzer landslieden zullen tot haar recht komen.” „Ik ben overtuigd, dat onze mannen, in de toekomst, even

gelaten zullen weten te sterven als zij dat in het verledene gedaan hebben." Die woorden getuigen van groot vertrouwen in de deugden van den Nederlandschen stam, zij zijn o. m. in overeenstemming met de ervaringen, opgedaan in onze Indische oorlogen.

Als ons Volk thans nog zoo geheel ongeschikt was, om daaruit de krachtige weermannen te vormen, hoe verklaart men dan de herhaalde gunstige uitlatingen van mannen van gezag over den aard van den Nederlandschen milicien. 1)

Ik zelf heb 20 jaar lang in den troep gediend en in al dien tijd heb ik nooit eenige poging tot verzet gezien tegen de inlijving. Integendeel, steeds heb ik de belangstelling bewonderd, die de nieuw-aangekomenen voor de zaak medebrachten. Ik heb de miliciens leeren kennen als flinke jongens, van wie veel te maken is. En mijne ondervinding betreft niet alleen het slag miliciens, dat betiteld kan worden met den naam van „goedige boertjes." Ik heb 15 jaar lang in Naarden gediend en de miliciens in dat garnizoen komen voor een groot deel uit Amsterdam, alwaar ruimschoots gelegenheid is, om wat onbegrepen theorieën van allerlei pseudo-voortstrevenden aard tot zich te nemen. Na dien tijd heb ik ruimschoots gelegenheid gehad, kennis te maken met den Rotterdamschen milicien. Onze miliciens zijn geene brave Hendrikken, natuurlijk niet, maar zij brengen mede eene groote hoeveelheid goeden wil, zoodat ik ze steeds ieder jaar op nieuw met zeer veel genoegen heb zien aankomen; en in mijne sympathie voor hen sta ik toch zeker onder U laag niet alleen.

Aan de vrucht kent men den boom, en als de boom zoo tuchteloos was, dan zouden de vruchten — de duizende miliciens — niet zoo goed kunnen zijn.

1) De latere generaal WÜPPERMANN in 1888: „In dien nederigen troep, samengesteld uit door het lot aangewezen boerenjongens en kinderen van den vierden stand, zetelen tal van eigenschappen, die den goeden soldaat kenmerken: volharding, kalme gehoorzaamheid en toewijding aan hun chefs, die hen, de zonen dan van eene — zoo *men* zegt — anti-militaire natie, met een goed woord brengen waar en zoover als zij willen."

Dat ik niet blind ben voor het vele; dat nog gedaan moet worden aan de volksopvoeding, dat meen ik m. i. ruimschoots te hebben aangetoond, maar dat is op dit oogenblik de vraag niet. Deze is, of de eigenschappen van het Nederlandsche volk het mogelijk maken, daarop een legerstelsel te bouwen in den geest, zooals ik dat heb aangegeven. En daarop is mijn antwoord beslist en van harte: ja.

Die eigenschappen zullen moeten worden benut voor het Volksleger, maar daartoe is leiding noodig; zelfs van edelgesteenten komen de goede eigenschappen eerst door slijpen te voorschijn.

Wij moeten hartelijk medewerken aan die leiding, maar daartoe — ik heb er reeds krachtig op aangedrongen — dienen wij te beginnen met onszelf te herzien.

Op hen, die minder optimistisch denken over de goede weermacht-eigenschappen van ons Volk, moet nog zwaarder dan op mij het plichtsgevoel drukken, om tot dat Volk te gaan en het op te voeden en het te bezielen met geloof in de zaak der verdediging. Want, hoe wij ook denken over het heden, zoo lang de ziel van het Volk niet leeft in het Leger, zoo lang leeft dat Leger niet.

Tusschen die pessimisten en mij kan derhalve slechts verschil bestaan in de schatting van den tijd, die noodig is voor de groote hervorming, niet over de noodzakelijkheid, om dadelijk met ijver aan den arbeid te gaan.

Tegenover het gesprokene van den Heer RUITENBACH heb ik niets te stellen, daar ik de eer en het genoegen heb geheel met hem mede te gaan. Er kan niet genoeg waarde worden gehecht aan de opvoeding en aan eene in-deugdelijke opleiding. Uit heel mijn betoog zal hem — naar ik hoop — bij nadere lezing 1) die geest toespreken.

1) Bij het houden mijner voordracht bleek, dat zij te groot was met betrekking tot den tijd, dien de geachte Voorzitter mij kon toestaan, zoodat ik genoodzaakt was, den tekst beknopt weer te geven. Met toestemming van het Bestuur is echter de geheele voordracht in het verslag opgenomen.

Aan het slot van mijne voordracht heb ik juist gewezen op de noodzakelijkheid, om de aanstaande officieren te doordringen van de hoogheid hunner roeping. Ik heb mij wellicht daar niet duidelijk genoeg nitgedrukt, toen ik de hoofdcursianen en de cadets aanwees met de uitdrukking: de jongere kameraden, die zich voorbereiden, om straks in onze gelederen te worden opgenomen.

De kapitein VAN SOETERMEER VOS heeft 't mij nog al gemakkelijk gemaakt, daar een gedeelte van het door hem besprokene den inhoud van het „Jaarverslag” uwer Vereeniging betreft en dus buiten mij omgaat.

Doch ook in het andere deel heeft deze geachte spreker mij vrij wel met rust gelaten. Een groot deel toch van zijn welsprekend betoog betrof de ondeugdelijkheid van eene krijgsmacht zonder tucht. Maar dat betoog was tegenover het door mij gesprokene geheel overbodig, daar ik juist naar mijn beste weten aanspoorde, om de krijgstucht hooger op te voeren, ja haar zelfs op te heffen tot eene *Ebenbürtige* van toewijding. Nu kan de heer Vos geheel met mij verschillen in de denkbeelden omtrent de beste middelen, om tot dat hooge doel te geraken, maar het had, naar mijne bescheiden meening, geen zin, over legers zonder tucht te spreken als tegenstelling tegenover het door mij gesprokene. Waartoe dat aanhalen van het Boeren-Volksleger, waarover ik in 't geheel niet gesproken heb. Nu de heer Vos dit leger in 't debat brengt, wil ik hem wel zeggen, dat ook ik van meening ben, dat het gebrek aan tucht het Boerenleger ten verderve heeft gevoerd. 1) Dit zeg ik niet nu van avond voor 't eerst, maar die waarschuwing heb ik reeds jaren geleden op vergaderingen doen hooren. Wij kunnen voor ons Volksleger van dat der Boeren één belangrijk beginsel overnemen, dat is het mooie: allen naar de grenzen, oud en jong, zoo lang nog of zoodra als de krachten het toelaten. De kapitein Vos heeft argumenten tot bestrijding van

1) Er zijn natuurlijk nog meer redenen, zie o. a. *De Militaire Gids* 1905, 1e afl. bladz. 27, waarin een der zake kundige ons daarover inlicht.

het door mij geschetste Volksleger ontleend aan de bekende motie van het sociaal-democratische congres te Stuttgart in 1907. Aan hem, die op de hoogte is van hetgeen de voormannen der sociaal-democraten in verschillende landen in de laatste jaren verklaard hebben over de noodzakelijkheid eener weermacht, verschijnt de Stuttgarter-motie echter in een geheel ander licht. Het is immers reeds lang bekend, dat — om een voorbeeld te noemen — in de sociaal-democratische partij in Frankrijk eene groote gisting heerscht over het militarisme. De aanhangers van HERVÉ staan geheel tegenover de aanhangers van JULES GUESDE 1). In Nederland heeft de splitsing tusschen de S. D. A. P. en de vrije socialisten en anarchisten meer zuiverheid gebracht in de verschillende denkbeelden over het militarisme; hier is de S. D. A. P. voor eene weermacht.

Op het congres te Stuttgart, alwaar door de Hervéïanen te vergeefs gepoogd werd, hunne denkbeelden door te drijven, is ten slotte eene motie aangenomen, die zoo vaag is, dat op grond van die motie BEBEL met de zijnen te wapen zou kunnen snellen, om Duitschland te verdedigen tegen een buitenlandschen aanval, en dat HERVÉ op grond dierzelfde motie dienstweigering zou kunnen prediken bij bedreiging van de Fransche grenzen.

Aan den inhoud van zulke lange lijn-moties behoeven wij waarlijk niet veel aandacht te schenken, hare voor-geschiedenis is veel belangrijker en leerzamer.

Ik herhaal, dat de sociaal-democraten als zoodanig niet anti-militarist zijn, daartegen spreken te krachtige uitlatingen van velen hunner voormannen.

BEBEL heeft nog in 1906 verklaard: „de eerste voorwaarde voor de vrije ontwikkeling van het socialisme in elk land is de onafhankelijkheid en zelfstandigheid van de natie”; en: „men zou ongelijk hebben om de socialisten te sparen, wanneer zij in geval van oorlogsverklaring eene algemeene werkstaking wilden uitlokken.”

1) Men leze het verslag van het congres te Nancy in 1907 kort vóór 't congres te Stuttgart.

In ons land verklaarde de leider TROELSTRA eenige jaren geleden, dat ook de sociaal-democraten hechten aan de plek, waar hunne wieg heeft gestaan, aan de plek, waar eens hun graf zal staan.

Mevrouw ROLAND—HOLST, toch zeker geene gematigde propagandist, schreef nog geen 7 jaar geleden, o. m. „en ten tweede zooveel mogelijk alle mannen weerbaar en met de wapens vertrouwd te maken, zoodat het groote percentage strijders de ongunstige getal-sterkte van het volk, in verhouding tot andere volken zooveel mogelijk neutraliseert.”

Aan het slot van mijne voordracht heb ik reeds gezegd, dat ik mij er hartelijk over zou verheugen, wanneer de de S. D. A. P. in ons land eindelijk eens scherper zal gaan kleur bekennen, omdat de uitlatingen harer woordvoerders op verschillende tijdstippen en plaatsen niet den zelfden geest ademen. Maar ook de socialisten zijn gedeeltelijk onder den invloed van het algemeen wantrouwen in onze verdediging. Ik heb de hoop, dat ook die partij bij het beslist kleur bekennen vóór een volksleger zal stemmen. Het is onze plicht, ook in deze tot meerdere klaarheid mede te werken, want we mogen nooit vergeten, dat de weermacht eene zaak is voor allen, niet voor een gedeelte.

Wij moeten er niet in berusten, dat het anti-militairisme onbestreden wordt verkondigd. Tegenwoordig verbieden wij de vergaderingen der anti-militairisten voor militairen en geven juist daardoor aan de sprekers gezag bij en invloed op die zelfde militairen, die zij toch bereiken, al is het eenige maanden later, na het met groot verlot gaan, en reeds dadelijk in niet garnizoensplaatsen, gezweven nog van de litteratuur, die in alle couranten te vinden is. Ware ik baas, ik zou bij gelegenheid van het optreden van een anti-militairistisch spreker mijne miliciens aanraden, er naar toe te gaan en ze zelfs daarvoor avondpermissie verleen.

Ik zou dan tevens bevorderen, dat der zake kundigen onder ons het debat tegenover den anti-militairist aanvaarden. Als onze denkbeelden goed zijn, dan moeten zij niet verstopt

worden, noch als ziekelijke kinderen angstig ingepakt tegen wat opfrisschenden wind.

Nu zal men zeggen, ja, maar wij kunnen maar niet zoo het debat aanvaarden. Ik antwoord daarop, dan moeten wij het leeren. Als het nuttig is voor de zaak, dan moeten wij 't maar kunnen, althans een gedeelte van ons. Als de kunst van paardrijden noodig is voor het bereiken van den hoofdofficiers-rang, dan kan de betrokkene zich toch ook niet van die verplichting afmaken door te zeggen: ja, maar 't is zoo moeilijk. De bezwaren zijn er, om overwonnen te worden.

Vóór alles dus open kaart, ook met onze miliciens, die ten minste van onze zijde eene *onpartijdige* uiteenzetting van den toestand moeten ontvangen.

Het aantal Hervéianen is in ons land nog erg klein 1), maar het kan zijn, dat het anti-militairisme hand over hand toeneemt, welnu, wij zullen dan des te krachtiger onder het volk moeten gaan getnigen voor onze denkbeelden. Ik noodig den heer Vos daartoe uit.

En als die anti-militairisten ook een volksleger vragen, ten einde daarmede hun anti-militairisme te bevorderen, dan heeft hun volksleger niets gemeen met het door mij voorgestelde, dan alleen den naam. Maar in dien naam zit 't niet, want de heer Vos, die, als ik 't goed heb begrepen, voor een vrijwilligers-leger is, zal zijne denkbeelden hieromtrent toch niet opgeven, omdat de eene of andere anti-militairistische partij dien naam overneemt.

Het door mij voorgestane volksleger is onbestaanbaar zonder tucht, het stelt integendeel zeer hooge eischen aan tucht, vraagt de toewijdingstucht, zooals bijv. de Japanners hebben laten zien.

De heer Vos heeft zich zeer somber uitgelaten over de eigenschappen van het Nederlandsche Volk, zoo somber en bitter, dat ik bij het hooren daarvan een oogenblik de ge-

1) De anarchist **LODEWIJK VAN MIEROP** verweet enkele jaren geleden den anarchisten, dat zelfs zij niet allen brandschoon zijn op het gebied van het militarisme.

dachten bij mij voelde opwellen: waarom zoekt de spreker geen ander vaderland met betere menschen?

Dat ik in deze een geheel ander standpunt inneem, heb ik reeds voldoende geuit.

Trouwens, de warmte, waarmede mijn geachte bestrijder sprak over „het erfdeel onzer vaderen”, wijst op meer waardeering voor onzen stam, hij zal toch immers niet gelooven aan eene verregaande ontaarding van ons, de kleinkinderen dier voorvaderen.

Ons Volk is niet zoo tuchteloos, als mijn geachte bestrijder wel doet voorkomen. Het is nuchter van opvattingen, het gevoelt weinig voor deftig-doen, heeft geen hoog ontwikkeld gevoel voor het nut van politie-maatregelen, enz., doch het is daarom niet tuchteloos in de aangehaalde beteekenis. Men zij vooral indachtig, dat de zelfde gebreken voorkomen in alle standen, en dat zij niet uitsluitend het deel zijn der minder beschaafden.

Het doordringen van straatjongens op afgezette plaatsen is van de zelfde natuur als het onbeschaafde tram-vechten der hoogere standen na het genieten van kunst; dit tram-vechten is echter, in verhouding tot de ontwikkeling der vechtenden, dezen zwaarder aan te rekenen. Hij, die opzettelijk zonder licht wielrijdt, hopende toch niet gezien te worden, dient te bedenken, dat hij daarmede de tucht ondermijnt 1). Wie onzer is in deze zonder zonden? Wij moeten in *alle* standen en elkander opwekken tot verbetering. Als ik even mag opsnijden, dan deel ik mede, dat ik van mijne zijde in volksblaadjes 2) gewezen heb op de beteekenis onzer maatschap-

1) Enkele andere voorbeelden van gebrek aan tucht zijn hier weggelaten, omdat zij reeds voorkomen in het *gedrukte* verslag, bladz. 356 e. v.

2) Zoo schreef ik in *De Gooische Huisvriend* van 21 September 1906: „Het klinkt eenigszins vreemd, wanneer beweerd wordt, dat in het bijzonder wij Nederlanders geen goed begrip van vrijheid hebben, wij, die daar juist nog al prat op gaan. En toch is er in die bewering veel waarheid. Wij hebben meer neiging tot verzet tegen banden, dan eerbied voor de vrijheid. Die twee begrippen zijn wel uit den zelfden wortel, maar de eene tak is verwilderd en de andere veredeld. Een groot man heeft eens

pelijke tucht, met welk feit ik nog ten overvloede aantoon, dat ik niet blind ben voor onze gebreken.

Het is voor mij echter nog lang geene uitgemaakte zaak, dat ons Volk zoo veel tuchtloozter zou zijn dan andere volken. Onlangs vertelde mij een officier, hoe hij in Berlijn er getuige van was geweest, dat eene groep mannen door feitelijk verzet tegen de politie wist door te dringen in een afgezet terrein. Hij voegde er aan toe, zoo iets in Nederland nooit te hebben aanschouwd.

Wij moeten niet verwarren het zoet zijn onder sterken drang met het gehoorzamen uit tuchtgevoel. Dat zoet zijn eindigt bij het verdwijnen van de ijzeren vuist. 1)

De beteekenis van de herinnering aan het feit, dat de Grieken de regeering gedwongen hebben tot den oorlog met Turkije, ontgaat me.

Dat iedere jonge soldaat van NAPOLEON een oud gediende naast zich zou hebben gehad, is in strijd met de feiten. Na Moskou was het aantal oude soldaten van geene beteekenis meer. 2) Toen NAPOLEON in 1813 zijn 2e *Grande Armée* vormde,

uitgesproken, dat slechts hij waarlijk vrij is, die een slaaf is der wet. Het is echter juist deze vrijheid, die ons Nederlanders minder sympathiek is; wij willen meer de vrijheid van te doen en te laten al datgene, wat ons persoonlijk in den zin komt. Dit is eene ondeugd, welke vooral te voorschijn komt bij de jeugd en in 't bijzonder bij dat gedeelte, hetwelk een groot deel van den dag op de openbare straat doorbrengt, of door moet brengen. Die ondeugd heet dan bandeloosheid der straatjeugd en wordt gerangschikt onder de maatschappelijke vraagstukken, die luide om verbetering roepen. Edoch de kiem van dat kwaad schuilt niet in de eerste plaats bij de jeugd, maar meer bij ons, ouderen, die of het voorbeeld geven, of baldadigheid, welke ons niet persoonlijk benadeelt, wel grappig vinden." Enz.

1) Wij moeten bij de beoordeeling van dergelijke groote vraagstukken niet afgaan op ons eigen uiterst klein materiaal van vergelijkende gegevens. De statistiek alleen kan ons met hare nuchtere cijfers, die geene persoonlijke grieven over ondervonden onhebbelijkheden te luchten hebben, de waarheid doen kennen. Eén heele kleine bijdrage:

Berlijn met pl.m. 2000.000 inwoners heeft 6566 politie-ambtenaren, den Haag met pl.m. 250.000 inwoners heeft er 838, dat is dus nog niet verontrustend.

2) 1 Februari 1813 waren nog slechts 6400 overgebleven strijders onder de wapens.

kon hij bijna niets anders doen, dan maar aantallen mannen en jongens verzamelen, waarvan een groot gedeelte nog niet eens voor de helft voldaan had aan den zeker geringen eisch, dat niemand naar het front mocht worden verzonden, voordat hij een maand onder de wapenen was en 6 losse en 2 scherpe patronen verschoten had. 1)

Dat de voorstanders van een Volksleger de geldzijde maar wegmoffelen, ontken ik ten stelligste.

Beknoptheidshalve verwijs ik naar de uitlatingen van V. D. en van den voorzitter van den Vrijzinnig-Democratischen Bond. 2)

Ten slotte zou ik den heer Vos wel willen vragen, zijne denkbeelden omtrent de organisatie onzer strijdkrachten wat scherper aan te geven, het is mij nu niet gelukt, zelfs maar de hoofdlijnen daarvan te ontdekken.

Met zijn politieken grondslag, dat Nederland nooit op zichzelf door zijn oostelijken nabuur zal worden bedreigd, kan ik mij in geen enkel opzicht vereenigen. Wij kunnen en wij mogen niet de grondslagen onzer weermacht doen berusten op het inzicht van enkelen in den politieken toestand van heden, zelfs niet op het inzicht van allen. Er is geen mensch geboren, die nu reeds kan uitmaken, hoe de politieke wereldtoestand zal zijn over 10 jaar. Een vraag bijv. : zal tusschen Frankrijk en Duitschland de toenadering of de vijandschap het winnen. Waar waren 10 jaar geleden de profeten, die de jongste 10 jaar wereldgeschiedenis hebben voorspeld ?? Is bijv. door den heer Vos 10 jaar geleden iets vermoed van de eigenaardige verhouding in 1908 tusschen de drie grootmachten, welke ons zoo angstig nabij omringen ? En wat zijn nu nog 10 jaar in het leven van een volk !

1) Na *Lutzen* beklagen Russische en Pruisische officieren zich, dat zij tot hunne schande door kinderen zijn verslagen.

De minister van Oorlog wees den Keizer herhaaldelijk op de onrustbarende *getallen*-uitbreiding.

2) Reeds opgenomen in het gedrukte verslag bladz. 430.

De Nederlandsche Weermacht mag slechts berusten op de gevaarlijkste politieke mogelijkheid. 1)

De aangestipte strategische grondslag voor onze weermacht is mij in 't geheel niet duidelijk. De heer VOS wil „*enkele punten*” vasthouden. Enkele punten van ons *kleine* landje. Naar de juiste aanwijzing dier punten ben ik erg benieuwd.

Uit het treurige tafereel, hetwelk de heer VOS met zoo veel instemming heeft opgehangen over het lot van den man, die niet als vrijwilliger tot de weermacht is toegetreden, valt af te leiden, dat mijn geachte bestrijder voorstander is van een vrijwilligers-leger. Dat wil dus zeggen, dat honderd duizende Nederlandsche mannen den strijd — van eene worsteling kan dan moeilijk meer sprake zijn — om de onafhankelijkheid van Nederland in de courant zullen volgen. Wat een verheffend toekomstbeeld voor de waarde van den Nederlandschen stam! Dan ging ik, wellicht nog liever met kudden-massa's in de noodlottige worsteling ten onder.

De heer VOS ziet steeds afnemen de dikte van ons weermacht-pantser. Dat pantserbeeld overnemende, dan zeg ik, dat wij geen pantser moeten hebben, om ons te beschermen, maar dat wij onszelf moeten beschermen.

Tegenover al de bittere uitlatingen van den geachten spreker over ons Volk, stel ik, dat het Leger zelf — buiten zijne schuld dan ook — mede oorzaak is, dat er op het gebied van de weermacht iets dufs is gekomen over ons Volk.

Die dufheid weg te nemen en daarvoor in de plaats te stellen warme belangstelling, zietdaar voor ons allen een mooi arbeidsveld.

De VOORZITTER. Mijne Heeren! Ik begin met u mijne verontschuldiging aan te bieden, dat het zoo laat is geworden, maar ik heb in ons aller belang gemeend, de enkele sprekers en den Heer FABIUS in de gelegenheid te moeten stellen, nog een enkel woord te zeggen. Ik zeg den Heer FABIUS nogmaals

1) In huis- of tuintaal overgezet, geldt voor ons deze grondstelling tegenover het buitenland: blijf met je vingers van ons af!

dank voor zijne interessante voordracht. Het is mij bekend, dat er nog eenige heeren zijn, die het woord hadden willen hebben. Daarom wenscht het Bestuur voor de aanvulling der discussiën, een afzonderlijken avond beschikbaar te stellen. Ik noodig derhalve de heeren, die nog het woord willen voeren, uit, zich op te geven aan den Secretaris. Wij zullen trachten, het gedrukte verslag van het behandelde op dezen avond zoo spoedig mogelijk in het bezit der leden te stellen, opdat de debatavond reeds in Maart kan worden gehouden. Ik hoop, dat de Heer FABIUS dan aanwezig zal kunnen zijn. Ten slotte betuig ik mijn welgemeenden dank aan de leden, die van andere plaatsen zijn opgekomen, en ook aan de niet-leden, die gevolg hebben gegeven aan de uitnoodiging om dezen avond hier aanwezig te zijn.

Hiermede sluit ik de vergadering.

ERRATA.

-
- Blz. 331 15e r. v. o. „Ondanks enz.” nieuwe regel
 » 332 8e » » » na „vloeiing” een ,
 » 336 12e » » » „moest” lees : „moet”
 » 340 12e » » » „verdooling” lees : „verdoling”
 » 350 15e » » » geen nieuwen regel
 » 350 14e » » » „Niet enz.” nieuwe regel
 » 352 12e » » b. „mij” lees : „vrij”
 » 359 11e » » o. „t” lees : „deze”, „deze” lees : „zij”
 » 363 4e » » » voornamen omwisselen
 » 367 10e » » b. „in” lees : „van”
 » 369 5e » » o. tusschen ; en „en”, inlasschen : „30
 jaar geleden reeds wandelen”
 » 371 14e » » » na „miliciens” een ,
 » 372 4e » » b. na „doen” een ,
 » 382 8e » » o. na „schutters” een ,
 » 383 2e » » » de , vóór „niet”
 » 386 16e » » b. „maar heel weinig” lees : „veel minder”
 » 398 19e » » o. „dringen” lees : „dwingen”
 » 404 8e » » b. „leijk” lees : „lijk”
 » 406 19e » » o. „genoemde” lees : „gevormde”
 » 410 4e » » » 2e , weg
 » 411 14e » » » „officier” lees : „officieren”
 » 411 13e » » » „hem” lees : „hen”
 » 411 11e » » » „hem” lees : „hen”
 » 413 17e » » » „draaktekens”, lees : „draak steken”
 » 414 17c » » » „naar” lees : „aan”
 » 414 2e » » » „leggen” lees : „liggen”
 » 421 9e » » » „vast” lees : „neer”
 » 428 4e » » b. , moet zijn ;
 » 428 6c » » » „vooral” lees : „voor al”
 » 432 2e » » » „voor” lees : „zoo”
-

SCHETSMATIGE AANDUIDING

der streken des lands,
waaruit de verschillende deelen der
WEERMACHT
worden getrokken.

Toelichtingen.

Veldleger (hierbij Amsterdam, ged.)

Grenslager.

Vestingleger.

Kustmarine, de havens en

visschersplaatsen zijn niet afzonderlijk
aangeduid.

..... b. sterkte der bevolking.

..... w. aantal weerplichtigen per lichterling

..... v. " ingedeelden "

(.....) n. als boven volgens Militiewet 1901

